

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

DVACÁTÝ PRVNÍ ROČNÍK

5

Vojenská mysl je teoretický časopis
diskusní povahy

Uvádí osobní názory autorů,
které nelze považovat za oficiální
názory ministerstva národní obrany

Budování socialismu

a vojenská politika strany

Lidově demokratické Československo se zrodilo z národní a demokratické revoluce, která po splnění základních úkolů začínala postupně přerůstat v revoluci socialistickou.

Aby změnila běh dějin, pokusila se politická reprezentace buržoazie za podpory ze zahraničí v únoru 1948 uskutečnit kontrarevoluční zvrát. Jejím cílem bylo uchopit se moci, rozložit vládu lidové demokracie, obnovit kapitalistické poměry a začlenit Československo do tábora imperialismu. Revoluční síly společnosti pod vedením KSČ zmařily pokus pučistů o státní zvrát a s definitivní platností rozhodly otázku, komu bude patřit v této zemi politická moc, rozhodly o socialistické orientaci vnitřní a zahraniční politiky.

Vítězství dělnické třídy a všech pracujících v únoru 1948 rozhodlo i o základních doktrinních otázkách obrany Československé republiky. Vojenská politika vycházela napříště z představ Komunistické strany Československa, jejichž základem je věnost marxismu-leninismu, upřímný proletářský internacionalismus a obecně platné leninské principy výstavby armády nového typu, historicky ověřené ve výstavbě Sovětské armády.

Ve dnech, které následovaly po vítězství pracujícího lidu nad reakcí, věnovala KSČ prořadovou pozornost upevnění a rozšíření vlády dělnické třídy, včetně další vnitřní přestavby státního aparátu lidové demokracie. Začala tak vnikat zcela konkrétní forma diktatury proletariátu, ovlivněná specifickými podmínkami a úkoly první etapy revoluce, ve své podstatě však cílevědomě budovaná a odvozovaná z obecných principů leninského učení o diktatuře proletariátu a některých zku-

šeností z budování sovětského státu v SSSR.

Vojenská politika KSČ vycházela z leninské teorie o nutnosti zabezpečení socialistické revoluce před úkoly aliance mezinárodního imperialismu ozbrojenými silami revoluce, mezi nimiž na předním místě stojí pravidelná, moderně vyzbrojená a vycvičená armáda socialistického typu. Zabezpečení obrany socialistické revoluce v ČSR bylo usnadněno existencí již zformované čs. lidové armády, budované na principech Košického a Budovatelského vládního programu. Při zachování kontinuity s tímto programem, mohla tudíž vláda Obrozené národní fronty postupně posilovat socialistické prvky v činnosti a životě armády a upřesňovat její místo a funkci v systému diktatury proletariátu. Tak jako i v jiných oblastech života společnosti, bylo třeba i při výstavbě armády splnit ještě ty úkoly, které pro odpor buržoazní reakce nebo i pro různé objektivní obtíže, se nepodařilo dovést do konce v předúnorovém období.

Orientace výstavby československé armády, jako armády socialistického typu, byla obsažena v prvním armádním rozkazu presidenta republiky Klementa Gottwalda z 16. června 1948 a ve vládním prohlášení vlády Obrozené národní fronty ze 17. června 1948. Oba dokumenty zdůrazňují význam ideové výchovy armády v duchu zásad obrany socialistické vlasti a spojení se Sovětským svazem a lidově demokratickými státy, nutnost budování nového velitelského sboru, vyššího z pracujícího lidu a dokončení jeho očisty od reakčních živlů.

Z obsahu, smyslu a cílů ideové výchovy příslušníků armády, které vyplývaly

z přechodu do socialistické etapy revoluce a upevnění našich vojenskopolitických spojeneckých svazků s ostatními zeměmi socialistického tábora nazrály nové požadavky na ideologické základy této výchovy. Socialistická společnost musela ve svém nejhlubším vnitřním zájmu dosáhnout toho, aby formování názorů velitelů i vojáků základní služby, obránců této společnosti, bylo postaveno na ideologických základech vědeckého světového názoru marxismu-leninismu, na třídní ideologii vládnoucí dělnické třídy. Dříve však než mohl být nový systém politické výchovy postavený na marxismu-leninismu rozvinut, bylo třeba dovést do konce odhazení buržoazních teorií, tzv. apolitičnosti armády a současným podmínkám již neodpovídající předúnorový princip nadstraničné výchovy. Souhrně byly požadavky na obsah, cíle a smysl politické výchovy příslušníků armády v duchu socialistických idejí vyjádřeny v projevu Klementa Gottwalda při zahájení 4. běhu školy osvětových důstojníků v Praze v říjnu 1948. Pro další vývoj armády měl tento projev prezidenta republiky zásadní význam — obsahoval plán podstatného posílení třídní a politické kvality armády cestou zakotvení výsledků revoluce a jejích perspektiv ve vědomí armády. Jeho realizaci sloužila nově organizovaná soustavná politická výchova příslušníků velitelského sboru a na stejném základě řízená tzv. mravně politická výchova mužstva.

Tvůrčím způsobem uplatnila KSČ v podmínkách budování čs. lidové armády i leninský princip výstavby velitelského sboru, budování velitelského sboru sociálně a ideově spjatého s lidem. Na očistu velitelského sboru od reakčních a protilidových živlů a na výchovu a převýchovu kolísající a indiferentní části, navázala v poúnorovém období rozhodnými opatřeními k vytvoření podmínek pro doplňování řad velitelů socialismu oddanými příslušníky dělnické a rolnické třídy a osvědčenými komunisty.

V období před IX. sjezdem KSČ se podařilo díky tvořivému přístupu ke zkušenostem KSSS v zásadě realizovat i základní princip, na němž byla budována i Sovětská armáda, princip vedoucí úlohy strany. V mechanismu uplatňování vedoucí úlohy strany v armádě zaujal zásadní místo Vojenský komitét ÚV KSČ, který zahájil svoji činnost na jaře roku 1949. V jeho čele stál tehdejší prezident republiky Klement Gottwald a jako členové v něm působili další významní činitelé strany a vlády.

IX. sjezd KSČ, konaný ve dnech 25.—29. května 1949, dovršil tvorbu generální

linie výstavby socialismu, stanovil hlavní směry a tempo rozvoje společnosti i strany. Program vojenské politiky strany tvořil nedílnou součást generální linie výstavby socialismu, vycházel a opíral se o analýzu možností socialistické revoluce, její materiální základny i rozvoje tvořivé iniciativy pracujících.

Hlavní úkol vojenské politiky strany pro období budování socialismu vyjádřil ve svém diskusním vystoupení náčelník HŠVO divizní generál JUDr. Jaroslav Procházka. „... vybudovat armádu podle vzoru Sovětské armády jako spolehlivý mocenský nástroj dělnické třídy a pracujících lidu, jako armádu pravidelnou a přísne ukázněnou. Chceme dosáhnout vyšší bojovnosti než kterákoli kapitalistická armáda, učinit z armády důstojnou a věrnou spojenkyni Sovětské armády a armád lidově demokratických zemí. Jedině taková armáda je schopna a bude schopna být pevnou a spolehlivou záštitou lidově demokratické vlasti“. Na vlastních zkušenostech s poraženou buržoazií a jejími imperialistickými ochránci, jsme si ověřovali obecnou platnost historické zkušenosti prvního státu dělníků a rolníků o nutnosti zabezpečení socialistické společnosti před nebezpečím imperialistické agrese.

S naléhavostí sjezd ukládal vojákům — komunistům i všem ostatním odpovědným pracovníkům státních a stranických orgánů posilovat leninské principy výstavby socialistické armády. Na prvním místě to byl požadavek další očisty velitelského sboru od reakčních a protistátních živlů a jeho doplňování kádry dělnicko-rolnického původu, požadavek, aby armáda byla budována jako neoddělitelná součást našeho lidu, aby základem veškeré vojensko-odborné i politické výchovy se stal marxismus-leninismus. Pro armádu, tak jako pro celou společnost, platil požadavek upevňování vedoucí úlohy strany.

Linie vojenské politiky strany, vypracované sjezdem, je linií výstavby armády socialistického typu. V rozhodující míře se v ní prosazují obecné zákonitosti výstavby socialistického státu a armády, historické zkušenosti první armády tohoto typu — Sovětské armády a respektovány jsou specifické podmínky revoluce v Československu.

Na zostření mezinárodně politické situace začátkem padesátých let, vyvolaného pokusy zastavit úspěšný rozsah socialistické revoluce ve světě, odpověděly země socialistického tábora urychleným rozšiřováním své ekonomické i vojenské moci. Důsledné uplatňování zkušenosti Sovětské

armády se stalo základním předpokladem zvyšování obranné síly a moci republiky. Vydáním nových základních řádů armády, s platností od 1. října 1950, pokročila modernizace bojové a politické přípravy vojsk s využitím poznatků sovětské vojenské vědy. Zavádění nových řádů do života bylo uskutečňováno za bezprostřední pomoci vojenských odborníků Sovětské armády.

Úspěšné plnění prvního pětiletého plánu a nezištná pomoc Sovětského svazu umožnily, že mohla být armáda vyzbrojena nejmodernější bojovou technikou, zbraněmi, které měly v této době ve výzbroji jen armády velmocí.

Dne 14. května 1955 stalo se Československo jednou ze zakládajících zemí organizace Varšavské smlouvy — rozhodujícího faktoru mírového vývoje světa v současné etapě, mohutné přehrady proti agresivním snahám imperialistických sil. KSČ cílevědomě spolupracovala k prohloubení vojenské integrace evropských socialistických států vyvolaných důsledky procesu vědeckotechnické revoluce ve vojenství a zostřením hrozby imperialistické agrese v důsledku přijetí NSR do NATO. Budování obranného systému republiky a systému bojové a politické přípravy vojsk se přizpůsobovaly jaderné alternativě války.

Od vzniku vojenské organizace Varšavské smlouvy rozvíjela se vojenská politika KSČ jako integrální součást globální zahraničně politické a vojenskopolitické koncepce socialistického společenství. KSČ vychází z poznání objektivní zákonitosti současného mocenskopolitického poměru sil, že zachování bezpečnosti našich národů a spolehlivá obrana socialistického společenství zřízení může být jedině, v rámci společné vojenské koalice socialistických států, ve Varšavské smlouvě. Vyjádřením této zásady se stala společná cvičení, výměna zkušeností z bojové a politické přípravy, vzájemná spolupráce a bojová družba socialistických armád.

Poznatky z jednání XX. sjezdu KSSS, z vnitrostranické diskuse doma a z analýzy maďarských událostí se staly základem hlubokého přehodnocování dosažité vojenské politiky strany a posléze stanovení úkolů k upevnění socialistického charakteru Čs. lidové armády (aktiv komunistů Čs. lidové armády 26. června 1957).

Do popředí pozornosti a zájmu vojenských mas posunovala KSČ opět upevňování třídního a politického charakteru naší armády, jako nedílné součásti socialistického státního organismu. Byla to nutná a potřebná reakce na deformace vojenské politiky strany vyvolané „vojen-

skou úchylkou“. Byl to pokus o oživení významu a důsledné aplikace leninských principů výstavby armády nového typu, i leninských principů v životě armádní stranické organizace. Vedení strany zdůrazňovalo, že je třeba zajistit, aby vývoj armády se udržoval v souladu s politicko-ekonomickými přesuny v zemi. Třídní přesuny v naší vlasti, především upevňování a rozšiřování socialistických výrobních vztahů, vytvářelo objektivní předpoklady pevnější politické jednoty armády. Spravedlivé a humánní poslání armády v socialistické společnosti, i třídní přesuny uvnitř armády, vytvářely všechny předpoklady pro shodu zájmů a jednotu všech příslušníků armády, i jednotu mezi armádou a lidem.

Směrnice strany k dalšímu upevňování socialistického charakteru armády byla přijata s pochopením, a to nejen v armádě, ale i mezi pracujícími. Praxe výstavby armády pak potvrdila, že plně odpovídala zkušenostem a požadavkům příslušníků armády, že vyjadřovala objektivní potřeby a zájmy socialistické společnosti. V duchu této linie proběhly významné politické akce v armádě, jako projednávání výsledků červnového pléna ÚV KSČ z roku 1957 k ideologické práci, celonárodní diskuse o plnění usnesení celostátní konference KSČ z roku 1958, při níž příslušníci armády vyslovili souhlas s politikou strany i její současnou vojenskou politikou.

Významné politické akce této doby vedly ke zřetelnému posílení vedoucí úlohy strany v armádě jakožto východiska upevňování socialistického charakteru armády. Vydání nových „Směrnic ÚV KSČ pro práci útvarových organizací KSČ v armádě“ přesněji určilo místo stranických organizací v útvech a jejich poslání.

Teze k vojenské politice, stanovené XI. sjezdem KSČ v červnu 1958, tvůrčím způsobem vyjadřují jednotu sociálně politických podmínek vývoje vojenství po druhé světové válce a procesů spojených s vědeckotechnickou revolucí. ČSLA měla všechny politické, ekonomické i kulturní předpoklady, aby se rozvíjela ve společenství se Sovětskou armádou a za její pomoci v armádě moderní — armádu na soudobé úrovni. Strana mohla budovat svoji koncepci další modernizace armády na úspěšném řešení přechodu celkové přípravy vojsk k vedení boje za oboustranného použití zbraní hromadného ničení. Nové poznatky o vedení ozbrojeného zápasu přejímala ČSLA od Sovětské armády, dynamicky se však začaly rozvíjet i různé složky vojenské teorie v ČSLA. Na počátku šedesátých let dospěla realizace vě-

deckotechnické revoluce ve vojenství k zásadním změnám v oblasti struktury sil ČSLA a nastolení nových požadavků na kvalifikační strukturu vojáků z povolání.

XII. sjezd KSČ v prosinci 1962 kladl důraz na další rozvíjení bratrských svazků a úzké spolupráce se Sovětským svazem a na upevnění jednoty všech socialistických zemí. Ukládal upevňovat proletářský a internacionální charakter naší armády, rozvíjet výchovu všech vojáků, aby správně chápali otázky proletářského internacionalismu, které vyplývají z třídní podstaty socialistické armády a z tendencí vývoje soudobého vojenství. KSČ prohlašuje, že je existenčním zájmem našich národů upevňovat koaliční systém socialistického společenství.

XII. sjezd KSČ dále vycházel z myšlenky, že dokud nebude dosaženo všeobecného a úplného odzbrojení a bude trvat nebezpečí imperialistické agrese, jsme povinni plnit své smluvní závazky, posilovat obranyschopnost a zabezpečení naší vlasti. Na základě rozboru morálně politického stavu vojsk a úrovně řídicí a organizační práce velitelů, štábů a politického aparátu byl znovu zdůrazněn úkol rozvíjet principy výstavby armády, zajišťovat její vysokou bojovou pohotovost a zdokonalovat výzbroj a technické vybavení. Sjezd nemohl přehlédnout, že tak jako v celé společnosti, i v armádě se začala projevovat nedůslednost v plnění úloh, a to především proto, že klesla účinnost politickovýchovné i organizační práce strany.

Po období vzestupné aktivity vojenských mas v letech 1956—1960, kdy došlo k pozitivnímu pokusu řešit nazrálé problémy života vojsk, zejména prosazení leninských principů do další výstavby armády a cílevědomé a soustavné řešení její modernizace, následoval na počátku šedesátých let útlum a pokles aktivity. Příčiny je třeba spatřovat, tak jako v celé společnosti, v přecenění úspěchů a výsledků dosažených v předchozí etapě. Stranická organizace podlehla po vyhlášení dobudování socialistické společnosti na celostátní konferenci KSČ v roce 1960 určité závratě z úspěchu. Účinnost a třídní vyhraněnost ideově politického působení státních a stranických orgánů byla podlamována předčasně zdůrazňovanými výhonky komunistické společnosti.

V této atmosféře nekritického sebeuspokojení vyvolalo zjištění vážných negativních jevů v naší socialistické společnosti, vrcholící neúspěchem třetího pětiletí, vážný otřes i kolísání. Důsledkem byla oprávněná kritika komunistů ze základních organizací, zaměřená proti subjekt-

vismu a malé perspektivnosti a plánovitosti v řešení úkolů zabezpečování obranyschopnosti země, v této době se však i v armádě začala objevovat od některých politicky labilních jednotlivců jednostranná kritika, vedená z protistraničských pozic.

Politické pravici a antisocialistickým silám byl trnem v oku pevný internacionalistický vztah Čs. lidové armády k ostatním bratrským armádám Varšavské smlouvy. Protože se však ještě nemohla odvážit otevřeného útoku na tento princip vládní politiky, snažila se život armády zasunout do pozadí veřejného života, omezit informace o armádě, o Varšavské smlouvě a vytlačit problematiku obrany země i socialistické koalice z oblasti osvěty i kulturní tvorby. Veřejnost měla být ukolébána k bezstarostnosti a lhostejnosti. Místo bdělosti a ostráživosti a aktivního boje proti agresivní imperialistické politice pravice propagovala lžihumanistický pacifismus. Pravicové a antisocialistické síly maskovaly zamlčování třídních stanovisek licoměrnými frázemi o nevyvolání nervozity a škodlivé psychozy strachu mezi obyvatelstvem.

Vedení strany se snažilo nedostatky řešit upevňováním centrálního řízení. Centralismus posilovalo na všech rozhodujících směrech života a výstavby armády, ministerstva národní obrany počínaje a nejnižšími jednotkami konče. Stranické vedení a velení armády tím chtěly dosáhnout zvýšení úlohy a významu rozkazů a řádů v armádě a jejich plnění v duchu vysoké kázně a organizovanosti života.

V lednu 1963 schválil sekretariát ÚV KSČ některé zásady a opatření k prohloubení stranické kontroly a vlivu KSČ na ozbrojené síly a bezpečnost. Usnesením došlo k posílení pravomoci i odpovědnosti vedoucích státních i stranických funkcionářů obou resortů a branného a bezpečnostního oddělení ÚV KSČ. Zvýšení pravomoci výše zmíněných orgánů mělo vytvořit podmínky, aby ústřednímu výboru KSČ byly s větší odpovědností, péčí a iniciativou předkládány k projednání a rozhodnutí návrhy, jež by řešily zásadní problémy branného charakteru.

V konfliktech, které vznikly v první polovině šedesátých let, jeví se rozhodnutí o centralizaci řízení a prohloubení kontroly a vlivu KSČ na ozbrojené síly jako nutné a opodstatněné, a to i z hlediska kvalitativně náročnějších úkolů k dosažení vysoké bojovosti a bojové pohotovosti vojsk, v podmínkách širšího praktického uplatnění výsledků vědeckotechnické revoluce ve vojenství. Nedostatkem však bylo, že opatření v oblasti řízení ne-

provázely stejně účinné a rozhodné zásky k prohloubení ideového a politického vlivu strany, k obnově narušeného spojení strany s masami a podpory tvořivé iniciativy mas. I dobře míněné usnesení o prohloubení kontroly a vlivu KSČ na ozbrojené síly však nepřinášelo očekávaný efekt, v důsledku chybného stylu a metod práce tehdejšího vrchního velitele čs. branné moci a presidenta republiky Antonína Novotného. Jeho styl práce vytvářel nezdravou atmosféru ve vztahu mezi kádery, podněcoval vzájemnou nedůvěru a prestižní spory. Situace ve velení armády byla dále zhoršována i postupným poklesem autority hlavní politické správy, vinou především tehdejšího náčelníka HPS generála Václava Prchlika, který uplatňoval opatrickou a alibistickou politiku.

Aktivní úsilí sil oddaných straně však napomáhalo k tomu, aby se postupně překonával subjektivismus v řízení a prosazoval reálný přístup k řešení negativních jevů a tendencí v životě armády. Důležité v tomto směru bylo zejména jednání XIII. sjezdu KSČ, v červnu 1966 a některá opatření k realizaci jeho ustanovení. V usnesení XIII. sjezdu byl položen důraz na konkretizaci vojenskopolitické linie, aby odpovídala dosaženému stupni společenskoeconomického vývoje v zemi a v objektivní potřebě budování koaličního obranného systému socialistických států: „Nadále zdokonalovat náš obranný systém, budovat jej jako pevnou soustavu, schopnou spolehlivě vystoupit na obranu socialistických vymožeností lidu, rozvíjet jej v jednotě politických, ekonomických a vojenských opatření, při plném využití předností socialismu a respektování jeho možností“. Podrobněji se touto otázkou zabývalo předsednictvo ústředního výboru KSČ 16. července 1966 a přijalo usnesení k institucionálnímu uspořádání jednotné branné soustavy státu. Byl to v poválečných dějinách Čs. lidové armády první komplexní pokus o zpracování koncepce branného systému v souladu s národními i internacionálními úkoly a posláním ozbrojených sil. Zvláštní pozornost byla věnována účinnosti ideologické práce na úseku obrany socialistické vlasti — branné výchovy a propagandy. Obsahové zaměření branné výchovy obyvatelstva vyplynulo ze široce založeného a vědeckými metodami uskutečňovaného sociologického výzkumu veřejného mínění. V usnesení XIII. sjezdu byly výsledky analýzy souhrnně formulovány jako úkol „... rozvíjet všelidový charakter obrany státu, pečovat o brannou výchovu obyvatelstva,

překonávat pacifistické a liberalistické tendence“. Význam uvědomování širokých vrstev obyvatelstva k účasti na všelidové obraně socialistického státu bylo o to větší, že v těchto letech třídílní hodnocení vojenskopolitické situace ve světě a v Evropě cítěl vedle soustavně napadali a zlehčovali pravíci liberálové, i revizionisté z řad členů KSČ.

XIII. sjezd KSČ ve svém usnesení vyžal všechny příslušníky armády k aktivní a tvořivé spoluúčasti na dalším budování armády: „... Budovat a upevňovat československé ozbrojené síly, jejich bojovost, morální sílu, oddanost lidu a věrnost ideám komunismu, trvale pečovat o jejich moderní technické vybavení, vysokou úroveň velení a vzájemné prohlubování vztahů mezi ozbrojenými silami a pracujícími...“. Sjezd znovu potvrdil základní princip vojenské politiky strany, že „... v pevném spojení s přátelství se Sovětským svazem a v jednotě a spolupráci armád Varšavské smlouvy spatřujeme hlavní záruku bezpečnosti republiky a svobody našich národů.“

XIII. sjezd KSČ orientoval vojenskou politiku strany tak, aby bylo možné strategii agresivních imperialistických sil v Evropě čelit co nejúčinněji a co neekonomičtěji. V období přípravy a rozpracování vojenských otázek pro sjezdová jednání, strana sama naznačila v jakém směru má naše vojenství ještě potenciální možnosti — především v rozvoji a účelném využití vědeckého potenciálu a všestranném uvolnění aktivity a schopností budovatelů i obránců socialistické vlasti.

V krizovém vývoji po XIII. sjezdu KSČ však ustoupilo uskutečňování vytyčeného programu dočasné do pozadí, zatlačené politickým bojem s pravicovými oportunisty a revizionisty.

V procesu konsolidace armády obnovila se akceschopnost a vedoucí úloha armádní a stranické organizace. Tak jako v celé straně, bylo toho i v armádě dosaženo politickým zápasem s nositeli oportunistických a revizionistických názorů. Stranickopolitické orgány a stranické organizace usilují o důsledné uplatnění leninských norem a práce strany na všech stupních. Nástup k odstranění vlivů a důsledků rozkladných tendencí z minulosti je spjat s účinnějším řízením bojové a politické přípravy. Postupující konsolidace se projevuje v aktivizaci velitelů, štábů i jednotek, v tom jak se příslušníci armády angažují za současnou linii strany, za upevnění bojové pohotovosti svých jednotek.

K ekonomice školství v ČSLA

(Dokončení z minulého čísla)

Výsledkem úvah o některých podstatných aspektech ekonomiky vzdělání a vyvíjejících se potřebách československého vojenského školství, zejména vysokého, mohou být níže formulované náměty o směrech a způsobech bezprostředního ovlivňování strukturálních změn ve vojenském vysokém školství, z nichž bychom mohli vycházet a k nimž bychom mohli v jistých rozměrech přihlížet.

Pro bezprostřední rozhodování o možných variantách strukturálních změn ve vojenském vysokém školství by měly mít příslušné řídicí orgány k dispozici všestranně zpracované, zhodnocené výsledky marx-leninské rozborové činnosti na celém úseku zkoumané problematiky, k nimž nesporně patří:

- dosahovaná úroveň jednotlivých oborů vojenských vysokých škol,
- materiálně technická základna vojenských vysokých škol, jejich optimální rozmístění vzhledem k objektivní tendenci integrace vědy, techniky a praxe,
- kádrové obsazení vojenských vysokých škol,
- vyhodnocení celkové situace na středních odborných školách,
- vyhodnocení racionálního a efektivního využívání absolventů vojenských vysokých škol,
- zhodnocení materiální a morální zainteresovanosti.

Dosahovaná úroveň jednotlivých oborů vojenských vysokých škol

V roce 1969 zpracovalo studijní oddělení VA AZ statistický přehled vývoje školy od roku 1951 do roku 1967, který

zachycuje okruh tří podstatných souvislostí: vývoj oborové struktury, vývoj počtů pedagogických pracovníků, vědeckovýzkumné práce a pedagogické činnosti, vývoj počtu posluchačů. Jsou to nepochybně cenné statistické údaje, které je nutné postupně zkvalitňovat a doplňovat analytickými úvahami. VA AZ prodělala rozsáhlé reorganizace v letech 1958/1959 a 1962. Bude neobyčejně prospěšné znát všechny podstatné momenty, které ovlivňovaly formování vstupní oborové struktury bývalé VTA: z jakých konkrétních podmínek a souvislostí se vycházelo při reorganizacích, které to byly skutečnosti vývoje školy, jež si vynucovaly příslušné změny, jaké byly cíle požadovaných změn a jakým způsobem byly realizovány a tak překonány výchozí nedostatky a chyby.

Podrobný rozbor uplynulých dvaceti let bude v mnoha aspektech překračovat lidské síly. Avšak neměly by chybět seriózní analýzy vývojových tendencí VA AZ od poslední reorganizace k dnešnímu stavu. Příslušné orgány velení a řízení ocení analytické posouzení pohybu pedagogického sboru, vědeckovýzkumné práce a pedagogické činnosti. Ke zhodnocení příčin trvalého růstu počtu učitelů je nutné podrobně znát variabilitu učitelů a fluktuaci na pedagogických funkcích, aby zřetelněji vystoupily objektivní příčiny růstu počtu příslušníků kateder, skupin, specializací, porovnání vědecké činnosti kateder a teoreticko-metodickou úrovní pedagogického sboru. Stejně tak bude neméně prospěšné zvážit, do jaké míry přispěje zhodnocení úrovně rozborové činnosti orientované na strukturální vývoj

Vývoj vojenskoodborného vzdělání důstojníků ČSLA¹⁾

Stupeň vzdělání	rok ²⁾		
	1957	1962	1968
Bez vojenského vzdělání	1,6	0,7	0,5
Nižší vojenské vzdělání	6,9	3,4	2,4
Vojenská učiliště	62,8	46,5	30,8
Základní kurs	15,6	26,7	30,9
Vyšší zdokonalovací kurs	1,4	3,6	9,1
VAK bez VA	—	0,2	0,4
VA	8,4	14,6	18,8
Civilní VŠ	3,2	3,5	4,3
VAK	0,1	0,4	1,5
VA GŠ, vědecké hodnosti	—	0,4	1,3

1) Statistické údaje byly zpracovány s velkou precizností. K dosažení čistého pohybu byli eliminováni důstojníci, kteří přišli či odešli z ČSLA ve zkoumaném období 1957 až 1967.

2) Platí vždy k 1. 1. daného roku.

školy, spolu s tím i úroveň perspektivního plánování vývoje VA AZ. Tedy zhodnocení činností, které neoddelitelně patří k marxisticko-leninským principům řízení. Pouze důsledná a všestranná analýza stavu může vyvolávat podněty k utváření a zkvalitňování systematiky základních ekonomických ukazatelů vývoje vojenské vysoké školy.

Měly by tedy být k dispozici všestranné analýzy vývoje jednotlivých oborů vojenských vysokých škol, zhodnocení vývoje jejich vzájemných poměrů, uvnitř oborového zaměření i specializací.

Velmi složitým a náročným úkolem by bylo zhodnocení úrovně vzdělání absolventů vojenských vysokých škol. Zdá se, že o jeho užitečnosti nemůžeme pochybovat, ale je také zřejmé, že by to bylo záležitostí interdisciplinárního týmu, složeného z pedagogů, psychologů, sociologů a ekonomů — statistiků, vybavených nejenom pravomocemi příslušných centrálních řídicích složek, ale také zájmovou podporou a pomocí příslušných úseků např. kádrového zabezpečení naší armády. To potvrdily před lety vynikající zkušenosti ze specializovaných výzkumů a analýz. Charakter a smysl této statě

nedovoluje podrobněji se zabývat zmíněnými aspekty. Pokusím se proto některé souvislosti alespoň naznačit — s vědomím, že velmi zjednodušeně.

Z dostupných pramenů je zřejmé, že v podmínkách ČSLA v mnoha ohledech přetrvává jisté znehodnocování úrovně vysokoškolského vzdělání. Můžeme to zjistit z některých negativních stránek horizontální a vertikální mobility důstojníků ČSLA, což má určité nežádoucí vlivy na proporcionální vývoj vojenského vysokého školství, jeho oborovou strukturu, preferenci klíčových druhů vojsk atd.

Vertikální mobilitu důstojníků ovlivňuje mnohé faktory. Nejsou to pouze kritéria profesionálního charakteru, tzn. stupeň a směr vzdělávání, odborné zkušenosti a stáží. Patří k nim rovněž sociální a jiné aspekty — třídní původ, věk, zdravotní stav, politická a etická příslušnost, společenská či osobní konformita. To, jaká je míra vlivů či priorit uvnitř zmíněných faktorů vertikální mobility důstojníků ČSLA, nebudu zkoumat.

Z desetiletého období vybraného souboru je však evidentní příznivý vývoj vzdělání vojenských profesionálů. Při

srovnání s civilní sférou např. inženýrsko-technickou skupinou ministerstva těžkého průmyslu, je skupina důstojníků s vysokou školou početnější. V roce 1968 mělo ministerstvo těžkého průmyslu tolik vysokoškolských kadrů, kolik měla ČSLA již v roce 1957.

Vzdělání v armádě vyvolává vícerozměrnou diferenciaci. Diferencuje vojáky z povolání nejenom svým přirozeným stupněm, ale i oborovou skladbou. Tento moment lze zjistit např. z nerovnoměrných zájmů o studium na fakultách (školách) velitelských směrů, velitelsko-inženýrských, politických, technických, tělových či ostatních.

I když vzdělání není jediným faktorem, který by ovlivňoval vertikální mobilitu vojáků z povolání, přesto se v posledním desetiletí nejvýrazněji prosazovalo právě jako vyhrazeně mobilní činitel.

Jistě významnou složkou, a z hlediska orientace oborové struktury vojenských vysokých škol velmi důležitou, je problematika vlivu vzdělání na horizontální mobilitu vojáků z povolání. Bylo by zřejmě velmi důležité a jistě neobyčejně poučné dostupnými způsoby vypočítat (statistickým šetřením, průzkumem či výzkumem) a zpracovat kvalifikované srovnání studovaných oborů vůči konkrétním činnostem na funkcích.

Několikaleté empirické zkušenosti jednoznačně potvrzují, že poměrně vysoké procento vojáků z povolání nevykonává činnost v oboru, pro který byli vzděláváni anebo přeškolení. Mohlo by být velmi užitečné, kdyby příslušná armádní centra disponovala fakty, do jaké míry či rozsahu vojenské vysokoškolské specializace jsou adekvátní konkrétním potřebám ČSLA a znala nezbytná kvanta permanentního přeškolení. Podle takto zjištěných skutečností by bylo možné kvalifikovaněji orientovat vyvíjející se oborovou strukturu vojenských vysokých škol a příslušné doškolovací kursy.

Bylo by jistě neobyčejně zajímavé a poučné srovnat stav a vývoj uplatňování vojenských vysokoškolských pracovníků v armádách bratrských socialistických zemí jakož i v ozbrojených silách hlavního potenciálního protivníka.

Nestavím si, ani nechci stavět v této souvislosti vzdušné zámky. Plně chápu onu specifickou váhu zmíněných poža-

давků a neobyčejnou „citlivost“ obdobných vojenských analýz.

Nicméně, pro určité stupně velení a řízení vojenského školství, z hlediska jeho optimální orientace, je nezbytné znát relativní příčiny vysokoškolsky připravovaných, připravovaných vojáků z povolání: podle druhů vojsk, specializací apod.

Materiálně technická základna vojenských odborných škol, jejich optimální rozmístění vzhledem k objektivní tendenci integrace vědy, techniky a praxe

Je nutné mít k dispozici představu o charakteru dislokace vojenských vysokých škol v armádách socialistických zemí, srovnání vojenských nákladů a nákladů na vojenské školství vzhledem k integračním tendencím ve vědě, technice a podnikatelské činnosti. Přitom zejména akcentovat poměry v investičních záměrech, výdajích na techniku a na lidského činitele, v počtech studentů a učitelů, učitelů a pomocných odborných sil, v nákladech na posluchače a jednu vyučovací hodinu, růst kvalifikace pedagogického sboru — s cílem odhalit rezervy, dosáhnout optimálního vyřízení a efektivního využívání kapacit.

V průmyslově rozvinutých zemích se uznává, že vědeckotechnický pokrok se v posledních letech značně zrychluje, časová rozpětí mezi invencemi a inovacemi se zkracují, věda stále více infiltruje do lidských činností, lidmi získané znalosti a dovednosti podstatně rychleji stárnou.

Výměna zkušeností, těsná spolupráce, nezištné předávání vědeckotechnických poznatků a bratrská pomoc mezi socialistickými zeměmi, a tedy i armádami socialistických států, jsou obrovským potenciálním zdrojem akcelerace rozvoje vojenskosti a vojenského školství.

Zmíněný poznatek by neměl být podceňován. Nejenom z aspektu materiálně technické základny vojenské vysoké školy, nýbrž i lidského činitele, tzn. v koncepcích učebně výchovných procesů vytvářet prostor pro obecnější a širší přípravu k povolání, v pracovních procesech místo pro trvalé prohlubování a doplňování znalostí, přeorientaci na nové poznatky a jejich aplikaci, až po změny v povolání.

Kádrové obsazení vojenských vysokých škol

I v podmínkách socialistické armády, obdobně jako v civilní sféře, je profesorský bor rozhodujícím a nenahraditelným prvkem vědeckopedagogické činnosti.

Ekonomika vzdělání v ČSLA by se na určitém stupni svého poznání měla, v úzké součinnosti s ostatními společenskými vědami, kvalifikovaně vyjádřit k optimálnímu využívání jednotlivých kategorií pracovníků na vojenské vysoké škole.

Konkrétně by se měly vědecky zdůvodnit a navrhnout racionální varianty vědeckovýzkumného pedagogického a vojenskoodborného zatížení vojáků z povolání na vojenských vysokých školách. Přitom stanovit, aby rozsah i obsah vědeckovýzkumné a pedagogické a vojenskoodborné činnosti profesorského sboru, vedení školy a civilních zaměstnanců, byl adekvátní materiálním i nemateriálním podmínkám, pracovním a mimopracovním poměrům, aby výsledný efekt jejich činnosti byl v souladu se socialistickými principy rozdělování podle množství a kvality vykonávané práce a byl tedy maximální. Jde zejména o přesnou kodifikaci vědeckopedagogické činnosti na vysokých školách ČSLA, o eliminaci všech nežádoucích, nepotřebných povinností z jejich určujících funkčních činností, jakožto učitelů a vychovatelů. Skutečnost zůstává, že existují v pracovních náplních vědeckopedagogického sboru úkoly, které ubírají nežádoucím způsobem drahocenný pracovní čas, zatěžují pedagogický sbor povinnostmi, které mu vyloženě nepřísluší dělat, řešit, hlásit, plnit administrativní příkazy složek, jež mají zajišťovat chod fakult a kateder, evidovat, kontrolovat, inventarizovat, podílet se apod. Jde také o přiměřené množství pomocných odborných sil. Ekonomika vzdělání, pedagogika, psychologie, sociologie a další by měly určovat vědecky zdůvodněnou a praktickou činnost prověřovanou skladbu všech ostatních pracovních sil školy vůči vědeckopedagogickým pracovníkům.

V souladu s tím by zmíněné vědecké obory měly navrhnout přístupy k zabezpečování růstu kvalifikace učitelů (po všech stránkách jejich činnosti), jakož

i ostatní kritéria, např. podmínky pro harmonický příliv relativně nejpřípravenějších mladých vysokoškolských absolventů do řad stálých vojenských vědeckopedagogických pracovníků.

Vyhodnocení celkové situace na středních odborných školách

Zhodnocení zdrojů uchazečů o studium na vojenských vysokých školách je neodmyslitelnou součástí nosných hledisek, které je nutné brát při strukturálních změnách v úvahu.

V tomto případě by měla být pro příslušná řídicí centra zpracována úvaha, kde byly analyzovány:

- předpokládané kvalifikační záměry na civilním školství a jejich vliv na potřeby vojenského školství;

- výhodnost, případně nevýhodnost existující struktury středních vojenských odborných škol;

- objektivní potřeby odborně politického vlivu a pomoci vojenských vysokých škol vojenským středním školám jako hlavnímu zdroji uchazečů o vojenské vysokoškolské studium;

- hlavní nedostatky kvalifikovaného náboru mladých lidí do vojenských škol spolu s vyhodnocením možných důsledků všech reálně existujících negativů; z dostupných statistických údajů ČSIA vyplývá, že nábor, úbytky ze studia a odchody mladých důstojníků do 35 let u motostřeleckého, tankového a dělostřeleckého oboru jsou již po řadu let vážným problémem;

- postoje a zájmy mladých lidí v ČSLA o vojenskou službu spolu s identifikací s povoláním střední a starší generace vojáků z povolání;

- kvantitativní vývoj odvodních ročníků pro nejbližší koncepční období vojenských škol a vojenských vysokých škol.

Tyto souvislosti zřejmě musíme brát v úvahu při tvorbě oborové struktury vojenského vysokého školství.

Vyhodnocení racionálního a efektivního využívání absolventů vojenských vysokých škol

Dostupné zdroje umožňují zamyslet se nad potřebami seriózního zhodnocení efektivního využívání vojenských vysokoško-

láků. Jde o okruh problémů, které se za prvé zprostředkovaně dotýkají negativních skutečností v doplňování vojenských středních odborných škol, za druhé mají co říci k orientaci oborové struktury vojenských vysokých škol, za třetí navádějí k zamyšlení, do jaké míry při vysokých tempech vědeckotechnického pokroku atd., dochází k morálnímu opotřebování vojenských vysokoškolských specialistů, využívání potenciálních hodnot, které do nich společnost vložila. Konečně mnohé a poučné souvislosti vystoupí na povrch v aspektech materiální a morální zainteresovanosti absolventů vojenských vysokých škol.

Zhodnocení materiální a morální zainteresovanosti

Za socialismu míra rozvoje konečné nevýrobní spotřeby a služeb celou svou tíhou spočívá na úrovni strojové velkovýroby. Materiální zájmy většiny lidí působí jako nejmodernější podněty rozví-

jení ekonomické i neekonomické činnosti. Materiální zájmy vznikají a rozvíjejí se postavením lidí ve výrobních vztazích. Je nevědecké a socialismu velmi škodlivé, dochází-li k ignorování, zastírání či nedoceňování reálně existujících materiálních zájmů, především u vysoce kvalifikovaných specialistů. Zde leží mimochodem jedna z mnoha odpovědí na příčiny „mozkových loupeží“, odlivu techniků a vědců z některých evropských zemí např. do NSR, Švýcarska, USA a jinam.

Respektování materiálních zájmů lidí, adekvátní materiální podněcování v souladu s celospolečenskými zájmy uvolňuje prostor působení morální zainteresovanosti.

Lidé, zabývající se vědeckovýzkumnou a pedagogickou činností, která slouží cílům rozvoje a obrany socialistické společnosti, budou schopni dosahovat maximum vysoce kvalifikovaných výsledků ve své profesi, budou-li optimálně zainteresováni i morálně stimulováni.

Pokusil jsem se vzhledem k možnostem a funkci statě nastínit některé ekonomické souvislosti z oblasti vztahů ekonomika — vzdělávání, akcentovat soudobou úlohu lidského faktoru v ekonomickém pohybu vyspělé socialistické společnosti i ve vojenství.

Skromným cílem bylo přispět některými, i když nutně v mnohém do jisté míry zjednodušenými, názory a poznatky při koncipování analýzy vojenského školství, zejména vojenských vysokých škol, a k orientaci jejich efektivního rozvoje.

Vojenské umění

Podplukovník doc. ing. Karel Novotný, CSc.

K místu a úloze operačního umění

Vojenská věda, jako každá společenská věda se s rozvojem lidské společnosti neustále mění. Je samozřejmé, že spolu s ní se vyvíjejí i její součásti, k nimž patří také vojenské umění se svými třemi základními oblastmi: **strategií, operačním uměním a taktikou.**

Zatímco strategie a taktika byly součástí vojenského umění od samého začátku jeho existence, stalo se jí operační umění teprve daleko později. Jeho potřeba jako samostatné oblasti vojenského umění se začala projevovat v minulém století; k uznání jeho samostatnosti dochází až v našem století. Na tuto problematiku existují ještě dosud v podstatě dva názory.

V socialistické vojenské vědě je operační umění samostatnou a zcela rovnoprávnou (spolu se strategií a taktikou) součástí vojenského umění. **Na západě** počítají ve vojenském umění i nadále jen se strategií a taktikou. To, co u nás zahrnu-

jeme do operačního umění, začleňují západní vojenští teoretici z části do strategie a z části do taktiky.

O tom, že ani jim toto dělení zcela nevyhovuje, svědčí to, že v některých případech si vypomáhají navíc pojmy „malá strategie“ nebo „velká taktika“. Jako důkaz vědeckosti našeho dělení to však nestačí.

Objektivnost a tím i vědeckost a oprávněnost dělení vojenského umění lze nejlépe dokázat tím, že tuto problematiku zkoumáme od jejího vzniku.

U společenských věd, k nimž patří i vojenská věda a tím i součásti vojenského umění, to znamená **zkoumat je z historického hlediska.** Takové zkoumání současně umožní vymezit podstatu a jedinečnost obsahu operačního umění, což jsou základní podmínky, abychom je mohli považovat za samostatnou oblast vojenského umění.

Vznik operačního umění

Jak známe z odborné literatury, dosahovaly armády prakticky až do 19. století většinou několika desítek tisíc až kolem jednoho sta tisíc mužů, výjimečně více.

Postavit větší armády nedovolovala především tehdejší úroveň výrobních sil. O úspěchu či neúspěchu jedné z bojujících stran rozhodovalo v té době zničení

či porážka jednoho z protivníků. To byl v podstatě také strategický cíl (úkol) ozbrojeného zápasu. Jeho splněním byly vytvořeny podmínky k mírovému jednání a k prosazení válkou sledovaných politických požadavků.

Vzhledem k omezenému dosahu a účinku tehdejších zbraní rozhodoval o výsledku války v zásadě (zejména z počátku) boj muže proti muži, později houfu proti houfu. Obě vzájemně si nepřátelské armády se proto obvykle střetly na malém (několika km²) prostoru. Často v jedné krátké, několik hodin trvající bitvě, respektive **generální bitvě** se rozhodovalo o výsledku ozbrojeného zápasu.

Podstatou boje i bitvy této doby bylo využití tehdejších zbraní a početní převahy k ničení protivníka. Jak boj, tak bitva té doby patřily proto, pokud jde o vlastní průběh, **do oblasti taktiky.**

Bitva svým rozsahem a množstvím zúčastněných sil (všechny či většina sil proti sobě stojících armád) a konečným efektem patřila **také do strategie.**

Úkolem strategie především bylo stanovit na základě politických cílů války cíle ozbrojeného zápasu, rámcový způsob jejich plnění a vytvořit základní podmínky pro optimální použití bojových prostředků. Jejich podstatou bylo přivést a soustředit vojska na bojiště, stanovit místo jednotlivých organizačních celků na bojišti zaujetím základní sestavy, odpovídající zámyslu vedení bitvy či bojů, a určit zásadní způsob použití jednotlivých částí bojové sestavy. **Vlastní vedení bojové činnosti s výjimkou prostoru a doby zasazení záloh a jejich úkolu bylo již věcí taktiky.**

Základním úkolem taktiky pak bylo co nejúčelněji použití strategií nahromaděných bojových sil a prostředků pro postupné dosažení stanoveného, strategického cíle a tím i cíle ozbrojeného zápasu.

Toto principiální, velmi abstrahované chápání obsahu strategie a taktiky v minulosti určovalo **vedoucí postavení strategie vůči taktice.** Současně je však zřejmé, že obě části vojenského umění — strategie a taktika — spolu těsně souvisely, vzájemně se nejen doplňovaly, ale podmiňovaly také plnění stanovených úkolů.

Za této situace byla **taktika jediným a bezprostředním realizátorem strategických cílů.**

Skutečnost, že taktika byla schopna postupně (sčítáním výsledků jednotlivých bojů částí celkového uskupení vojsk) zabezpečit přímo a v plném rozsahu potře-

bu dalšího spojovacího článku mezi strategií a taktikou.

Určitý vlom (lépe náznak vlonu) do dvojvládní strategie a taktiky ve vojenském umění přinesly na konci 18. a začátku 19. stol. napoleonské války. Statistické a větší armády se staly v důsledku vyspělé manufaktury běžným jevem. Jejich přisun na bojiště byl především z důvodů zásobovacích prováděn rozptýleně, na široké frontě a teprve za přibližování do prostoru vlastní bojové činnosti se jejich pásma činnosti postupně zužovala. To všechno vytvářelo podmínky pro ničení nepřítelů po částech.

Do té doby se bojovalo jen s využitím taktických zásad, daných v podstatě možnostmi (dosahem a účinkem) prostředků ničení a možnostmi jejich manévru jednak k využití bezprostředního účinku palby a jednak k reprodukci podmínek pro další ničení protivníka. Nyní však vystupuje do popředí navíc požadavek tvůrčí činnosti, spočívající v přeskupování a v manévru vojsk podle konkrétní situace.

Tak byla vytvářena pružně — operativně — taková uskupení sil a prostředků, která reagovala na činnost protivníka a konkrétní terén a zabezpečovala nejúčelnější a situaci nejvíce odpovídající použití prostředků ničení.

K ničení armády protivníka bylo již často třeba více bitev nebo vzájemných střetnutí. Skutečnost, že se v nich začínal používat manévry, způsobila že neprobíhaly všechny najednou a v jednom prostoru. Pojem „bojiště“ byl ve svém obsahu překonaný. Byly zde již určité náznaky vzniku „válčiště“.

Prostorová a časová rozsáhlost plnění prakticky i nadále jednoho strategického cíle vyžadovala mít organické celky, schopné samostatně ničit jednotlivé části armády protivníka.

Za Napoleona tvořily tyto celky **sbory** a někdy se k plnění úkolu spojovalo dokonce i několik sborů. Šlo tedy o **náznačky tvoření soudobých vševojskových armád.**

Obsah činnosti těchto organizačních celků přesahoval rámec taktiky, současně však nedosahoval strategického významu. Mezeru, která se v té době začala tvořit mezi strategií a taktikou, zdůraznil ještě více vojsky používaný manévry. Zejména to vyniklo při ničení protivníka po částech.

Ukázalo se totiž, že **strategický manévry,** jak mohl být nazýván přisun vojsk do prostoru střetnutí armád, a **taktický manévry,** jež spoluvytvářel optimální podmínky k použití bojových prostředků,

k splnění strategického zámyslu již samy nestačily.

V soulase s konkrétní situací docházelo totiž k **operativnímu přeskupování a manévrování** vojsk v prostoru bojové činnosti. Tento manévr byl přitom nezbytnou podmínkou pro využití strategického soustředění sil a prostředků taktikou, jakožto bezprostřední realizátorkou procesu ničení protivníka.

Jeho cílem bylo vytvořit pro vlastní síly co nejprůhodnější podmínky pro jejich použití a současně dostat tu část protivníka, která měla být zničena, do situace, která jí použití bojových prostředků krajně ztěžovala. Tím umožnit ničení protivníka s překvapením a s maximálním efektem.

Tyto tendence zaváděním všeobecné branné povinnosti v důsledku rychlého růstu výrobních sil ve druhé polovině 19. a zejména začátkem 20. století ještě více zintenzivněly. Potřeba vzniku nové oblasti vojenského umění k překlenutí mezery mezi strategií a taktikou nabývala stále více na aktuálnosti. Svědčí o tom řada skutečností.

Masovost armád a rychlý kvantitativní a kvalitativní rozvoj bojové techniky (zavedení rýhovaných hlavních kulometů, zkonkolení děl apod.) **způsobily zásadní zvrat v protorovém a časovém rozmachu** vedení bojové činnosti. V každém případě již nebylo možné splnit strategický úkol — zničit celou armádu protivníka jedinou bitvou.

Bojová činnost se definitivně rozpadla na řadu samostatně, přitom však podle jednoho strategického zámyslu vedených bojových akcí velkých uskupení vojsk. Těmto bojovým akcím se začalo říkat **operace**. Jejich podstatou byl široký, na konkrétní situaci tvůrčím způsobem reagující a k plnění určitého úkolu uskutečněný manévr. Ten teprve vytvářel podmínky pro uplatnění palebných prostředků k bezprostřednímu ničení protivníka. Operace se stala nutným předpokladem pro uskutečnění boje.

Za první operace je považována tzv. bitva u Mukden, k níž došlo za rusko-japonské války v únoru 1905.

Řešení problematiky operací si objektivně vyžadovalo vznik nového odvětví vojenského umění. Stalo se jím operační umění.

Se systematickým rozpracováním teorie operačního umění začali na Vojenské akademii v SSSR, kde v roce 1924 byla zřízena **katedra operačního umění** (viz

str. 13 Voprosy strategii i operativnogo iskusstva v sovětských vojenných trudach 1917—1960g — vydalo Vojennoje izdatel'stvo MO SSSR, Moskva 1965). Od té doby také dělí sovětská vojenská věda vojenské umění na strategii, operační umění a taktiku.

Obdobně jako strategie nemělo ani operační umění žádný palebný prostředek, jímž se mohlo podílet na přímém (ne přes taktiku) ničení nepřítele. To mohla provádět i nadále jen taktika.

Každá z uvedených tří oblastí vojenského umění měla svůj specifický obsah, jímž se lišila od ostatních. To také dokazuje objektivnost rozdělení vojenského směru na strategii, operační umění a taktiku.

Význam tohoto rozdělení vojenského umění vytvořil objektivní podmínky pro rozpracování zejména jeho nového odvětví — operačního umění. Zvláště pozoruhodný je v tomto směru přínos sovětské vojenské školy. Ve své práci „Pochod na Vislu“, vydané v roce 1923, **Tuchačevský** hovoří o **postupných operacích**. Ve třicátých letech na základě možností nově zaváděné bojové techniky byla v SSSR rozpracována teorie **hlubokové operace**.

Jak u postupné, tak u hluboké operace byl základním a také jediným prostředkem k zničení protivníka boj, protože ani strategické a ani operační stupně vojsk s klasickou a co do účinku vcelku omezenou výzbrojí jiný prostředek ničení.

Možnosti již existujícího **letectva**, které převyšovalo taktické prostředky, byly v té době velmi omezené a proto z operačního, či strategického hlediska vzhledem k malému dosahu, účinku v cíli a relativně malému počtu letounů v ozbrojených silách téměř zanedbatelné.

Výsledek operací i války vcelku byl tedy i nadále **určován souhrnem výsledků bojů taktických stupňů**.

Druhá světová válka byla důležitou etapou v rozvoji operačního umění a potvrdila oprávněnost jeho samostatnosti ve vojenském umění. Rozvoj způsobila především rostoucí modernizace vojsk.

V dálkovém letectvu a raketách (V1, V2, kterými disponovala vrchní velení za 2. světové války měla strategie poprvé prostředky, jimiž mohla přímo ničit protivníka. Vzhledem k jejich malému účinku však tyto prostředky nijak podstatně neovlivnily ani dosažení cílů války a ani průběh operací. Ty byly i nadále dosahovány a řešeny postupným ničením vojsk na bojištích operacemi.

Obrovský ničivý účinek jaderné náplně a bouřlivý rozvoj vědeckotechnické revoluce po druhé světové válce postavily vojenské teoretiky do kvalitativně nových podmínek. Tuto skutečnost ještě více zdůraznilo spojení jaderné hlavičky s raketou o prakticky neomezeném dosahu.

Zavedením raketových jaderných zbraní do výzbroje armád se situace v možnostech ničit nepřítel zásadně změnila. **Strategie i operační umění v nich poprvé v dějinách dostávají vlastní vysoce kvalitní prostředky ničení.**

Operační stupně mají v raketách a letectvu (ne strategickém) své prostředky ničení nepřítel. Jejich mohutný účinek, dosah a hromadné použití umožňují řešit samostatně operační úkoly a tím pomáhají také v plnění úkolů strategických.

Raketové jaderné zbraně umožňují podstatným způsobem a do celé operační hloubky narušit bojeschopnost nepřítel a jeho sestavu, způsobit mu velké ztráty, narušit jeho morální stav a zlomit jeho vůli kladit odpor. Raketové jaderné zbraně jsou tedy rozhodujícím prostředkem ničení.

Poněvadž jejich hromadné nebo alespoň skupinové použití je možné teprve na operačních stupních, stávají se tyto a vyšší organizační stupně pro výsledek bojové činnosti určujícími. Taktické stupně pak výsledků jejich činnosti využívají a na směrech použití strategických a operačních prostředků, zejména jaderných zbraní prakticky ničení nepřítel jen dokončují. **Operační umění se tak stává pro taktiku určující.**

Zatímco operační umění je jedno pro všechna pozemní vojska, taktiku má každý druh vojska svou. Je to dáno úkoly, které jednotlivé druhy vojsk v rámci bojové činnosti plní a možnostmi bojové techniky, již jsou k plnění úkolů vybaveny.

Jak všeobecná taktika, tak taktiky druhů vojsk proto z operačního umění vycházejí, na ně v plné míře navazují a jsou na něm zcela závislé.

Na této skutečnosti se nic nemění ani v případě, že nebude používáno jaderných náplní. **Operační umění má dnes svůj mohutný ničivý prostředek v raketách a letectvu.** Oba tyto prostředky v případě, že nedoprovázejí na cíl jaderné náplně, používají chemických náplní a letectvo používá navíc napalmu.

Vysoký účinek chemických náplní je dán jednak bezprostředním působením chemické náplně v místě dopadu raket a jednak možností šíření primárního oblaku. Za vhodných povětrnostních podmínek

a při přízemním větru do 6 m/sec může být účinek chemické náplně na živou sílu značný.

Dalším velmi účinným prostředkem praktické realizace teorie operačního umění jsou také **operační výsadky.**

Bojová činnost nespočívá jen v postupném ničení nepřítel taktickými stupni, jako tomu bylo dříve. Jestliže dříve ničení, které tvoří hlavní obsah zkoumání taktiky, bylo jediným možným způsobem plnění operačních a přesně i strategických úkolů, pak dnes vyšší oblast vojenského umění svými raketovými jadernými prostředky a ostatními palebnými údery přímo usnadňuje plnění úkolů nižších oblastí. Strategie tak rozhodujícím způsobem pomáhá při plnění jak operačních tak i taktických úkolů a operační umění provádí totéž ve prospěch taktiky.

To ovšem neznamená, že úloha taktiky je méně významná. Souhrn bojů taktických stupňů zůstává i nadále jedním z nejdůležitějších prostředků k dosažení cílů operace, to znamená k zničení nepřítel a k ovládnutí stanovených prostorů. Jaderné údery ať hlavního nebo operačního stupně sice řeší důležité, ba možno říci rozhodující, ale přece jen části celkového úkolu ozbrojeného zápasu.

Je to dáno tím, že **jaderných úderů nebývá nikdy dostatek** a bývají proto používány převážně na rozhodujících směrech bojové činnosti, dále tím, že **jejich nelze použít všude** a konečně také tím, že ani ty úkoly, k jejichž plnění se jaderných úderů používá, **neřeší vždy beze zbytku.**

Pro úplné vítězství je proto nutné **dokončit zničení rozbitého nepřítel, ovládnout jeho území, případně různé důležité objekty** a zbavit ho tak schopnosti a možnosti kladit odpor jakéhokoliv druhu. A právě splnění těchto úkolů je spojeno s vedením usilovné bojové činnosti v taktickém měřítku. **Při plánování operací je proto třeba přihlížet také k taktickým možnostem.**

I když strategie může plnit řadu strategických úkolů přímo svými prostředky, význam operačního umění jako spojovacího článku mezi strategií a taktikou ani v soudobých podmínkách neklesl. Lze dokonce říci, že ve srovnání s minulostí ještě více vzrůstá. Je to způsobeno zejména tím, že podstatně **vzrostly počty bojujících armád a zvýšil se také okruh těch, kteří se podílejí na jejich bezprostředním zabezpečení.**

To také způsobuje, že válčiště dnes zahrnuje prakticky celé světadíly. Rozsah a

počet strategických cílů a úkolů se tak podstatně rozšířil a současně se zvýšil počet operací, nutných na jejich splnění.

Složitost operací, které jsou formou aplikace teorie operačního umění na praxi, vzrostla. Je to dáno kvalitativně vyšším rozptýlením vojsk v důsledku existence jaderných zbraní, působením vojsk na samostatných směrech, náhlými změnami, které lze vyvolat vzájemným použitím jaderných zbraní, působením vojsk na prostředcích a v neposlední řadě velkou pohyblivostí vojsk, včetně možnosti přepravy vzduchem.

To všechno způsobuje, že strategie není schopna realizovat své cíle a úkoly jen svými prostředky a taktikou, jak tomu bylo kdysi, ale potřebuje k tomu operační umění, jeho široký manévry silami a prostředky podle konkrétní situace a přesně koordinované řízení uskupení vojsk, vytvořených k plnění dílčích strategických či k nim vedoucích operačních úkolů.

Perspektivně lze počítat, že manévry v rámci vševojskového svazku bude ztrácet znaky taktické a nabývat charakteru operačního. Jeho cílem totiž mnohem častěji bude vytvořit krajně příznivou situaci ke zničení určité části operačního uskupení nepřítele a ne jen pouhé zlepšení podmínek pro použití vlastních palebných prostředků.

Způsobuje to také do značné míry skutečnost, že vševojskové svazky budou v soudobých podmínkách plnit úkoly na samostatných směrech, budou při tom používat hloubkového manévru, vzdušný nevyjímaje, podle konkrétní situace a dále to, že jsou organicky vybaveny tak (včetně jaderných prostředků), aby byly schopny vést samostatnou bojovou činnost.

Na jistou tendenci přechodu vševojskových svazků od taktiky k operačnímu umění ukazuje rovněž to, že často budou zejména tankové a výsadkové svazky, jež podle soudobých hledisek považujeme za taktické stupně, plnit úkoly, které budou rozhodujícím způsobem ovlivňovat průběh a tím i výsledek operací. Je pochopitelné, že v takových případech nepůjde o úkoly taktiky, ale o úkoly operačního umění.

Rostoucí význam operačního umění naznačuje i podíl a význam manévru a pře-

sunů v operacích. Manévry spolu s palbou jsou základními způsoby realizace operací jako cílevědomé činnosti vojsk k ničení nepřítelů.

V souvislosti s prostorem, na němž soudobé operace probíhají, vzrostl podíl přesunů. Podle statistik z druhé světové války podílely se přesuny na celkové bojové činnosti vojsk na válčišti až 60 i více procenty. Vzhledem k mezerám v sestavách vojsk (jadernými údery lze vytvořit mezery další) a snaze po jejich maximálním využití k pronikání do boku a týlu vojsk lze předpokládat, že se podíl přesunů na činnosti vojsk ještě dále (podle některých názorů až o 20 %) zvýší. Vyplyvá to jak z rozšíření pásme činnosti jednotlivých organizačních stupňů, tak i z plné motorizace vojsk.

Rozptýlení vojsk a jejich působení na směrech, oboustranná možnost jadernými údery rychle a překvapivě měnit situaci vojsk a tím i druh bojové činnosti na jednotlivých směrech, požadavek co nejrychleji využít vlastních jaderných úderů a znemožnit totéž nepříteli způsobují, že problematika operačního umění se v soudobých podmínkách stává složitější. Je tomu tím spíše, že na důležitosti nabytí prvek času.

Operační umění současnosti kromě toho, co bylo obsahem jeho zkoumání a rozpracování v minulosti se zabývá rovněž problematikou plánování a použití jaderných, chemických a leteckých úderů a v závislosti na jejich předpokládaných a skutečných výsledcích pak plánuje a uskutečňuje či uzpůsobuje manévry silami a prostředky k dosažení stanoveného cíle.

Proto význam operačního umění v soudobých podmínkách neklesá, ale naopak vzrůstá a je tendence i po jeho obsahovém rozšíření (podíl vševojskových svazků na plnění operačních úkolů neustále vzrůstá). Tyto skutečnosti ukazují potřebu věnovat operačnímu umění, které je nejmladší oblastí vojenského umění a také oblastí, která se nejvíce rozvíjí, mimořádnou pozornost. K pochopení celé problematiky pomůže správné objasnění místa a úlohy operačního umění ve vojenské vědě a jednotné chápání některých používaných pojmů.

Místo a úkoly operačního umění ve vojenském umění

Zkoumání operací, jejich příprava a vedení bylo a zůstalo předmětem operačního umění.

Operační umění tedy je spojovacím článkem mezi strategií a taktikou. Z tohoto začlenění ve vojenském umění vyplývá také jeho úloha.

Úloha operačního umění je dána tím, že zabezpečuje návaznost mezi původními dvěma součástmi vojenského umění a přispívá tak k jeho monolitosti a kompaktnosti. Při cestě od strategie k taktice rozpracovává, připravuje, plánuje, konkretizuje a realizuje úkoly podle daných

podmínek. Při cestě zpět pak shrnuje, upravuje a zobecňuje taktické informace z hlediska potřeb strategie.

Z toho vyplývá i místo operačního umění.

Vzhledem ke strategii má operační umění podřízené postavení. Je však nadřazeno taktice. Po teoretické i praktické stránce se opírá o teorii a praxi strategie a pomáhá jí. Při praktických úkolech na bojištích využívá taktiku.

Operační umění je tedy prostředkem strategie k dosažení jejích cílů. Taktika pak je prostředkem operačního umění k dosažení cílů operace. Z toho plyne, že **podstata operačního umění se může správně projevit jen ve vztahu ke strategii a taktice**. Správné a úplné vyřešení otázek a úkolů operačního umění podmiňuje splnění úkolů strategie stejně, jako úkoly operačního umění pomáhá řešit taktika.

Proto taktické úspěchy je možné hodnotit s konečnou platností jen z hlediska, jak napomáhaly úspěšnému splnění operačních cílů a stejně tak pro operace je rozhodujícím kritériem, jak přispěly ke splnění strategických cílů.

Plnění úkolů spojovacího článku mezi strategií a taktikou vyžaduje od operačního umění **odpovídající znalost problematiky ostatních dvou částí vojenského umění, to znamená taktiky i strategie**.

Dále je třeba, aby bylo schopno tvůrčím způsobem **rozpracovat a realizovat** v intencích strategického zámyslu rámcově vydávané úkoly na konkrétní podmínek situace z hlediska potřeb taktiky.

Z místa a úlohy operačního umění vyplývají i jeho úkoly. Operační umění musí především řešit na odpovídající úrovni všechny obecné úkoly vojenského umění, které jsou v potřebném rozsahu, ale na zcela jiné úrovni (pokud jde o organizační stupně), také předmětem zkoumání strategie a taktiky.

Má-li konkretizovat rámcové úkoly strategie, musí **znát co, kdy a jak ovlivňuje průběh bojové činnosti a musí to umět podmínkám a situaci odpovídajícím způsobem aplikovat**. A konečně má-li se

dále rozvíjet, **musí být schopno sebevychovávání a na základě toho i sebevychovávání na vyšší úrovni**.

Operační umění musí tudíž plnit tyto úkoly:

— na základě zkoumání zákonů ozbrojeného zápasu vypracovávat ucelenou obecnou teorii, principy a zásady, jimiž se řídí příprava, průběh a výsledek operací včetně zabezpečení, a odhalovat tendence svého vlastního vývoje;

— aplikovat obecnou teorii, principy a zásady na operace druhů vojsk (vševojskové, výsadkové, letecké, námořní atd.), na operace různých druhů bojové činnosti (útok, obrana), na operace různých stupňů velení (front, armáda);

— zkoumat a vytyčovat úlohu, místo a úkoly druhů vojsk v operacích různých druhů bojové činnosti a také zásady součinnosti druhů vojsk při plnění úkolů operace;

— na základě obecné teorie a její aplikace na různé druhy operací a získaných poznatků vytyčovat kritéria na nejúčelnější složení operačních stupňů.

Operační umění je tedy jednou ze tří součástí socialistického vojenského umění, zabývající se teorií a praxí přípravy (plánování), vedení a zabezpečení operací.

Z obsahu operačního umění vyplývají požadavky na formování velkých uskupení vojsk, která operace vedou a na obsah přípravy velitelského sboru v organizování a vedení operací. Řešení těchto problémů však již do problematiky operačního umění nepatří.

Celá teorie operačního umění vychází z **praktického studia podstaty operací na základě historické analýzy a směřuje k poznání zákonů, principů a zásad**, jimiž se operace jako samostatný jev ozbrojeného zápasu řídí.

Na základě toho operační umění rozpracovává způsoby a formy přípravy i vedení operací. Tím vytyčuje zásady vedení soudobých operací jak vševojskových, tak i druhů ozbrojených sil v soulase s požadavky strategie a s danými podmínkami.

Hlavní operační pojmy

Jako každá vědecká disciplína, má i operační umění řadu specifických pojmů, jejichž znalost je součástí teritoria operačního umění.

Hlavním předmětem zkoumání operačního umění jsou **operace**. Operací nazýváme souhrn bojové činnosti, tj. palby a

pohybu jednoho či několika operačních svazů a svazků jednoho nebo více druhů ozbrojených sil a plnění společného úkolu podle jednotného zámyslu a plánu k dosažení určitého operačního nebo strategického cíle.

Operace dělíme podle druhů ozbroje-

ných sil nebo vojsk, podle organizačního stupně, který operace vede a podle převládajícího druhu bojové činnosti.

Podle toho, který druh ozbrojených sil je hlavním realizátorem operací, mohou tyto být:

— **vševojskové**, které vedou pozemní vojska za podpory vojenského letectva, případně i námořních sil a využívají strategických raketových úderů;

— **vzdušné**, které vede vojenské letectvo za podpory pozemních, námořních a výsadkových sil, případně i sil protivzdušné obrany;

— **protivzdušné**, které vedou vojska protivzdušné obrany za podpory vojenského letectva, případně i pozemních sil;

— **raketové**,

— **námořní**,

— **společenské námořní výsadkové nebo protivýsadkové**, které vedou vojenské loďstvo, pozemní síly a za podpory vzdušných sil;

— **vzdušné výsadkové**.

Nejčastějším a vlastně jediným druhem operací pro naši armádu budou operace vševojskové.

Samostatné operace jednotlivých druhů ozbrojených sil budou v soudobých podmínkách řídkým jevem a budou poměrně krátkodobé. Většinou budou vedeny v součinnosti s vševojskovými operacemi v daném prostoru s cílem zabezpečit jejich úspěch.

Podle organizačního stupně, který vševojskovou operaci připravuje a vede, dělíme operace na armádní a frontové, případně na operace skupiny frontů.

Převládající způsob bojové činnosti je kritériem pro rozlišení operací útočných a obranných.

Operace napomáhá dosažení (vytvářejí se k tomu podmínky) některého ze strategických cílů splněním operačních cílů. Každá operace může plnit několik operačních cílů.

Operačním cílem může být nepřátelské uskupení operačního charakteru, zejména jeho palebné prostředky, nebo důležitý prostor nejméně operačního významu, jejichž ovládnutí nebo zničení je důležitým předpokladem splnění operace.

Zkušenosti ukazují, že oba cíle zpravidla **splyývají v jeden cíl operace**. Nepřítel totiž obvykle k obraně důležitých prostorů a čar vyčleňuje velké (významu odpovídající) operační uskupení.

Operační cíl stanoví nadřazený operační či strategický stupeň.

Operačních cílů se dosahuje plněním operačních úkolů. **Operační úkol** je prostorově a časově vymezený způsob plnění stanoveného operačního cíle, případně jeho důležité části, jímž se rozhodujícím způsobem ovlivňuje jak průběh, tak i konečný výsledek operace.

Při řešení jednoho z cílů operace může dojít ke **srazení**. Svým významem bude srazení spolu s použitím jaderných zbraní, zejména skupinovým a hromadnými údery, tvořit nejdůležitější část operace realizovanou vojsky. Dochází v něm ke **střetnutí hlavních sil velkého uskupení** (armády, frontu, skupiny frontů) obou protivníků a jeho výsledek má rozhodující vliv na celkový průběh a splnění operace. Jako příklad lze uvést Smolenské srazení, obranná srazení na přístupech k Moskvě, či Volze atd.

V případě válečného konfliktu bude pro nás aktuální **střetné pohraniční srazení**, které bude nejdůležitější součástí první útočné operace jak armády, tak frontu.

Operace realizují velké uskupení vojsk

— **operační svazy**. Složení operačního svazu není na rozdíl od taktických stupňů pevné — neměnné. Řídí se úkolem operace. Jeho základem jsou v současné době vševojskové svazy nebo svazky a svazy nebo svazky druhů vojsk v týlu. Podle současného rozdělení k operačním svazům počítáme:

— **front** (ve vojscích NATO je používán termín skupina armád), složený z několika armád různého druhu (vševojsková, tanková, letecká) a svazků jak vševojskových, tak i druhů vojsk;

— **armádu**, která má několik vševojskových svazků (případně vyšších vševojskových svazků) a útvarů a svazků druhů vojsk.

Kromě těchto dvou organizačních stupňů projevují se, pokud jde o význam plnění úkolu a o způsoby manévru, určité prvky operačního charakteru i u vševojskových, zejména tankových a výsadkových svazků.

Pro plnění úkolů se vytváří operační svaz nejvhodnější uskupení sil a prostředků, kterému se říká **operační sestava**. **Operační sestava** je orientována na jeden nebo více (hlavně u vyšších operačních svazů) **operačních směrů**.

Operační směr je pásmo terénu, které vede k objektům a prostorům operačního významu. Svými přírodními podmínkami (konfigurace) a komunikační sítí musí operační směr **umožňovat dobré rozvinutí**,

využití a součinnost všech druhů vojsk daného uskupení sil a prostředků při plnění stanoveného operačního úkolu. Operační směr bývá nejčastěji součástí strategického směru, může však být i samostatný.

Z této charakteristiky operačního směru vyplývá, že je **závislý na objektech operace**. To znamená, že závisí na uskupení nepřítele, které má operace zničit, či objektu nebo prostoru, který má zvládnout. Se změnou prostoru nepřátelského uskupení nebo cílů operace se může měnit i operační směr.

Tam, kde přírodní podmínky (hory, lesy, jezera, močály) svou konfigurací omezují činnost a manévry vojsk, mají i **operační směry většinou trvalý charakter**. Tak tomu je na celém středoevropském válčišti a tedy i v našem zájmovém prostoru.

Celkově lze o operačních směrech říci, že mají převážně trvalý charakter. Je to dáno jednak tím, že ve většině případů jsou součástí strategického směru a jednak také tím, že dislokace vojenských uskupení obou protivníků jsou obvykle orientována na směr pravděpodobného použití a zničení těchto uskupení a tím

i daný operační směr patří k cílům operace.

Ke splnění cílů operace napomáhá **operační manévry**. Je to takový druh manévru silami, prostředky, případně palbou, který je uskutečňován v průběhu operace buď v soulase s plánem operace nebo podle konkrétně se vytvořivší situace, avšak v intencích zámyslu operace.

Jeho cílem je umožnit takové uskupení sil a prostředků, které nejvíce odpovídá dané situaci. Tím vytvořit optimální podmínky pro úder vlastních vojsk nebo k odrazení takového úderu nepřítele, který má operační význam.

Operační manévry má přivodit zásadní změnu situace a vytváří v náš prospěch příznivý poměr sil na těch směrech či v těch prostorech, které jsou pro úspěch operace rozhodující. Operační manévry tím zabezpečuje postupné plnění operačních úkolů a ničení protivníka s překvapením a maximálně efektivně.

Existence operačních raketových jaderných prostředků umožňuje v soudobých podmínkách operační manévry nejen silami a prostředky, ale také, bude-li to v dané situaci možné a účelné, **především použitím těchto prostředků**.

Dokud nedojde k prosazení mírových návrhů a k všeobecnému a úplnému odzbrojení, dokud bude ze strany imperialistů existovat nebezpečí války, budeme posilovat obranyschopnost a bezpečnost naší vlasti, dále rozvíjet leninské principy výstavby armády, zajišťovat vysokou bojovou pohotovost ozbrojených sil a zdokonalovat jejich výzbroj a technické vybavení. Posilovat jednotu ozbrojených sil.

(Z Usnesení XII. sjezdu KSČ „O hlavních směrech dalšího rozvoje naší socialistické společnosti“.)

Podplukovník ing. Jaroslav Jílek
podplukovník ing. Miloš Prudil
kapitán ing. Jan Moutelík

Nad novým předpisem (Oper-2-1)

Důležitou stránkou přípravy velitelů a štábů vševojskových útvarů a svazků je vytvoření pevných návyků v metodách práce při přípravě a plánování bojové činnosti v omezené době a v podmínkách složité a rychle se měnící situace. Rozhodující vliv na práci štábu bude mít zvláště čas. Velitel a štáb musí proto volit způsob své práce a činnost podřízených tak, aby zabezpečil rychlou přípravu rozhodnutí, včasné předání bojových úkolů podřízeným a přesné uvedení rozhodnutí do bojové činnosti vojsk.

V druhé polovině 1970 roku vyšel nový předpis „Štábní práce v poli“ (Oper-2-1). Tento předpis velitelé a štáby očekávali již celou řadu let, neboť starý předpis z r. 1954 s přílohou, zkratkami a značkami již řadu let nevyhovoval. Nový předpis je velkým přínosem pro práci velitele a štábu. Je dostatečně obecný a závazný, aby ponechal prostor pro tvůrčí činnost. Zvláště kladně hodnotíme, že předpis je vybaven dvěma přílohami, které v plné míře sjednocují používání vojenských značek a zkratk a situačních značek. Předpis neobsahuje však možné vzory základních bojových dokumentů, i když v hlavě 7 uvádí základní zásady pro jejich zpracování.

Vědomi si významu nového předpisu a současné potřeby sjednocovat metody a způsoby práce štábu, chceme přispět k úsilí o racionalizaci štábních prací i svými názory na obsahové i formální zpracování některých bojových dokumentů.

Písemné bojové dokumenty

Bojové dokumenty odrážejí celý proces velení. Jejich hodnota je dána tím, nakolik umožňují velení vojskům a zvyšují jeho efektivnost. Množství, druh a způsob zpracování bojových dokumentů je určován cílem bojové činnosti, stupněm velení, pracovními

podmínkami štábu, časovými možnostmi a materiálním a technickým vybavením štábu.

Společným jmenovatelem pro přípravu bojových dokumentů všeho druhu je požadavek na jejich stručnost, rychlé vyhotovení a možnost přenosu

technickými prostředky. Podle způsobu zpracování dělíme bojové dokumenty na písemné, grafické a jiné.

Zpracování písemných dokumentů je rychlejší a vytváří podmínky pro jejich rozmnožení a doručení v krátkém čase. Nevýhoda je pomalejší orientace a nutnost přenesení textu graficky do mapy.

Obsah základních písemných bojových dokumentů stanoví příslušné řady a předpisy. Oper-2-1 čl. 165 a 166 přesně stanoví nezbytné údaje, které musíme uvést vždy a na všech dokumentech. Ve výčtu údajů není uvedeno místo velení. Bude se uvádět za názvem a pořadovým číslem dokumentu jen tehdy, není-li uvedeno v obsahu bojového dokumentu, např. v bojovém nařízení.

Grafické bojové dokumenty

V grafických dokumentech, zakreslovaných na mapách, schématech, průsvitkách případně petfoliích, převládá jak sám název naznačuje grafická část. Žádný z nich se však zpravidla ne-

obejde bez vyjádření textového vysvětlení a upřesnění některých údajů (legendy).

Zpracování grafických dokumentů je značně náročné na čas a zejména popis na mapách práci štábů značně zdržuje. K usnadnění a zrychlení této práce je výhodné pořídit si u štábů razítko velikosti 10×14 cm se základními údaji o evidenci dokumentu (mapy) — viz obr. 1. Razítko je výhodné umístit na nepotřetěnou stranu mapy tak, aby při složení mapy zůstalo na vrchní horní části. Na razítku by mělo být uvedeno velitelství, číslo jednací, stupeň tajnosti, číslo výtisku (zpravidla jediný), název dokumentu, měřítko, rok vydání, počet map v soulepu a klad listů. Tento způsob evidování map je rychlý a přehledný při vyhledávání uložených dokumentů. Podle zkušeností některých sovětských štábů útvarů a svazků se osvědčil.

V článku se dále nechceme zabývat všemi grafickými dokumenty. Vybrali jsme jen ty základní, se kterými pracuje každý příslušník štábu tj. pracovní mapu a rozhodnutí velitele.

Č.j. _____	TAJNÉ-CVIČNÉ Výtisk jediný
MAPA název _____	
Měřítko: _____	Listy: _____
Rok vydání: _____	_____
Soulep: _____ map	_____

Obr. 1. Vzor razítka pro evidenci mapy

	NA RUŽU MAPY RAZÍTKO S ÚDAJI O EVIDENCI MAPY				
PRACOVNÍ MAPA vel. 1.msd vedená od 14,00 1.3.do 20,00 3.3					
LEGENDA <table border="1" style="margin: auto; width: 150px; height: 100px;"> <tr> <td style="width: 50%; height: 50px;"></td> <td style="width: 50%; height: 50px;"></td> </tr> <tr> <td style="width: 50%; height: 50px;"></td> <td style="width: 50%; height: 50px;"></td> </tr> </table>					
Vede: plukovník gšt. lng. EŠ					

Obr.2 Vnější popis pracovní mapy

Pracovní mapa velitele a ostatních funkcionářů štábu útvarů a svazků slouží podle Oper-2-1 čl. 79 ke shromažďování zpráv o situaci nepřítele, o vlastních vojácích a sousedech, o radiační, chemické a biologické situaci, o terénu a hydrometeorologických podmínkách. Pracovní mapu vede každý velitel a příslušník štábu. Rozsah a podrobnosti u každého funkcionáře budou různé podle toho, co k výkonu své funkce potřebuje. Dokonce i příslušníci jednoho oddělení budou mít rozdílné pracovní mapy. Např. jiný obsah pracovní mapy bude mít příslušník operačního oddělení, který rozpracovával pořádkovou službu pro přesun a podle metodiky práce štábu je předurčen na pomocná VS, než jiný důstojník operačního oddělení, který má za úkol vést proud VS za přesunu.

Formální úprava pracovní mapy se omezí na nadpis s názvem dokumentu

— PRACOVNÍ MAPA VEL. (NŠ, ŽN, atd.) 1 msd od kdy do kdy je vedená, kdo ji vede a legenda, která umožňuje odlišit od sebe zakresry jednotlivých situací podle času. Je třeba zvážit, zda je nutné uvádět, kdo mapu vede, když je v nadpise uvedeno komu pracovní mapa patří. Rozhodně je však zbytečný údaj kdo kontroluje, který byl uváděn dříve v pracovních mapách.

Rozhodnutí velitele

Oper-2-1 čl. 91 stanoví, že základem pro organizaci a plánování bojové činnosti je rozhodnutí velitele a doplňuje v čl. 94, že rozhodnutí se zpracovává graficky na mapě s krátkou legendou. Tento způsob se také mnohem více používá než druhý, uvedený v čl. 100, kde předpis uvádí možnost zpracovat rozhodnutí písemně s nutnými grafickými údaji na mapě.

Tuto formu budeme používat tehdy, kdy jde o rozhodnutí v řadě možných variant bojové činnosti, kdy grafické vyjádření se omezí na minimum, aby neztratilo na své přehlednosti.

U svazku a útvaru se rozhodnutí velitele zpravidla zpracovává na samostatný soulep map. Výjimku tvoří situace, kdy nebude možné připravit včas nový soulep map nebo při rozhodnutí přijímaném v průběhu vedení bojové činnosti. Pak se rozhodnutí zakresluje do pracovní mapy velitele nebo náčelníka štábu. Kromě mapy s rozhodnutím, která se pořizuje v jediném výtisku, ze které velitel vydává bojový rozkaz a s jejíž pomocí řídí bojovou činnost, musí být rozhodnutí zakresleno do pracovní mapy NŠ — jako prvního zástupce velitele, který musí být plně seznámen se záměry a rozhodnutím velitele (čl. 9), zástupce velitele pro týl — protože řídí činnost na TVS a toto místo velení musí být stále připraveno převzít velení vojákům při vyřazení ostatních míst velení (čl. 33). U svazku kromě toho bude rozhodnutí rozkresleno v pracovní mapě funkcionáře, který řídí činnost PVS (ZVS) ze stejných důvodů jako na TVS a v mapě náčelníka operačního oddělení, protože operační oddělení je vedoucím oddělením velitelství v otázkách organizace boje a velení vojskům (čl. 79 a čl. 15).

Zatím co údaje základního bojového dokumentu tj. bojového rozkazu stanoví Vševojsk-1-1 čl. 55 pevně, rozhodnutí stanoví čl. 53 jen obecně. Proto je jeho obsah ve štábech různě chápán a také realizován. Tato různost názorů se projevuje zejména při cvičeních u orgánů rozhodčí služby a vede často k subjektivnímu empirickému řešení a k diskusím, co má mapa s rozhodnutím obsahovat a co je zbytečné. Zejména dochází k různosti názorů mezi pracovníky operačního oddělení a požadavky štábů a oddělení druhů vojsk a speciálních vojsk.

Někdy bývá zaměňován požadavek znalosti a zakreslení situace přímo podřízených vojsk o dva stupně níže, jak je stanoveno v čl. 3 a 79 Oper-2-1, s rozkreslením bojové sestavy do tohoto stupně na mapě rozhodnutí. Tento přístup není odůvodněný, protože se tím zasahuje do pravomoci podřízeného stupně. Po schválení rozhodnutí podřízenému je účelné zakreslit jeho bojovou sestavu jen do pracovní mapy. Výjimku do jisté míry bude tvořit rozhodnutí pro přechod do obrany mimo dotyk s nepřítelem a při plánování překrytí státní hranice.

Grafické rozhodnutí tvoří grafický zákres, krátká legenda a nezbytné údaje pro evidenci dokumentu jak jsme uvedli v předchozí části.

V nadpise dokumentu má být uvedeno kromě názvu svazku (útvaru) i druh bojové činnosti, které rozhodnutí obsahuje. Na rozdíl od pracovní mapy musí být uvedena doložka o schválení nadřízeným velitelem a podpis velitele a NŠ svazku (útvaru).

Vlastní grafickou část rozhodnutí můžeme rozdělit do čtyř oblastí:

- výchozí situace, ve které se rozhodnutí přijímá,

- údaje, které určí nadřízený v bojovém rozkaze nebo nařízení včetně sousedů,

- vlastní rozhodnutí,

- zabezpečení bojové činnosti.

a) **Ve výchozí situaci** zakreslíme sestavu vlastních vojsk s podrobnostmi u podřízených jednotek o dva stupně níže.

b) **K údajům obdržným od nadřízeného velitele** patří především bojový úkol vlastní a sousedů a použití prostředků nadřízeného stupně ve prospěch svazku (útvaru), zejména jaderné údery, zásahy záloh a místa velení. U sousedů zakreslíme úkoly a místa velení stejného stupně (u svazku sousední svazek) vzhledem k součinnosti a rozhraní s nimi.

SCHVALUJI: VE: 11.A generálmajor Ing. Horák Jan		POMĚR SIL 	
ROZHODNUTÍ vel. 1.msd pro útok		ROZDĚLENÍ SIL A PROSTŘEDKŮ 	
ZÁMYSL 		ROZDĚLENÍ JAD. A CHEM. NÁPLNÍ 	
LEGENDA 	Velitel 1.msd plukovník gšt. NŠ 1.msd podplukovník	Ing. EŠ Ing. NOVÝ	ROZDĚLENÍ ÚSILÍ LETECTVA
		TABULKA MTZ 	

Obr. 3 Vnější popis a legenda rozhodnutí velitele

c) **Ve vlastním rozhodnutí** graficky vyjádříme uskupení a číslování protivníka, jeho zbraně hromadného ničení a jejich dosah a časově a prostorově stanovíme jeho pravděpodobný zámysl. Podle druhu bojové činnosti zakreslíme do mapy rozhodnutí bojovou sestavu (pro přesun, rozmístění mimo boj), osy přesunu, výchozí a regulační čáry, čáry rozchodišť, čáru bezpečnostní vzdálenosti, čáru zteče (zasazení), zajímavé úseky (rajóny) terénu, bojové úkoly podřízených útvarů a jednotek s vyjádřením manévru a s uvedením času, hlavní a záložní objekty a prostory, do kterých plánujeme použít vlastní jaderné a chemické zbraně a jejich dosah.

U pozemního i protiletadlového dělostřelectva a raketového útvaru stanovíme prostory jejich palebných postav (prostory bojového rozmístění) při zahájení boje a v jeho průběhu při plnění hlavních úkolů (bližší, následující úkol a úkol dne).

Pro druhé sledy a zálohy zakreslujeme čáry nasazení, čáry rozvinutí, palebné čáry a bojové úkoly s vyjádřením manévru podle druhu předpokládané bojové činnosti.

d) Z opatření **zabezpečení bojové činnosti** znázorníme jen ty údaje, které budeme graficky vyjádřit.

Budou to zpravidla

— u průzkumu čáry, objekty a prostředky, kterými je veden,

— u OPZHN zamořené prostory, záložní prostory rozmístění, předpokládané zásahy MSO,

— strážní a bojové zajištění,

— z ženijního zabezpečení zvláště objíždky, úseky násilného přechodu vodních toků a přepraviště, KPM a průchody v minových polích,

— z opatření pro radioelektronický boj označit objekty pro umlčování a ničení podle možnosti bojových prostředků,

— z týlového zabezpečení zakreslit rozmístění týlu před a v průběhu bojové činnosti, zdravotnické etapy,

— z technického zabezpečení zejména shromaždiště poškozené techniky a místa technické pomoci.

Místa velení se zakreslují v plném rozsahu na vlastním i podřízeném stupni jak při zahájení bojové činnosti, tak i předpokládané prostory jejich rozmístění v průběhu boje.

Grafická část rozhodnutí se doplňuje legendou — viz obr. 3. V legendě se vyjádří slovní zámysl činnosti podle čl. 53 Vševojsk-1-1. **Tabulku rozdělení sil a prostředků** můžeme zpracovat jako pouhý výčet prostředků přidělených prvkům sestavy nebo v složitější době, která je pracnější, ale dává lepší přehled o vlastních a přidělených prostředcích.

Poměr sil můžeme v rozhodnutí uvádět v jednoduché formě jako výsledek propočtu, nebo v podrobnější tabulce se zdůvodněním (uvedením prostředků na straně nepřítelů a u vlastních vojsk)

Podrobná tabulka plně vyhovuje požadavku Oper-2-1 čl. 77, který sta-

Prvek sestavy	Přiděleno
PO(x.msp)	2/1 dp, 2/1 žpr....
ZÁLOHA	

Prvek sestavy	Vlastní		Přidělené			
	dp	žpr	dp	žpr	...	
PO(x.msp)						
DDS						
ZÁLOHA						

Obr.4 Tabulky rozdělení sil a prostředků

noví, že jedním ze zdůvodněných závěrů, které vyhodnocují situaci při přijímání rozhodnutí, je kvantitativní a kvalitativní poměr sil a prostředků. V dolní polovině tabulky pak můžeme vyjádřit možnost ničení obrněných cílů.

VLASTNÍ	PROSTŘEDKY	NEPŘÍTEL	POMĚR	
			VLASTNÍ	NEPŘÍTEL

Obr. 5a Tabulka pro poměr sil

Vlastní		síly a prostředky		Nepřítel		Poměry sil V : N	
		prapory	počet				
		(roty)	kvalitativní hodnota				
		Tanky					
		Děl. a min.					
	Možnost PTO	panc	Koeficient			počet OC	
		plk, bzk				možnost PTO	
		SHD, tank				60% OC	
		PTRS					

Obr. 5b Tabulka pro poměr sil

MATERIÁL SPOTŘEBA		MUNICE							PHM		PROVIAN		POZN.
		PĚCH	DĚL	DTK	DTŘS	pik	RM	T	NM pás. kol.	BA	kdp	ddp	
STAV K.....													
NORMY SPOTŘEBY	do BÚ												
	do ÚD (NÚ)												
	celkem D												
D-1 DOPLNIT													
NEDOTKNUTELNÁ ZASOBA													

Obr. 6 Tabulka MTZ

DRUH úkol	JÚ			CHÚ		JÚ ve pro- spěch msd
	10	20	30			
přiděleno						
dospl. BÚ						
do spl. ÚD						
Podle cílů						
Záloha						
Čelkem						

Obr. 7 Tabulka rozdělení JÚ a CHÚ

DRUH úkol	PŘIDĚLENÉ		PODPORUJE	
	střh. bomb	střhací		
přid vzletů				
do. spl. BÚ				
do. spl. ÚD				
Podle cílů				
Záloha				
Čelkem				

Obr. 8 Tabulka rozdělení úsilí letectva

TABULKA PŘESUNU

zastávky: malé - od..... do..... velká - od.....do....
 od..... do.....
 od..... do..... rychlost přesunu

osa čís	útvár jednotka	vých.místo		RČ.1		RČ.2		ČR	
		čelem	zádí	čelem	zádí	čelem	zádí	čelem	zádí

Obr. 9 Tabulka přesunu

útvár jednotka	Délka proudu	osa vyvedení	Délka osy	Vyvedení		čelem nepře- kročit do	zádí uvolnit do	VM projít za
				zahájit	ukončit			

Obr. 10 Tabulka vyvedení jednotek na osy

Tabulka materiálního zabezpečení doplňuje rozhodnutí přehledem o stavu, spotřebě a doplnění hlavních druhů materiálu.

Na stupni divize je třeba mít kromě toho přehled o **použití jaderných**

a chemických úderů (viz obr. 7) prostředky vlastního raketového útvaru a **rozdělení úsilí letectva** — viz obr. 8.

Jde-li o organizaci přesunu, pak rozhodnutí doplníme o tabulku přesunu a vyvedení útvarů a jednotek na osy.

Závěrem chceme zdůraznit, že zpracování grafických dokumentů je značně pracné. I když obsah pracovních map, rozhodnutí nebo plánů bojového použití vojsk a služeb bude obsahovat údaje, které nemůžeme dále zjednodušit nebo vynechat, jejich vyhotovení bude trvat dlouho. Čas můžeme ušetřit tím, že budeme mít tabulky předem natištěny na volných listech a po jejich vyplnění je sešijeme a dáme jako přílohu k mapě. Z vlastního zákresu nemůžeme dále nic vyloučit a tak zbývá k šetření času jen zásah do formální stránky bojového grafického dokumentu. Cestu k ušetření času při zpracování dokumentace jsme se pokusili ukázat v tomto článku. Poslední oblast, kam můžeme sáhnout pro ušetření času, je nadpis dokumentu. Stal se jakousi tradicí, na které lpíme. Nadpis slouží více méně k vylepšení vnějšího vzhledu mapy, ale bere čas a při pobytu v polních podmínkách přináší další těžkosti. Pro nadpisy používají některé útvary a svazky šablony a stříkáci pistole. To ovšem znamená další bednu ve štábu a nelze zaručit, že v polních podmínkách budeme mít vždy potřebnou barvu, novou šablonu apod. Máme na mysli, že další úsilí by nemělo jít tímto směrem, ale měli bychom se zaměřit na zjednodušení nadpisů. Nadpisy můžeme např. vyjádřit zkratkami — místo „ROZHODNUTÍ VELITELE 10. msd“ psát jen „R-10. msd“, místo „PRACOVNÍ MAPA ŽN 5. msp“ psát „P-ŽN 5. msp“ apod. Zavedení zkratk vyžaduje důkladné promyšlení a ujednacení. Nadpisy smluvně můžeme např. i vynechat a omezit se na údaje na razítku.

MECHANIZACE ŠTÁBNÍCH PRACÍ

Jednou ze závažných podmínek zvýšení úrovně velení je plnohodnotná informovanost řídicích orgánů. Informace jsou bází velení a způsob jejich získávání a zpracování je jedním ze základních kritérií. Každý řídicí článek musí dostat potřebné informace v takovém rozsahu, kvalitě a čase, aby podle nich mohl přijmout jedno optimální rozhodnutí.

Obecně je známo, že špatně informovaný vedoucí činí nejdražší rozhodnutí a uvažovaná jednotka tohoto rozhodnutí se nevztahuje jen k ekonomickým aspektům, ale i k morálním faktorům.

Zefektivnění organizace práce a řízení ve složitém organismu, jakým armáda bezesporu je, patří tedy k jeho životní nutnosti.

Při řešení problémů racionalizace lze předpokládat, že půjde o dlouhodobější přerod v myšlení, zaostávajících pracovních metod a zabezpečení progresivní techniky pro nutné změny. Tento poznatek zapadá do celého procesu zavádění racionalizace.

Současný stav mechanizace štábních prací

Analýzy podmínek soudobého vedení boje potvrzují, že jeho nová kvalita vyžaduje též novou kvalitu forem, metod a prostředků velení vojskům. Tento požadavek musí splnit mimo jiné mechanizace a automatizace ve velení, které ovlivňují metody, charakter, styl a organizaci práce velitelů a štábů a jsou nedílnou součástí rozvoje teorie velení.

Bez rozvoje mechanizace a automatizace ve velení není možné v současném období vědeckotechnické revoluce učinit další kvalitativní krok v rozvoji velení vůbec. Proces mechanizace a automatizace ve velení musí naopak respektovat objektivní zákonitosti velení. V letech 1960—1969 došlo na tomto úseku v ČSLA k extenzivnímu rozvoji.

Postupem let se v důsledku některých chyb a omylů v metodickém, obsahovém i formálním přístupu vytratila z celé činnosti koncepce a perspektivnost. **Kritické fáze** v činnosti štábů nebyly důsledně analyzovány a řešeny.

Na úseku **mechanizace štábních prací** jde zejména o

- a) přípravu map a jejich reprodukci,
- b) rozmnožování bojových dokumentů,*
- c) výpočty,
- d) výměnu informací mezi stupni velení,
- e) vytváření lepších pracovních podmínek pro štáby.

Zakreslování situace do map a jejich reprodukce se za posledních 15—20 let v podstatě nezměnila. K hlavním pracovním prostředkům patří pouze barevné tužky a křídly, knotové tužky, aleáty a světlotisky.

Bojová dokumentace je rozmnožována většinou zastaralou technikou (lihové rozmnožovací přístroje, DOFUKO).

K výpočtům jsou používány různé počítače, účtovací a fakturovací stroje, především však v materiálně technické oblasti. V oblasti operačně taktické se využívají jen minimálně. V průběhu bojové činnosti jsou používány převážně nesystematizované organizační pomůcky na principu logaritmického pravítka a různé tabulky.

Pro usnadnění zpracování a rychlejší výměnu informací mezi stupni velení používají některé složky dokumenty typizované různým způsobem. Typizace nebyla dosud řešena centralizovaně ani komplexně, což je hlavní předpoklad jejího cílevědomého zavádění s možností využívat mechanizační a automatizační výpočetní techniku. Výměnu informací při bojové činnosti dosud zprostředkovávaly tradiční spojovací prostředky s klasickými šifrovacími stroji.

Rozvoj mobilních pracovišť po roce 1965 stagnoval. Probíhala pouze úprava vnitřního zařízení podle požadavků jednotlivých štábů. Dosud se však pracuje i ve stanech a stanových přístřešcích.

V roce 1970 probíhal v rámci operačního dvoustupňového velitelsko-štábního cvičení NEUTRON zkušební úkol mechanizace a automatizace štábních prací s maximálním nasazením dostupné techniky.

Při tomto cvičení jsme poprvé v ČSLA organizovaně použili v polních podmínkách ve fázi

a) přípravy map a jejich reprodukce

- suché obtisky vojenských značek a zkratk PROPISOT a JÜSAFIX,
- soupravy potřeb pro zakreslování map,
- psací stroj na popisování map s potlačením jejich tisku,
- bezkompresorové elektrické stříkací zařízení a šablony pro pořizování velkých nápisů na mapy,
- rozmnožovací zařízení na kopírování map se zakreslenou situací ZB-2,
- nový reproviz vybavený kopírovacím zařízením ULTRAFAX;

b) rozmnožování bojové dokumentace

- nový reproviz vybavený rozmnožovacím zařízením REX ROTARY,
- rozmnožovací zařízení APECO A/4 ETI 350;

c) výpočtů

- speciální vozidlo POČTÁŘ s kalkulační technikou,
- elektronická kalkulačka ELKA 6521 v zástavbě štábního auta,
- operogramy úloh pro ELKA 6521,
- elektronické a ruční kalkulačky NISA;

d) výměny informací mezi stupni velení

- speciální vozidla vybavená prostředky pro přípravu děrné pásky,
- organizační automat CONZUL 251 v zástavbě ŠA s centrálně soustředěnými mechanizačními prostředky,
- některé typizované dokumenty;

e) vytváření lepších pracovních podmínek pro štáby

- mobilní rozkládací pracoviště POROST pro velitele frontu (bylo vyvezeno, ale nebylo prakticky použito),
- mobilní pracoviště skupiny vojenských informací a směrových důstojníků štábu letecké armády v návěsu.
- mobilní pracoviště velitele letecké armády v návěsu,

Cíle zkušebního úkolu byly splněny a přinesly cenné poznatky pozitivního a negativního charakteru. Potvrdilo se, že prostředky a zařízení MA mají své místo v činnosti štábů a je nutné s nimi nadále počítat a stále výrazněji je organicky začleňovat do metodiky a režimu práce velitelů a štábů.

Možnosti řešení mechanizace štábních prací

Mechanizace štábních prací lze řešit v zásadě **dvěma způsoby**:

- a) Zpracovat komplexní **dlouhodobou koncepci** mechanizace štábních prací na základě systémové analýzy a pak zahájit naplňování jejího obsahu;
- b) Zpracovat na základě zkušeností **východisko pro koncepci** mechanizace štábních prací s možností zahájit ihned doplňování štábů potřebnou současnou technikou a souběžně započít s pracemi na systémové analýze.

Systémová analýza

Pro zpracování komplexní dlouhodobé koncepce je třeba získat celkový (systémový) pohled na otázky mechanizace ve velení. Tento pohled může poskytnout jen systémová analýza.

Před zahájením vlastních prací na systémové analýze musí generální štáb jako koncepční orgán ČSLA stanovit:

1. **Cíle**, kterých je třeba v daném údobí dosáhnout,
2. **Principy**, na jakých má být analýza založena (zaměření oblasti mechanizace z hlediska začlenění do koalice, branného systému ČSSR a vlastních potřeb ČSLA),
3. **Kritéria** pro umožnění stanovených cílů, principů a kritérií následuje požadavek zpracování graficko-logického schématu (velitelských a politických orgánů) jako předpoklad pro účelné určení počtu pracovních týmů, které se budou na systémové analýze podílet. Budou to vědeckí pracovníci (výzkumné ústavy a VAAZ), jimž budou přiděleny sledované štáby jednotlivých stupňů velení. V pracovních týmech na jednotlivých stupních velení budou zastoupeni příslušníci výzkumných ústavů, VAAZ a štábu toho stupně velení, u něhož analýza probíhá. Kromě toho studující v postgraduálních kurzech mohou dostat úkol pro samostatnou práci z této oblasti a tak ovlivňovat práce těchto týmů.

Hlavním úkolem těchto týmů bude **zjistit toky rozhodovacích a informačních procesů** a podle toho doporučit, co lze mechanizovat, co automatizovat, co hned, co později a účelnou posloupnost.

Souběžně je třeba zjistit, jaké technické prostředky v současné době máme a jak bude vypadat další vývoj. Tento průzkum budou vést specialisté technici a také jej vyhodnocovat. Jejich návrhy na využití technických prostředků musí být uvedeny v soulad se zjištěními ostatních příslušníků pracovních týmů. Velký důraz budeme klást a **kompatibilitu** navrhované techniky.

V dalším průběhu systémové analýzy se musí pracovní týmy zaměřit na zpracování návrhů pro úpravu řádů a předpisů, v nichž jsou právě zakotveny existující požadavky na informace, podle skutečných potřeb, zjištěných v předchozích fázích analýzy..

Podobně musíme upravit i **metodiky práce velitelů a štábů** a odstranit zbytečné rutiny. Štáby budou moci na přispění prostředků mechanizace překládat dříve hodnotné podklady k rozhodování, které umožní velitelům maximální míru objektivitu optimální řešení úkolů.

Systémová analýza musí také obsahovat návrhy na **přípravu nových kádrů**, obsluh technických prostředků, inženýrsko-technických kádrů a uživatelů a to s potřebným časovým předstihem před zavedením nové techniky. Bude třeba navrhnout koho a kde školit (školách a kursech). Pro přípravu vedoucích funkcionářů vudou vhodné i postgraduální kursy.

Ze všech těchto návrhů vyplyne **plán možností mechanizace** na jednotlivých stupních velení, který by měl být zpracován ve více variantách. Tento plán musí též obsahovat způsob nákupu prostředků (co z dovozu a co z tuzemska), finanční náklady a jak jednotlivé plánované mechanizační prostředky ovlivní efektivnost velení. Tento plán může být podkladem pro zpracování pětiletého plánu.

Proto **první způsob** řešení mechanizace štábních prací na základě systémové analýzy považují za neoptimálnější a komplexní, ale velmi náročný z hlediska potřeb kádrů a času. Na základě celkového pohledu na koncepci snadněji se mohou řešit jednotlivé dílčí úkoly.

Druhý způsob je vhodný za současné situace, kdy každé oddálení realizace opatření k mechanizaci a automatizaci štábních prací ještě zvětšuje již tak velký rozpor mezi potřebou a skutečností v této oblasti. Je přijatelný zejména na úseku mechanizace štábních prací, neboť prostředky mechanizační techniky nejsou tak nákladné jako u automatizační techniky.

Východisko pro koncepci racionalizačních opatření na úseku mechanizace štábních prací

Cílem východiska pro koncepci racionalizačních opatření mechanizace štábních prací bude zavést postupně systém v používání prostředků malé a střední mechanizace, organizačních pomůcek a zavádění nových mobilních pracovišť pro činnost štábů v poli se zaměřením na

— zrychlení procesu velení tak, aby odpovídal složitosti a dynamičnosti soudobých operací,

— zkvalitnění procesu velení z hlediska včasného a úplného získání a zpracování informací a přijímání všestranně zdůvodněných rozhodnutí k optimálnímu použití sil a prostředků,

— oproštění velitelů a štábů od rutinních činností a tím zvýšit jejich podíl v tvůrčí složce rozhodovacího a plánovacího procesu,

— usnadnění pracovních podmínek velitelů a štábů v poli.

Při uskutečnění stanoveného cíle je nutné vycházet v racionalizačním procesu z nevyhnutelnosti přednostně vyřešit kritické fáze v činnosti štábu (jak jsem již rozebral dříve).

Základním nástrojem tohoto procesu budou racionalizační **programy**, zpracované zvlášť pro každou řešenou část kritické fáze. Pro každou část kritické fáze musíme zvlášť uvést cíl, v něm stanovit kdo a co, na kterém stupni, do kdy a v součinnosti s kým má zpracovat materiální a finanční kalkulace a musí obsahovat pouze to, co lze v dané etapě konkrétně realizovat a tím i kontrolovat.

Každý racionalizační program může mít dvě části

1. opatření s krátkou dobou realizace, převážně bez investičních nákladů,
2. opatření s dlouhodobější lhůtou realizace spojené s většími investičními náklady.

Příklad racionalizačního programu viz **příloha 1**.

Návrhy racionalizačních programů by měla zpracovat vědeckovýzkumná základna v těsné součinnosti s kompetentními materiálními hospodáři a druhy vojsk. Výkonnými orgány musí být vybrané štáby zainteresovaných stupňů velení.

Školská soustava musí vychovat řadu racionalizátorů a organizátorů. K tomu je třeba zabezpečit školám, které se touto výchovou zabývají, jednu z prvních nově zaváděných mechanizačních prostředků.

V **příloze 2** uvádím možný příklad harmonogramu racionalizačních opatření na úseku mechanizace štábních prací, účelnosti jejich zavedení do štábů v rozsahu stupňů velení a jejich realizace po etapách.

Při zpracování materiálně technického a finančního rozpočtu pro jednotlivé racionalizační programy budeme brát v úvahu, že

— nelze vybavit všechny štáby současně některými technickými náročnými a finančně nákladnými prostředky vzhledem k výrobním a finančním možnostem,

— není ani hospodárné naplnit všechny štáby současně soudobými dostupnými mechanizačními prostředky vzhledem k rychlému vývoji nové techniky,

— bude účelné vybavit především ty štáby, které stojí již v míru, a to vševojskové a letecké všechny a dále vojskové svazky dělostřelecké, PVO a ženijní,

— tím bude umožněno ponechat si dostatečnou volnost pro jejich doplňování stále modernější technikou a přesunout dosud používanou techniku do štábů, které zatím pracovaly bez ní.

Dále musíme vzít v úvahu, že

— většina zaváděných prostředků nebude nic platná ve štábu v jediném exempláři,

— při kalkulaci množství potřebných prostředků pro jeden štáb musíme zvážit nutné vnitřní a vnější vazby jejich využití,

— počty zaváděných prostředků bude tedy nutné před zakotvením v racionalizačním programu konzultovat i s uživateli a sladit je časově spolu s finančními a výrobními kapacitami.

PŘÍKLAD RACIONALIZAČNÍHO PROGRAMU

Racionalizační program pro výměnu informací mezi stupni velení

Cíl:

Zavést pro výměnu informací mezi stupni velení v poli systém v používání prostředků malé a střední mechanizace a organizační techniky se zaměřením na:

- zrychlení a zkvalitnění procesu velení,
- usnadnění činnosti velitelů a štábů v poli postupným oprošťováním od rutinních prací ve prospěch tvůrčí složky rozhodovacího a plánovacího procesu.

Úkol:

Zavést do štábů postupně **speciální vozidla**, vybavená prostředky **pro přípravu dat** a děrné pásky se zaměřením na organizační automat CONSUL 253 (nebo novější typ) s převodníkem z pásky osmistopé na pětistopou s možností víceúčelového použití a na stránkový dálnopis s děrnou páskou a s možností využívání šifrovacího zařízení pro bezprostřední předávání zpráv.

Kritéria:

- jednotnost děrkopáskové synchronizační techniky,
- orientace na progresivní mechanizační techniku vyráběnou v ČSSR nebo státech Varšavské smlouvy,
- kompatibilita periferního zařízení výpočetní techniky,
- tvořit harmonickou součást systému,
- zabezpečení výměny zpráv utajovacím zařízením.

Údobí: 1972–1976

Rídící úseku: plukovník ing. Josef Novák, náčelník oddělení (skupiny apod.)

Způsob provedení:

Úkol	Poř. číslo	Opatření	Provede		Pro stupeň velení	Do kdy (příklad)	Materiální zabezpečení	Finanční náklady v Kčs	Poznámka
			kdo	s kým					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Zavést speciální vozidla vybavená prostředky pro přípravu dat a děrné pásky	1	Zadat úkol zpracovat návrh na funkční potřebu vybavení vozidel se zřetelem na zpracování dat pro práci SAPO a na programové využívání perspektivní děrnopáskové synchronizační techniky pro rychlý a utajený přenos typizovaných směrnic, rozkazů, nařízení a hlášení	GŠ		F, A svazek	31. 1. 1972			
	2	Svolat poradů k posouzení návrhů a stanovit na ní požadavky na typ vozidla a vybavení a uspořádání jeho interiéru				15. 2. 1972			
	3	Zadat na této poradě úkol zpracovat návrh konstrukčního řešení zástavby vozidla				15. 2. 1972			
	4	Zpracovat návrh konstrukčního vyřešení zástavby vozidla				31. 3. 1972		5000	
	5	Předložit návrh k posouzení a schválení				15. 4. 1972			
	6	Posoudit návrh konstrukčního řešení zástavby vozidla, schválit konečnou podobu a zadat výrobu prototypu				15. 5. 1972			

Úkol	Poř. číslo	Opatření	Provede		Pro stupeň velení	Do kdy (příklad)	Materiální zabezpečení	Finanční náklady v Kčs	Poznámka
			kdo	s kým					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	7	Vyrobít 3 ks prototypu schválené zástavby vozidla a experimentálně přezkoušet		podřízená zařízení	F, A svazek	31. 7. 1972	3 ks skříňových vozidel atd.	450 000	
	8	Předat prototypy vozidel ZVO k vojenským zkouškám se zaměřením na zkušební provoz při frontovém dvoustupňovém ŠC v terénu s pojítky				15. 8. 1972			
	9	Vojskové zkoušky s prototypy vozidel	VO	podřízené stupně vel.		15. 10. 1972			
	10	Vyhodnotit výsledky vojenských zkoušek a předložit návrhy na případné úpravy				31. 10. 1972			
	11	Posoudit výsledky vojenských zkoušek a zadat do výroby počet vozidel pro 1. etapu	GŠ	podřízená zařízení, uživatelé		30. 11. 1972			
	12	Vyrobít a předat první sérii vozidel uživatelům			F, A svazek	30. 6. 1972			
	13	Pokračovat ve výrobě vozidel plánovaných pro 2. etapu				31. 12. 1976			modernizovat

Poznámka:

Tento příklad racionalizačního programu je jen obecným nástinem možných opatření určité části kritické fáze štábních prací. Zpracovatel musí sestavit racionalizační program na základě speciálních konzultací podrobně a reálně. Realnost racionalního programu je hlavní podmínkou jeho schválení a splnění.

PŘÍKLAD HARMONOGRAMU RACIONALIZAČNÍCH OPATŘENÍ NA ÚSEKU MECHANIZACE ŠTÁBNÍCH PRACÍ

1. etapa

(2 roky)

Rozsah		Poř. číslo	Úkol	Odpovídá	Součinnost	Poznámka
opatření	stupně velení					
a) vybavit štáby	front až útvár	1	Komplexně sestavami suchých obtisků vojenských značek a zkratk a tabulek			
		2	Komplexně šablonami a stříkacím zařízením pro rychlé pořizování nápisů a na mapy			
		3	Komplexně knotovými tužkami a křídami s červenou, modrou a černou barvou v poměru 10 : 1 k ostatním barvám			
	front až svazek	4	Výkonnými rozmnožovacími zařízeními bojových dokumentů a zařízením pro archivaci informací ze zakreslených map			
		5	Elektrickými kalkulačkami NISA			
	front až útvár	6	Organizačními pomůckami na principu logaritmického pravítka			
	front až svazek	7	Přenosnými mikrofony s vysílačem			
b) vybavit	důstojníky pracující s mapou	1	Jednotnou brašnou na mapy s kreslicími a jinými pomůckami			

Rozsah		Poř. číslo	Úkol	Odpovídá	Součinnost	Poznámka
opatření	stupně velení					
c) zahájit postupné vybavování štábů	front až svazek	1	Rozmnožovacími zařízeními na rychlé pořizování kopií map			
		2	Elektronickými kalkulačkami ELKA 6521 a novějšími typy a operogramy úloh pro ně			
	front až útvar	3	Soubory typizovaných bojových dokumentů podle speciálních potřeb složek štábů			
	front až svazek	4	Speciálními vozidly pro přípravu dat a děrné pásky (PDP)			
	front až svazek	5	Mobilními rozkládacími pracovišti POROST			
	front až útvar	6	Vojenskou verzí odpočinkového zařízení (na principu typu CARAVAN)			
d) provést další vojenské zkoušky a zpracovat návrh na reálné uplatnění	front až armáda	1	Aeromobilní přepravy štábního pracoviště vrtulníkem			
	front až armáda	2	Průmyslové televize			
	front až armáda	3	Mobilního úkrytového pracoviště typu VESTA			
e) vytvořit	MNO až svazek	1	Kapacitu pracovníků pro řízení, unifikaci, zavádění a využití mechanizační techniky (včetně vědecko-výzkumné kapacity)			
	MNO, VO, LA, 7. A PVOS	2	Vojenskou opravárenskou bázi pro mechanizační techniku			
	front až útvar	3	Komplexní koncepci pro výstavbu a zavádění mobilních velitelských a štábních pracovišť			

II. etapa

(3 roky)

Rozsah		Poř. číslo	Úkol	Odpovídá	Součinnost	Poznámka
opatření	stupně velení					
a) Dokončit vybavení štábů	front až svazek	1	Rozmnožovacím zařízením na rychlé pořizování kopií map			
		2	Elektronickými kalkulačkami ELKA a operogramy úloh pro ně			
	front až útvar	3	Soubory typizovaných bojových dokumentů			
	front až svazek	4	Speciálními vozidly pro přípravu dat a děrné pásky			
	front až svazek	5	Mobilními rozkládacími pracovišti POROST			
	front až útvar	6	Vojenskou verzí odpočinkového zařízení (na principu typu CARAVAN)			
b) Zahájit uskutečňování návrhů na reálné uplatnění	front až armáda	1	Aeromobilní přepravy štábního pracoviště vrtulníkem			
	front až armáda	3	Průmyslová televize			
		4	Mobilního úkrytového pracoviště typu VESTA			

Jistě nemůžeme předvídat všechny překážky, které bude třeba překonávat při uskutečnění racionalizačních programů, je však nutné počítat s tím, že budou. Proto současně s realizací opatření k naplnění předpokladů této koncepce musíme trvale podrobně analyzovat všechny skutečnosti, které se na této cestě vyskytnou. Musíme neustále konfrontovat a uvádět do souladu dosahované výsledky na úseku mechanizace s vývojem na úseku automatizace štábních prací a to nejen v rámci ČSLA, ale také u ostatních armád států Varšavské smlouvy.

Závěrem chci k zabezpečení cílevědomé realizace koncepce racionalizačních opatření na úseku mechanizace štábních prací podtrhnout několik důležitých zásad, které nemůžeme v žádném případě opomíjet.

Při souběžném promýšlení a zpracování podkladů pro racionálnější uspořádání systému musíme vycházet z dosavadní organizační struktury ČSLA.

Systém řízení racionalizace musí být jednotně metodicky usměrňován na všech úsecích. Tuto úlohu může plnit jen generální štáb. Práce musí být centrálně řízena a opatření zaváděna direktivně a komplexně, včetně nákupu nové techniky.

Doplňování techniky musíme řešit perspektivně s postupným rozvíjením na potřebnou úroveň a se zřetelem na účelnost unifikace technických prostředků.

Bude účelné promýšlet zavádění mechanizační techniky do polního a teritoriálního systému velení tak, abychom ji mohli využívat v maximální míře i v mírových podmínkách práce štábů (sladění tabulek mírových a válečných počtů, obsluha, možnost snadné demontáže, přemístění atd.).

Kádry musíme školit a cvičit s patřičným předstihem.

Za základ a nevyhnutelnou podmínku racionalizace považují typizaci dokumentů s hlavním zřetelem na perspektivní potřebu automatizace jako vyššího racionalizačního stupně.

Jedním z hlavních předpokladů uskutečňování racionalizačních opatření do praxe v činnosti štábu bude, aby velitelé a náčelníci všech stupňů důsledně trvali na používání zavedených mechanizačních prostředků u svých podřízených. V podstatě to znamená, aby velitel a náčelník štábu schválili potřebnou úpravu metodiky práce štábu z hlediska využití těchto prostředků a trvali na jejím dodržování.

Konečným smyslem racionalizace štábních prací bude, aby všichni pracovníci štábů si osvojili racionalizační návyky.

Racionalizace informačních procesů u RVD

V posledních letech došlo v armádě k řadě zdařilých pokusů ve využívání moderní výpočetní techniky a tím i vytvoření podmínek ke zrychlení a zjednodušení práce štábů, především svazů a okruhů. V souladu se soudobými požadavky a názory na zavádění automatizace do velení šlo především o racionalizaci informačního toku. V práci štábů se hledají nové možnosti, jak co nejefektivněji, nejlépe a nejúsporněji řídit vojska na všech stupních velení. Je patrná snaha uvolnit maximum pracovníků od tradiční, manuální a často rutinní práce, pro činnost tvůrčí, ve které by bylo maximálně využito jejich vzdělání a schopnosti.

Dosud vyřešené i praxí ověřené modely přenosu informací s využitím výpočetní techniky, řeší převážně jen problematiku vševojskového charakteru. Pro druhy vojsk se vytvořily většinou jen dílčí projekty, které se zabývají malým okruhem otázek a specifickými, poměrně úzkými problémy. Je samozřejmé, že zde negativně působí především současně materiální a technické možnosti armády, takže lze v této oblasti dosahovat jen postupná dílčí zlepšení, což se v plné míře týká i štábů RVD. Kladem je, že problém racionalizace informačního procesu řeší úsilovně štáby RVD i za těchto podmínek. Zatím však dosud chybí komplexní sestava, kterou bude nezbytné v nejbližší době zpracovávat a zaplnit tak dočasnou mezeru. Uvedu proto některé možné náměty k řešení této otázky.

Současný stav a co dělat dál?

Štáby RVD svazků, svazů a okruhů získávají v bojové činnosti informace od podřízených formou pravidelných a nepravidelných hlášení. Současně zavedená praxe ve štábech RVD předpokládá zpracová-

ní souhrnných operačních a průzkumných hlášení denně, podle stupně velení mezi 19. a 22. hodinou, dále tzv. „úplných bojových hlášení“ v ranních a v poledních hodinách a hlášení k ověření evidence a stavu raket k večeru a po půlnoci. Tyto druhy hlášení lze zahrnout mezi pravidelná, zatímco nepravidelná informují nadřízeného náčelníka okamžitě o těch okolnostech, které rozhodujícím způsobem ovlivňují bojovou činnost, jako je např. jaderné napadení nepřítelem, skutečné vlastní jaderné úderů apod.

Základním přenosovým pojítkem (kromě souhrnných operačních hlášení) je rádio a telefon, zčásti se používají šifry 1. stupně ve spojení s rádiovým dálkopisem. Pokud je nutné předávané informace kódovat, používají se hovorové tabulky nebo tabulky signální ve spojení s kódovými mapami. V omezeném rozsahu dosud zpracovávají projekty se zatím využívá výhod výpočetní techniky.

Domnívám se, že automatizovaný systém přenosu informací by měl v budoucnosti vytvořit tyto podmínky:

a) Umožnit vševojskovým velitelům [svazkem počínaje] rychlé, objektivní a reálné rozhodování o použití RVD, zejména o nejúčelnějším použití raket s jadernou municí.

b) Poskytovat náčelníkům RVD trvalý přehled o situaci a činnosti podřízených raketových a dělostřeleckých svazků a útvarů.

c) Umožnit náčelníkům a štábům RVD předávat podřízeným rozkazy a nařízení.

d) Oprostit od manuální a rutinní práce co nejvíce pracovníků ve štábech RVD a uvolnit jejich pracovní kapacitu k tvůrčí práci tam, kde nelze využít stroje.

e) Vhodně zvoleným programem docílit, aby z údajů, které hlásí podřízené

štáby, mohla operační oddělení vyvolat z paměti samočinného počítače ty údaje, které je zajímají o RVD a uvolnit tak dalšího pracovníka štábu RVD z povinnosti „obsluhovat“ operační oddělení a vševojškovský štáb.

f) Zrychlit informační tok oběma směry, zpřesnit jej a docílit tak časovou úsporu v práci štábu všech stupňů.

Jak uvedené problémy řešit?

Domnívám se, že odrazovým můstkem k vývoji a řešení modelu přenosu informací mohou být podklady, které mají dnes téměř všechny štáby RVD, totiž formalizované dokumenty. Obsahují bohaté, dlouhodobou praxí ověřené slovníky nepoužívanějších výrazů, které tvoří stabilní základ oboustranných informací. Proč právě formalizované dokumenty a jejich slovníky?

Jednou z důležitých podmínek zapojení výpočetní techniky do procesu řízení vojsk je správné ustanovení rozsahu, obsahu i náplně informací či rozkazů, které bude zpracovávat počítač a přenášet přenosové prostředky. Bylo by zbytečné hledat proto výrazy nové a nevyužít ty, které se již osvědčily. Jde jen o to, zachovat, pokud je to jen možné, co nejširší obecnost, vyhnout se všem zbytečným podrobnostem k docílení co nejvyšší použitelnosti. V každém případě by měl model řešit problematiku v komplexu tak, aby obsahoval celou širokou paletu možného použití RVD. Nejúčelnější bude vycházet z možných bojových činností RVD. Jistě se nabídnou řada alternativních řešení, ale stále zůstane skutečností, že rozsah požadovaných výrazů bude značný, stejně tak, jako je mnohotvárná činnost i použití raketového vojska a dělostřelectva. Můžeme předpokládat, že dělení výrazů použitých slovníků podle uvedeného způsobu, tj. podle předpokládané bojové činnosti, nejen zrychlí orientaci uživatelů, ale hlavně bude nezbytné ke snadšímu matematickému zpracování programu počítače. Vydáme-li z požadavku komplexnosti, který je prvořadý, bylo by možné dělit informace takto:

- informace, týkající se bojové pohotovosti včetně bojového poplachu do doby dosažení pohotovosti útvarů a svazků v prostorech rozptýlení,

- informace, týkající se přesunů RVD,

- informace, spadající do období příprav operace (boje) až do doby pohotovosti v operační (bojové) sestavě. Zde bude pravděpodobně nezbytné další dělení na „útok“ a „obranu“.

V praxi to znamená, že každá z uvedených skupin bude mít připraven slovník nepoužívanějších výrazů, odpovídajících příslušnému období činnosti. Současně by pracovníci štábu měli zpracovat i vhodné formuláře k přípravě hlášení v takové úpravě, která by umožnila rychlou manipulaci při zpracování ve výpočetním středisku. Bylo by účelné najít i způsob co nejrychlejšího převodu tisku rychlotiskárny k operačnímu použití ve štábech RVD.

K osvětlení principů navrhovaného způsobu, uvádím pro stupeň svaz tento příklad:

Jednou z nejdůležitějších částí souhrnného operačního hlášení v průběhu operace (viz uvedené dělení), je informace o situaci raketových prostředků. Náčelník raketového vojska a dělostřelectva svazu informuje v něm nadřízeného odborného náčelníka o těchto údajích:

- počet raketových oddílů a odpalovacích zařízení, které má svaz k dispozici a jejich rozmístění;

- počet nebojeschopných odpalovacích zařízení;

- závěry o bojeschopnosti raketových útvarů a svazků;

- bojeschopnost technických raketových útvarů;

- zabezpečení jadernou municí (spotřeba, zbývá k použití), rozložení této munice po útvarech a svazcích, stupeň připravenosti raket k použití.

O hlavním dělostřelectvu obsahuje souhrnné hlášení svazu rovněž řadu údajů, z nichž nejvýznamnější jsou:

- počty dělostřeleckých hlavních ve svazu

- stupeň jejich bojeschopnosti

- zabezpečení armády municí a některé další.

Všechny tyto údaje o RVD lze upravit k přenosu s využitím výpočetní techniky. Možné řešení těchto případů je uvedeno v **tabulce 1 a 2**.

Údaje poměrně podrobných souhrnných operačních hlášení zůstávají uloženy v paměti počítače až do té doby, než jsou nahrazeny po nastalých změnách údaji novými. Ostatní typy hlášení (tj. úplné a hlášení k ověření evidence a stavu raket) mohou tedy obsahovat pouze změny, ke kterým došlo od posledního hlášení. Uživatel dostane potom pouze nové, změněné údaje, čímž se celý proces zrychlí a zjednoduší. Možný příklad hlášení změn je také uveden v **tabulce 1**.

HLÁŠENÍ SITUACE RAKETOVÝCH PROSTŘEDKŮ ZE SOUHRNNÉHO OPERAČNÍHO HLÁŠENÍ RVD SVAZU
(Možné řešení)

Rozlišovací kód tabulky: 88

Řádek	Armáda	Svazek	Prtz	Oddíl	Počet oddílů podle doletu				Počet bojeschopných odpalovacích zařízení				Souřadnice středu PBR (VS arb) podle kódované mapy		Rozložení a počet raket v KT						Počet raket ve stupních pohotovosti			Mohutnost raket ve stupních pohotovosti						Kapacita v % zabezpečení	
					30	17	60	03	30	17	60	03	x	y	3	10	20	40	100	CH	2	3	4-6	2			3			tech.	přepř. prostř.
					05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	20	40	100	20	40	100	30	31
	01	02	03	04																											
701	5	5. arb		1		1				2			325	852				1				1						1		100	100
702				2																											
703				3		1				3			274	641				1	1			1	1		1			1		100	100
704		5. arb											320	841				2	1					3						100	100
705			15													2	1	2					5							90	100
706		17. td					1				2		114	627		1	1													100	100
707		21. td					1				2		217	584	1		1													100	100
708		3. msd						1				2	321	602		1	1													90	90
709		5. msd						1				3	612	850	2		1													100	100
710		8. msd						1				2	320	940																50	50
711		atd.																													
800	5	celkem				2	2	3		5	4	7			3	4	8	5			1	2	8	1				2		95	95

Poznámky: 1) Silně orámovaná část se vyplňuje ve štábu RVD svazu.

2) 2. oddíl 5. arb byl v předchozích bojích vyřazen jadernými údery.

Tabulka 2

PŘÍKLAD ČÁSTI SITUACE HLAVŇOVÉHO DÉLOSTŘELCTVA ZE SOUHRNNÉHO OPERAČNÍHO HLÁŠENÍ SVAZU

(Možné řešení – pokračování tabulky 1.)

Rozlišovací kód tabulky: 88

Řádek	Armáda	Svazek	Přiz	Oddíl	Viz příklad sloupců 05 až 31 tab. 1	Počty hlavní					Průměrné dávky ozáření osob			Zbývá k dispozici munice							Text podle potřeby RVD
	01		03	04		PTŘS	82 BzK	100 K	100 ShD	atd.	do 50r	50–100r	nad 200r	Pěch.	PT	PTŘS	Děl.	RM	Tank.	PL	
		02			05 až 31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47 atd.
706		17. td			Sloupce 05 až 31 jsou vyhrazeny ke hlášení o situaci raketových svazků a útvarů – viz tabulka 1	4	5		5		10	2		07	08	10	09	20	09	11	Podle potřeb RVD se pro sloupce 47 a další určí potřebné výrazy a údaje, které se budou hlásit
707		21. td				3	6		5		11	4		06	07	09	08	15	08	10	
708		3. msd				12	15	10	14		7	4		07	07	09	07	15	08	10	
709		5. msd				8	16	11	16		3			08	08	08	08	10	08	09	
710		8. msd				10	10	12	11			2		07	08	10	08	15	08	10	
711		5. kdb						23			6	2		03			08				
712		APTZ						18			7			03	07						
atd.																					
800						37	52	74	51		7	2		06	07	09	06	15	08	10	

Poznámka: Údaje o množství munice jsou uvedeny v palebných průměrech, např. 08 = 0,8 pp nebo 15 = 1,5 pp atd.

1. Zásady kódování zprávy k souhrnnému operačnímu hlášení ve štábu RVD svazu:

- a) Předávaná informace se skládá ze skupin číslic a připravuje se podle těchto zásad:
 - první skupina: začíná rozlišovacím kódem tabulky (88), následuje datum (09) a hodina (20); měsíc se neuvádí. Složení tedy bude: 880920
 - druhá a další skupiny: obsahují údaje hlášeného řádku a sloupců v něm. (Prázdné průsečíky řádku a sloupců se nehlasí.) Příklad:
701 061 102 13325 14852 181 221 281 30100 31100
706 071 112 13114 14627 161 171 30100 31100 atd.
- b) Sumarizaci výsledků v řádku 800 a v některých sloupcích tohoto řádku spolu s výpočty procent a dalších matematických úkonů provede počítač.
- c) Výslednou sestavu dostane uživatel vytištěnou řádkovou rychlotiskárnou.

2. Zásady kódování hlášení změn oproti předchozímu hlášení:

U 5. arb došlo k těmto změnám v rozložení a stupních pohotovosti raket:

U 1. oddílu: přisunuta raketa 20 KT a je v pohotovosti „2“

U 3. oddílu: odpálena raketa 20 KT, raketa 40 KT převedena do pohotovosti „2“, přisunuta raketa 40 KT a je v pohotovosti „3“.

U 5. arb: prostředky arb přisunuty rakety 40 KT k 3. oddílu

- a) Předávaná informace o hlášených změnách se připraví takto:
 - první skupina začíná jiným kódem rozlišovací tabulky, aby bylo ihned k poznání, že jde o změnu (např. 99), následuje datum (10) a hodina (06). Složení první skupiny tedy bude: 991006.
 - druhá a další skupiny udávají hlášené změny tak, že první se udává číslo sloupce, dále číslo řádku, následuje písmeno „M“, jde-li o změnu „minus“ oproti minulému hlášení nebo písmeno „P“, jde-li o změnu plus. Jako poslední číslice se ve skupině uchovává hodnota nastalé změny, např. 2 a podobně.
- b) Hlášení za 5. arb a její oddíly bude tedy upraveno takto:

99 1006 17701P1 21701P1 24701P1
17703M1 18703P1 24703M1 25704P1
18704M1 23704M1

Jaký by byl efekt řešení?

K tomu, aby bylo možné dojít k závěru, zda by přinesl či nepřinesl navrhovaný způsob přenosu informací žádoucí efekt, je účelné porovnávat dosavadní způsob s navrhovaným. O časech, které v dalším uvádím, lze polemizovat a názory se budou různit. Vycházím z určitých praktických zkušeností, ověřených při různých cvičeních. Pokud získal někdo v praxi jiné, podstatně odlišné časové hodnoty, bylo by účelné přispět

svými zkušenostmi v diskusi na stránkách Vojenské mysli, což může být jen ke prospěchu celé věci.

Ve štábech RVD svazu se sestavuje za 24 hodin celkem pět pravidelných hlášení a podle průběhu operace několik hlášení nepravidelných. Nejpracnější je souhrnné operační hlášení, které podává nadřazenému nejucelenější přehled o situaci RVD příslušného stupně. Sestavením hlášení je zpravidla pověřen jeden z pracovníků štábu, který je připraví na základě hlášení podřízených. Má-li veškeré

podklady k dispozici, potřebuje k sestavení souhrnného operačního hlášení (včetně návrhu na oleátě) asi **45 až 60 minut**. Ve štábu RVD frontu, kterému je toto hlášení určeno, se shromažďuje v určitém termínu hlášení několika podřízených (např. 4 svazy, 2 svazky a PTŽ). Na manipulaci s jedním z nich lze kalkulovat s dobou asi **15 — 20 minut**. V této době musí být zpracován zakres do výkazové mapy, podle oleátě, upraveny údaje o podřízeném RVD v přehledových tabulkách štábu a zhodnoceny, případně realizovány požadavky podřízených. Proces využití všech hlášení ve štábu frontu trvá asi **105 až 140 minut**. Práce spojené s přípravou a odesláním ve štábu svazu a manipulace se všemi hlášeními ve štábu RVD frontu trvá celkem **150 až 200 minut**.

Při cvičeních, na nichž byla v praxi ověřena metodika použití samočinného počítače k přenosu informací se potvrdilo, že můžeme kalkulovat s těmito časovými normami:

— příprava souhrnného hlášení štábem svazu na vhodných formulářích30 — 45 minut

— příprava informací ve výpočetním středisku svazu (děrování, šifrování) a jejich přenos20 — 25 minut

— přijetí hlášení ve výpočetním středisku frontu (dešifrování a zavedení do počítače), výpočet a **sumarizace všech hlášení** podřízených, předání výsledků uživateli asi25 — 30 minut

— zpracování a využití údajů ve štábu45 — 60 minut

V tomto případě trvá proces od okamžiku zahájení práce u svazu do využití štábem RVD frontu celkem **120 až 160 minut**. Jde tedy o časovou úsporu asi 40 minut, nehledě na to, že ve štábu RVD frontu se uvolní alespoň jeden a možná i dva pracovníci, kteří za současného stavu s hlášením pracují, k jiné, tvůrčí práci. Dalším přínosem tohoto způsobu je, že pro vševojskové složky štábu, zejména operační oddělení, lze pořídit výpis potřebných údajů jejich vyvoláním z paměti počítače a vytištěním rychlostiskárnou.

Nové podmínky a změny, které přináší vědeckotechnická revoluce, vyžadují řadu radikálních zásahů do ustálených metod a forem práce. Spokojovat se dnes jen s množstvím zkušeností i dosavadní praxí by bylo nanejvýš pochybné. Jsme účastníky procesu, který nemilosrdně předběhne každého, kdo s ním nadržuje krok. Obecně platný požadavek zvýšení produktivity práce platí i pro armádu. Jeden ze způsobů, jak nezaostávat, je využívat moderní výpočetní techniku všude tam, kde to je možné a efektivní. I když určité úspěchy jsou, myslím, že je jich dosud málo. Proto jsem uvedl některé náměty ke zlepšení práce štábů RVD právě v této oblasti.

MECHANIZACE

AUTOMATIZACE

velení týlu

Přípravu a vedení ozbrojeného zápasu nelze již — z hlediska operačního štábu — řídit starými tradičními způsoby a metodami.

Má-li být dosažena potřebná úroveň řízení i v oblasti týlového zabezpečení, je nutné přistoupit k jeho postupnému kvalitativnímu přetváření. Cílem tohoto kvalitativního přetváření je vybudovat pomocí moderních prostředků velení integrovaný automatizovaný systém velení v oblasti týlu ČSLA.

Moderní metody a prostředky velení jsou jedním ze základních prostředků rozvoje oboru jako celku, protože jedině ony mohou zabezpečit postupné kvalitativní přetváření celého systému velení.

Je nepochybné, že každá technika používaná vojsky, má vliv i na organizaci vojsk. To platí v daleko větší míře o moderních metodách a prostředcích velení, jejichž uplatňování se promítne nejen v řídicích orgánech, ale i v řídicích prvcích systému, a to zejména působením integračních tendencí na systém.

V oblasti týlového zabezpečení je v současné době výrazným sjednocujícím faktorem doprava. Je nosným prvkem zabezpečovacího systému, který v poměrně krátké historické době pomohl vytvořit týl jako ucelenou oblast v dnešním pojetí.

Podobným integračním prostředkem se již dnes postupně stává i vysoce výkonná technika mechanizovaného a automatizovaného systému velení, která svou schopností hromadného zpracování dat bez ohledu na jejich původ a druh bude objektivní překážkou decentralizací, pokud ovšem účelná decen-

tralizace řízení nebude v jednotlivých případech výhodnější než centralizovaný způsob.

Cílem moderních metod a prostředků mechanizace a automatizace velení by mělo být zbavit člověka posledních zbytků fyzické a duševní práce, která mu již dnes nepřísluší — protože ji mohou vykonávat stroje — a orientovat ho na tvůrčí práci, které stroje nejsou a nikdy nebudou schopny, a na zadávání a kontrolu plnění úkolů strojovými mechanismy.

To platí v daleko větší míře pro oblast týlového zabezpečení, kde jsou zvlášť vhodné podmínky k automatizaci a mechanizaci celé řady činností, zejména v zásobovacím procesu.

I když v automatizaci a mechanizaci velení hraje velkou roli technika, je rozhodující záležitostí složka organizační.

Má-li technika plně využívat své výkonnostní parametry, musí odpovídat i organizační struktura, metody práce, bude jí v mnohém modifikován i rozsah kompetence jednotlivých stupňů, která je kromě jiného určována i schopností toho kterého stupně získat, utřídit a využít potřebné množství informací.

Nebude tedy účelné ani správné vzít za jediný základ současnou strukturu týlu, která je vlastně vyvrcholením určité etapy vývoje. Strukturální změny v řízení týlového zabezpečení, které jsou na pořadu dne v nedaleké perspektivě, musí proto nutně respektovat vlastnosti a možnosti nové techniky, i když její masové zavedení není otázkou nejbližší doby.

Při posuzování celé problematiky rozvoje mechanizace a automatizace velení je nutno vzít v úvahu, že tato oblast je nejen u týlu, ale i v celé ČSLA, v počátcích svého rozvoje. V bližší perspektivě je nutné tuto problematiku nejprve teoreticky rozpracovat, tj. uskutečnit analýzu oblastí a syntézu závěrů. Proto rámcová východiska, o kterých se nyní zmíním — mají pouze hypotetický charakter, jsou dosud teoreticky málo rozpracována a v praxi téměř neověřena. Při jejich rozpracování nelze postupovat izolovaně, ale je nutné vycházet z celkové koncepce jak GŠ ČSLA, tak i týlu armád států Varšavské smlouvy.

*

Týlové zabezpečení tvoří relativně samostatnou jednotnou oblast, jejímž funkčním určením je realizace týlového zabezpečení vojsk.

Vzhledem k relativní samostatnosti této zabezpečovací oblasti bude pro blízkou perspektivu účelné vytvářet postupně samostatný automatizovaný systém velení týlu, respektive automatizovaný podsystém v rámci automatizovaného systému velení a to jak u vojska polního, tak i teritoriálního a mírového systému.

Prozatímním prvkem tohoto procesu je vybudovat pomocí moderních metod a prostředků velení integrovaný automatizovaný systém velení týlu, který by zabezpečoval:

— v polním automatizovaném systému nepřetržité týlové zabezpečení polních vojsk,

— v teritoriálním automatizovaném systému včasné a plynulé zabezpečení polních vojsk a komplexní týlové zabezpečení obrany a ochrany teritoria za branné pohotovosti státu,

— v mírovém automatizovaném systému optimální využívání těchto prostředků k výstavbě a přípravě týlu k plnění úkolů ve válce.

Při zpracování jednotlivých systémů řízení týlového zabezpečení je nutné respektovat požadavky a specifitu všech tří uvedených oblastí. Základní, určující a zároveň i nejsložitější je polní systém velení týlu, zejména proto, že musí být rozvíjen v jednotě a souladu s rozvojem celokoaličního systému velení.

Při řešení automatizovaného systému velení týlu můžeme vycházet ze současného stavu nebo z předpokládaného perspektivního modelu s důrazem na sběr, zpracování a využívání informací.

V dalším se budu zabývat pouze polním automatizovaným podsystémem velení týlu, který je v řešení jako koaliční úkol armád států Varšavské smlouvy.

•

Vojenská mysl č. 1/70 uvádí na str. 75 v článku „Koncepce polního automatizovaného systému velení“ podstatné myšlenky závěrů z mezinárodní porady představitelů armád států Varšavské smlouvy pověřených úkolem mechanizace a automatizace velení vojskům. Podle těchto závěrů lze integrovaný polní automatizovaný systém velení v rámci frontu rozdělit na frontový, armádní a divizní systém velení s vyčleněním čtyř relativně samostatných podsystémů, z nichž jeden je podsystémem velení týlu.

V květnu 1970 konala se v Polsku porada představitelů armád států Varšavské smlouvy, pověřených úkolem mechanizace a automatizace velení týlu, na které byl projednán návrh budování polního automatizovaného podsystému velení týlu (PAPUT).

Na této poradě byly řešeny zejména tyto hlavní problémy:

- hlavní zásady budování perspektivního PAPUT,
- organizační model PAPUT,
- stanovení etap budování PAPUT.

Hlavní zásady budování PAPUT:

- PAPUT je součástí (podsystém) polního automatizovaného systému velení vojskům (PASUV),
- musí zahrnovat všechny druhy materiálního, technického a zdravotnického zabezpečení,
- musí umožňovat velet týlu v průběhu vedení operací centralizovaným i decentralizovaným způsobem,

- organizační struktura každého stupně od pluku výše (v případě potřeby) musí zabezpečovat samostatnou funkci jednotlivých prvků podsystemu,
- pružnost, možnost perspektivního rozvoje a přestavby podle potřeb,
- stejná organizačně funkční struktura týlů v rámci armád států Varšavské smlouvy,
- na všech stupních PAPUT je nutné předpokládat využití jednoho typu samočinného počítače včetně přídatných zařízení,
- jednoduchost a efektivnost činností,
- zabezpečení selekce informací a možnosti rychlého výběru potřebných informací,
- spojovací prostředky musí zabezpečit přesný a spolehlivý přenos dat pro každý stupeň podsystemu.

Projektování perspektivního PAPUT zahrnuje rozpracování:

a) oblasti úkolů organizačně funkční struktury, která je základem projektování informačního systému ve funkčních systémech zabezpečujících proces velení týlu. Tato oblast úkolů musí mít na zřeteli jak organizační stupně, tak úseky představující jednotlivé služby a rovněž vzájemné paralelní vazby v rámci jednotlivých stupňů velení;

b) oblasti úkolů technologického projektování, která spočívá v programování jednotlivých skupin úkolů a podsystemů jako celku.

Za základ rozpracování byla vzata současná organizačně funkční struktura týlu, tj. tyto skupiny úkolů (čili podsystemy nižšího řádu):

- úkoly řešené v rámci operačně organizační činnosti týlových orgánů,
- zdravotnické služby
- služby PHM
- proviantní služby
- výstrojní služby
- zásobování druhů vojsk a služeb
- výzbrojní služby a elektroniky
- tankové a automobilní služby
- vojenské dopravy
- silniční a mostní služby
- úkoly zahrnující automatizované vedení evidence
- zpracování logických řídicích programů
- vyřešení systémů automatizovaného zpracování dat pro PAPUT.

c) oblasti úkolů organizačně technického projektování, jejímž základem jsou úkoly organizačně funkční struktury a technologického projektování.

Organizační model PAPUT tvoří široce rozvětvená síť míst sběru a zpracování informací, zahrnující jednotlivé úseky i orgány velení týlu a týlové svazky, útvary a zařízení. Podle organizační struktury a technického vybavení míst sběru projekt předpokládá tyto základní skupiny míst sběru a zpracování informací:

- informační místa,
- informační střediska,
- výpočetní střediska.

Informační místa jsou první stupeň PAPUT, který zabezpečuje přijímání informací nezbytných k velení týlu. Tato informační místa by měla být organizována na stupni prapor (oddíl), v týlových jednotkách a ve skladech. Budou vybavena prostředky malé i střední mechanizace.

Informační střediska slouží k přijímání informací od informačních míst. Třídí a zobecňují informace a zpracovávají jednoduché informační a výkazové dokumenty. Kromě toho předávají informace do výpočetních středisek k jejich zpracování. Informační střediska se předpokládá organizovat u TVS pluků, ostatních divizních útvarů, u týlových útvarů a zařízení a jim na roveň postavených. Budou vybavena rovněž prostředky malé a střední mechanizace.

Výpočetní střediska jsou určena ke sběru, zpracování, úschově a výdeji informací, nutných k velení týlu. Budou základním prvkem PAPUT a budou již vybavena samočinným počítačem mobilního typu. Výpočetní střediska — divizního, armádního a frontového typu — budou od TVS svazku výše a budou se mezi sebou rozlišovat počtem zařízení a souprav, ale ne funkčním určením různých technických prostředků.

Technické prostředky, které jsou v příslušných informačních místech, informačních i výpočetních střediscích, musí být spolu spřaženy takovým způsobem, aby zabezpečovaly správné a odpovídající řízení týlu. Z hlediska možností je nutné zaměřit úsilí k tomu, aby obměna informací mezi jednotlivými technickými zařízeními v rámci informačních středisek a výpočetních středisek probíhala automaticky.

Vnější návaznost jednotlivých informačních míst, informačních a výpočetních středisek musí být duplexní a mnohakanálová. Spřežení jednotlivých prvků musí zabezpečovat v případě potřeby předání informací při vyřazení kteréhokoli stupně.

PAPUT bude mít odpovídající vstupy a výstupy pro druhé podsystémy a prvky polního automatizovaného systému velení vojskům. Každý stupeň PAPUT od pluku výše bude mít vstupy a výstupy především na odpovídající vševojskový podsystém, který v případě jeho zničení nasazuje.

Při stanovení etap budování PAPUT je nutné řídit se cílem automatizace a mechanizace velení týlu a možnostmi výpočetní a přenosné techniky armád států Varšavské smlouvy a mít na zřeteli posloupnost prací v oblasti budování ostatních podsystémů polního automatizovaného systému velení vojskům. Současně se zabezpečením prostředků výpočetní a přenosné techniky bude nutné zpracovávat algoritmy a programy řešené na různých stupních PAPUT. Při budování PAPUT předpokládáme tři etapy:

1. etapa bude vycházet ze současné organizačně funkční struktury týlu, zahrnující funkční podsystémy jednotlivých služeb týlu. Bude charakterizována

širokým využíváním prostředků malé a střední mechanizace v práci týlových orgánů všech stupňů velení a dále experimentálním využíváním samočinných počítačů stacionárních typů u vybraných programů PAPUT. V této etapě uskuteční se analýza procesu toku týlových informací, což umožní vyloučit stejné (tj. zdvojené) nebo zbytečné informace. Budou vytvářeny přímé vazby různých funkčních podsystémů v rámci odpovídajících stupňů velení. Splněním této etapy sledujeme dosáhnout

- ujednacení procesů transformace informací jak uvnitř funkčních podsystémů, tak i mezi jednotlivými organizačními stupni;
- zvýšení úrovně zpracování a využívání informací;
- formalizaci a unifikaci základních týlových dokumentů;
- snížení pracnosti a zkrácení termínů na zpracování informací;
- ujednacení rozhodovacích procesů v oblasti týlového zabezpečení.

2. etapa se bude opírat o organizačně funkční strukturu týlu ovlivněnou integrací některých úkolů realizovaných v rámci jednotlivých funkčních podsystémů. V práci týlových orgánů budou kromě prostředků malé a střední mechanizace ve větší míře používány samočinné počítače stacionárního typu. Informace budou předávány pomocí prostředků k přenosu dat, které je budou automaticky kódovat. Bude značně zvětšen rozsah použití výpočetní techniky při řešení týlových úloh.

Splněním této etapy sledujeme dosáhnout

- další ujednacení procesů transformace informací jak uvnitř funkčních podsystémů, tak i mezi jednotlivými stupni velení;
- značné zkrácení cyklu evidence v oblasti materiálního, technického a zdravotnického zabezpečení, a to zvláště na stupni front a armáda;
- zvýšení normativního charakteru plánovací dokumentace tak, aby vytvářela podmínky k automatizovanému řízení procesů v týlu;
- další ujednacení procesů velení a řízení týlu a to zvláště v oblasti organizační a tvůrčí práce.

3. etapa se bude opírat o organizačně funkční strukturu týlu využívající plně integrované úkoly realizované v rámci jednotlivých funkčních podsystémů. V této etapě se přikročí k realizaci komplexního PAPUT na bázi mobilních samočinných počítačů 3. generace. Bude vytvořen integrovaný plně automatizovaný způsob zpracování týlových informací na stupni divize, armáda, front. Komplexní automatizované zpracování týlových informací přinese nejen změny v organizační struktuře jednotlivých stupňů systémů, ale i jednotlivých funkčních orgánů velení týlu.

Splněním této etapy sledujeme dosáhnout

- ujednacení procesu toku (přenosu) informací v rámci celého PAPUT;
- zkrácení časového údobí při rozhodování v oblasti týlového zabezpečení na všech organizačních úrovních;

— možnost plánování týlového zabezpečení ve variantách v závislosti na operační a týlové situaci;

— možnost optimálního využívání sil a prostředků materiálního, technického a zdravotnického zabezpečení.

*

Cílem článku nebylo rozebírat všechny problémy a názory, které se vyskytují v této náročné a dosud ne náležitě rozpracované oblasti. Pokusil jsem se pojednat o automatizovaném systému (podsystemu) velení týlu v komplexu (tj. polním, teritoriálním a mírovém) z obecného hlediska, a dále o polním automatizovaném podsystemu velení týlu v duchu mezinárodní porady představitelů Varšavské smlouvy.

Zdůrazňuji, že oblast rozvoje mechanizace a automatizace velení týlu je v počátcích svého vývoje. Z tohoto důvodu bude nutné počítat s tím, že na základě teoretických studií a jejich ověřování v praxi u vojsk bude nutné koncepci rozvoje mechanizace a automatizace velení týlu neustále doplňovat, upřesňovat a případně i opravovat.

Rozvíjení hospodářskoorganizační a kulturně výchovné funkce našeho státu vyžaduje, abychom náležitě uplatňovali také jeho potlačovací a obrannou funkci. Je nutno dbát o nejvyšší obranyschopnost republiky, dále budovat naši lidovou armádu, zvyšovat její bojovou a politickou připravenost v souladu s požadavky soudobého vojenství. Likvidovat všechny pokusy o narušování našeho budovatelského úsilí nepřátelskými živly z řad poražené buržoazie a imperialistickými agenty. K tomu je nutno dále upevňovat naši armádu, bezpečnost, orgány prokuratury a justici. Základním požadavkem na činnost těchto nástrojů socialistického státu je, aby v nich byla důsledně uplatňována vedoucí úloha strany a aby plně žily životem lidu.

(Z Usnesení XI. sjezdu KSČ, konaném ve dnech 16.—21. června 1958.)

ZE SOCIALISTICKÝCH ARMÁD

Polní řád a dnešek

V různých teoretických člancích zabývají se autoři názory na zásady soudobého vševojskového boje a konfrontují je s ustanoveními platného „Polního řádu“. Tento článek seznámí čtenáře s názory, uveřejněnými v sovětském vojenském tisku.

Zásadní změny v materiální a technické základně armád uvedly v život nové formy a způsoby vedení ozbrojeného zápasu a způsobily zlom v chápání vojenské teorie a místa operačního umění oproti minulosti.

Změnily se názory na zahájení a charakter války, které nevylučují

— bezjaderné období bojové činnosti při stálém nebezpečí přechodu k válce s neomezeným použitím veškerých jaderných sil obou stran,

— období omezené jaderné činnosti jako přechodné období od bezjaderné války.

Soudobé operace pozemních vojsk vlivem hromadného používání jaderných zbraní operačního a taktického určení probíhají s velkým úsilím, jsou vysoce dynamické, mají rychlý spád a vysoký prostorový rozmach. Operační svazy mají rozhodující cíl — zničit protistojícího nepřítele. Úderná uskupení mají potřebné objektivní možnosti k rychlému pronikání do velkých hloubek a k dosažení konečného cíle v krátké době.

V důsledku bouřlivého rozvoje soudobých prostředků ničení a různé bojové techniky došlo také k zásadním změnám v taktice. Všechny tyto změny jsou obsaženy v řádech, které se periodicky doplňují nebo znovu přepracovávají.

Hlavním dokumentem k řešení problémů taktiky je „Polní řád“, který má v životě ozbrojených sil významné místo. Slouží k ujednání názorů na způsoby organizace a vedení bojové činnosti svazků a útvarů všech druhů ozbrojených sil a druhů vojsk. Význam „Polního řádu“ přesahuje rámec vševojskového boje. Všechny ostatní řády určují zásady bojové činnosti druhů vojsk, zásady vojenského výcviku a výchovy, přičemž vycházejí z teoretických zásad „Polního řádu“, konkretizují a rozvádějí jejich použití pro každý druh vojska.

Upraveno ze sovětského tisku

Všechny řády a především „Polní řád“ musí svým obsahem odpovídat soudobé úrovni prostředků ozbrojeného zápasu. Tento požadavek vyplývá z poučky F. Engelse „vojenská taktika je závislá na úrovni bojové techniky“, kterou používá V. I. Lenin v pojednání „Úkoly moskevského povstání“. Každý řád je odrazem rozvoje vojenské teorie a praxe na základě všestranného zhodnocení stavu prostředků ozbrojeného zápasu. Proto je nutné periodicky přepracovávat řády, a to tím častěji, čím častěji se mění bojová technika.

V druhé polovině XIX. století řídila se vojska jednotlivými řády, které byly odrazem principů vojenského umění armády proletářského státu. Tyto řády platily 4–6 let, vydávaly se k nim doplňky a přepracovávaly se.

V současné době řídí se ozbrojené síly „Polním řádem“, který platí od prosince 1963. Krátce po něm byly vypracovány další řády jednotlivých druhů zbraní, vojsk a speciálních vojsk. Teoretický základ „Polního řádu“ a dalších řádů ve značné míře ovlivnily názory z počátku roku 1953 v oblasti strategie, operačního umění a taktiky na vedení války, operací a boje v podmínkách širokého použití jaderných zbraní. Tyto řády důsledně hodnotí stav prostředků ozbrojeného zápasu v konkrétní době, názory sovětské vojenské vědy na organizaci a vedení bojové činnosti a rovněž názory pravděpodobného nepřítele na to, že válka proti SSSR a dalším socialistickým zemím bude válkou s neomezeným použitím všech prostředků hromadného ničení. Správnost a životnost „Polního řádu“ a jiných řádů potvrdily zkušenosti operační a bojové přípravy a mnohá cvičení posledních let.

Přesto od doby vydání platného „Polního řádu“ uplynulo přes 7 let. K jakým změnám došlo za tuto dobu ve výzbroji ozbrojených sil? Cílem článku není všestranný rozbor celkových změn v ozbrojených silách, ale jen krátká charakteristika rozvoje pozemních vojsk. Za tuto dobu byl zaveden do jejich výzbroje velký počet nových a dokonalejších druhů bojové techniky. Byly zkonstruovány vysoce mobilní a kvalitativně lepší taktické a operačně taktické raketové soustavy. Např. maximální dostřel raket soustavy „LUNA-M“ vzrostl dvakrát, značně se zkrátila doba pohotovosti k opakovanému odpálení, 1,5krát se zvýšila rychlost pohybu, akční rádius přesunu se zvýšil 10krát a zásobování PHM 3krát. Zvýšil se počet druhů jaderných náplní, zjednodušila se exploatace a ochrana, 2,5krát se zvýšil počet jaderných náplní

určený pro útočný boj vševojskových svazků ve srovnání s lety 1961–1962.

Vzrostla mohutnost a efektivnost palebné síly tanků, jejich pohyblivost a manévrovost, zesílilo se pancéřování (více než 4krát) a zlepšila protijaderná ochrana, podstatně se zvýšila doba chodu (u pásových vozidel na 2500 km) a bojového použití motorů. Byla vyvinuta a vojska dostávají nová bojová vozidla pěchoty, kvalitativně nové bojové prostředky, které mají velmi účinnou výzbroj, silné pancéřování, velkou rychlost pohybu, průchodnost a manévrovost. To značně zvyšuje palebnou a údernou sílu motostřeleckých vojsk a umožňuje jim vést bojovou činnost ve vyšších tempech v těsné součinnosti s tankovými útvary a svazky.

Ke kvalitativním změnám došlo i v dělostřelctvu. Do výzbroje byla zavedena 122mm divizní houfnice D-30 s možností kruhové palby a bojový transportér BM-21 s vysokými bojovými vlastnostmi. Tím např. dostřel se zvýšil 2krát a palebný průměr oddílu vzrostl 4krát.

Účinnější co do vzdálenosti přímé palby i průbojnosti jsou protitankové prostředky. Pravděpodobnost zničení obrněných vozidel prvním výstřelem u nového typu PTR je 80–90 %; to zabezpečuje zničení všech soudobých zahraničních tanků na vzdálenost od 500–600 až do 4000 m.

Velkými změnami prošla zejména výzbroj PVO. Vojska dostávají nové bojové prostředky, jejichž efektivnost ve srovnání se starými typy značně vzrostla. Podstatně se zkrátila doba k jejich uvedení do bojové pohotovosti.

V posledních letech se změnila a zkvalitnila i jiná bojová technika. Vyzbrojení vojsk účinnějšími zbraněmi a bojovou technikou umožnilo rozpracovat novou organizaci svazků a útvarů. V ní se podstatně změnila počty a kvalita zbraní a zvýšily se bojové možnosti. Zvýšil se počet raket, zvýšily se tím i prostory možného ničení, dále palebné možnosti dělostřelctva k ničení nechráněných pozemních sil a k boji proti pancéřovaným prostředkům nepřítele. Nesmírně vzrostly možnosti prostředků svazků PVO. Podstatně se zlepšily takticko-technické možnosti frontového letectva a vrtulníků, vznikají kvalitativně nová uskupení — aeromobilní brigády.

K těmto změnám došlo však také ve výzbroji, bojové technice a v organizační struktuře armád našich pravděpodobných nepřátel.

Rozebíráme-li na základě těchto skutečností platný „Polní řád“ z hlediska jeho teoretického základu, docházíme k závěru, že už v plném rozsahu neodpovídá

současnému stavu ozbrojených sil a názorům na charakter války, operace a boje.

Např. možnost vedení bojové činnosti pozemními vojsky v bezjaderném období války vyžaduje důkladně rozpracovat a zakotvit v „Polním řádu“ vyčerpávajícím způsobem; nestačí to proto jen způsobem jednotlivých doporučení. Přitom vycházíme z toho, že bojová činnost s použitím jaderných zbraní a bez nich natolik souvisí, že nemohou být rozděleny odděleně.

Některé statě platného „Polního řádu“ zachovávají si nadále svou platnost. Částečné opravy by však tento problém neřešily. Na důkaz toho a s cílem věnovat pozornost vojenských teoretiků a praktiků ke splnění nejpálčivějších problémů nového „Polního řádu“, které by odpovídaly skutečnosti, jen krátce zhodnotíme některé statě platného „Polního řádu“. Rozebíráme je podle jednotlivých hlav.

Hlava **Zásady vševojskového boje** zdůrazňuje především rozhodující význam jaderných zbraní a prakticky nerozebírá možnosti dosáhnout úspěchu jen s použitím konvenčních zbraní. Soudobá pozemní vojska s velkou palebnou silou a schopností samostatně vést vysoce pohyblivou bojovou činnost v jakékoli situaci, nezávisle na charakteru války a výzbroje obou válčících stran, budou mít hlavní úlohu při řešení velkých operačních a strategických cílů, zvláště při bojové činnosti bez použití jaderných zbraní a rovněž ve složitých podmínkách jaderné války.

Zastaralé jsou zásady o složení pozemních vojsk: organizačně nepočítají s bojovými vozidly pěchoty, se stíhači tanků, a aeromobilními svazky a útvary a také s jinými účinnými prostředky a s perspektivní bojovou technikou. Chybí i mnohé nové zásady bojových sestav svazků a útvarů.

Tato hlava značně ovlivňuje zaměření celého „Polního řádu“.

Charakter současné bojové činnosti klade vysoké požadavky na **velení vojskům**. Zkušenosti z vojskových velitelskoštábních cvičení posledních let názorně ukazují, že mnohé nedostatky v činnosti vojsk jsou přímým důsledkem nedostatků ve velení, které se vyskytují v průběhu bojové činnosti na operačním a taktickém stupni. Podrobné směrnice v tomto směru jsou proto nutností, neboť platný řád věnuje hlavní pozornost velení vojskům při rozhodnutí, organizaci bojové činnosti a zabezpečení, tj. do zahájení boje.

Jednou z příčin neodpovídajícího zaměření této hlavy „Polního řádu“ je nařazený způsob využívání míst velení. Často se setkáváme se snahou mnohých velitelů

velet v průběhu boje osobně, hlavně z představených velitelských stanovišť, na nichž jsou jen nejnútnejší, omezené síly a prostředky. Štáby zůstávají obyčejně za vojsky a není v jejich silách zcela plnit funkci hlavních orgánů velení. Je proto přinejmenším sporné, že by PVS mohlo zabezpečit velení v případě vyřazení VS z činnosti. Tento úkol by mohlo zabezpečit záložní VS, ale jeho zřizování v útočném boji řád nepředpokládá. „Polní řád“ neuvádí důležitou zásadu o nutnosti připravovat každý štáb k velení vojskům o stupeň výše a o 1–2 stupně níže pro případ jejich vyřazení z činnosti.

„Polní řád“ správně formuluje zásadní požadavky na velení vojskům — stálost, tvrdost a ružnost. K těmto požadavkům však v současných podmínkách navíc přistoupily — přesnost a plánovitost propočtů, operativnost v práci, spolehlivost informací, utajenost činnosti, používání matematických metod, prostředků automatizace a jiné požadavky.

Mnoho nových problémů je i v metodách práce při velení vojskům. Štáby v práci široce používají progresivního soubojného způsobu plánování, kdy po předběžných a částečných pokynech k přípravě boje a operaci zapojují všechny velitelské stupně. Nakonec uvádíme poznámku ke způsobu plánování boje a operace. Jsme přesvědčeni o nutnosti jediného plánování bojové činnosti s použitím jaderných zbraní a konvenčních zbraní. Plán boje a operace musí proto obsahovat podrobné rozpracování činnosti vojsk v bezjaderném období války a podrobnými a přesnými propočty, zejména k ničení nepřítelů palbou, a rovněž předvídat přechod k použití jaderných zbraní.

Organizace zabezpečení bojové činnosti vojsk je jednou z nejdůležitějších povinností velitelů a štábů. „Polní řád“ a bojové řády druhů vojsk neukládají však ani jedno opatření k zabezpečení bojové činnosti vojsk. Např. není možné souhlasit s tím, že jeden řád uvádí PVO jako druh bojové činnosti a druhý řád jako druh bojového zabezpečení. Jsme toho názoru, že PVO v současné době je jedním ze způsobů bojové činnosti vojsk. Protože materiálně technická základna vojskové PVO prošla velkými změnami a nové prostředky budou v přímé podřízenosti vševojskových velitelů, je nutné, aby řády obsahovaly konkrétní zásady jejich bojového použití.

„Polní řád“ by měl mít **speciální hlavu o bojovém zabezpečení**, která by rozebírala zásadní otázky organizace a vedení průzkumu, obrany proti prostředkům hromadného ničení, ženiijního zabezpečení,

ochrany, maskování, a boje s radiotechnickými prostředky.

Uvedeme některé **poznatky o ochraně vojsk proti zbraním hromadného ničení**. V současné době tvoří souhrn opatření k ochraně především pasivní činnost — uvědomování, určování prostorů zamoření, změna míst rozmístění, využívání prostředků ochrany a jiné. Ochrana vojsk proti ZHN má však obsahovat i aktivní činnost, především průzkum a ničení těchto zbraní. Dříve vydané řady například zdůrazňovaly, že důležitým opatřením protichemické ochrany je odrazení chemického napadení nepřítele a zničení jeho prostředků chemického napadení; to jasně mluví o aktivní straně ochrany. Důležitost této aktivní stránky potvrzuje skutečnost, že ochrana proti ZHN se stala neoddelitelnou součástí bojové činnosti vojsk, velitelů a štábů všech stupňů. Značnou konkretizaci proto vyžadují pokyny k organizaci ochrany proti ZHN v podmínkách bezjaderné války, ale při stálém nebezpečí použití jaderných zbraní.

Polní řád málo důsledně rozebírá problémy likvidace následků jaderných úderů a jiných prostředků hromadného ničení. Zkušenosti operační a bojové přípravy vojsk ukazují na nedostatečnou snahu řešit tyto problémy různými organickými a neorganickými součástmi a jednotkami.

Celá tíha leží na vojscích a velitel je proto povinen v každém své rozhodnutí řešit tento důležitý úkol a nařizovat způsoby jeho plnění. V „Polním řádu“ musí mít proto tento problém i své odpovídající místo.

V podmínkách vysoce manévrové činnosti má velký význam **přeprava vojsk a a zvláště pochod**. „Polní řád“ otázkám pochodu připisuje velkou důležitost. Vzhledem k celkovému teoretickému zaměření řád předvídá činnost v podmínkách použití jaderných zbraní a v něm zvláštní pozornost věnuje ochraně vojsk na pochodu proti prostředkům hromadného ničení. Zásady se týkají prohloubení pochodových sestav, jejich rozčlenění do hloubky a šířky, zvětšení vzdáleností mezi jednotkami, útvary a svazky a také počtu pochodových os a vzdáleností mezi nimi. Tyto zásady jsou zaměřeny na ochranu. Opatření však mají za následek podstatné zvýšení doby na rozvinutí vojsk z pochodových sestav a na jejich zasazení do boje. Např. divize, která se přesunovala na několika cvičeních po dvou osách, rozvinula se do boje za 5—8 hodin a pluk za 2,5—3 hodiny. Tyto normy nejsou únosné a jsou značně vzdálené dnešním požadavkům.

Proto je nutné důsledně zkoumat, pro-
věřit a určit takové pochodové sestavy

vojsk, které by odpovídaly zájmům ochrany a zabezpečovaly přitom rychlé rozvinutí a zasazení do boje. Dobu na vyvedení a rozvinutí vojsk je částečně možné zkrátit např. rozumným zmenšením vzdáleností mezi jednotlivými prvky pochodových sestav.

Střetný boj rozebírá „Polní řád“ spolu s útokem a obranou jako druh bojové činnosti. To je oproti předešlým řádům nový názor na tuto otázku. Neodpovídá však zásadám vedení operací, které střetné sražení rozebírají jako jedno z obtížných druhů útočné činnosti. Zkušenosti dokazují, že na taktickém stupni je nutné pokládat střetný boj za samostatný druh bojové činnosti. Při průlomův nepřátelské obrany a odražení protiztečí přecházejí vojska do střetného boje; střetné boje jsou možné i ve všech dalších obdobích útočného boje. Také v obraně, při protiztečích k rozbití zasazovaných záloh nepřítele mohou rovněž vznikat střetné boje. Vojska je vedou útočnými metodami a proto je třeba počítat je mezi způsoby útočného boje. Kromě toho platný „Polní řád“ rozebírá organizaci a vedení střetného boje v souvislosti s pochodem vojsk. Zkušenosti ukazují, že tento klasický způsob se vyskytuje jen velmi zřídka.

Všechna ustanovení „Polního řádu“ vycházejí z **organizace a vedení útoku** v podmínkách jaderné války. To řád nejjednoduše zdůrazňuje při určování způsobů, tempa, šířek útočných pásem atd. Organizaci a vedení útoku bez jaderných zbraní, ale při stálém nebezpečí jejich použití nepřítelem a při stále pohotovosti k použití vlastních prostředků, řád až na malé výjimky nerozebírá. V rozdílných zásadách obsahuje jen údaje o zmenšení šířek útočných pásem, určení úseků průlomu, snížení tempa a hloubky útoku; obsahuje celkový závěr o nutnosti mohutnější palebné přípravy. Hlavním nedostatkem řádu je to, že neobsahuje zásady organizace přechodu od bezjaderné k jaderné činnosti.

Vedení útočného boje bez použití jaderných zbraní vyžaduje specifické studium problémů průlomu obrany, soustřeďení sil a prostředků na směr hlavního úderu, organizace palebného umlčení (podpory) a jiné. Průlom je důležitou efektivní formou překonání soudobé, palebně dostatečně silné obrany pravděpodobného nepřítele.

V závislosti na situaci průlom obrany protivníka můžeme řešit různými způsoby. Např. proti předem připravené obraně můžeme úspěšně použít „roztínacího úderu“. K tomu vytváříme silné úderné uskupení vojsk na úzkém úseku a po průlomu vzniká vlna do hlavního pásma

obranu, které je nasyceno velkým počtem palebných a protitankových prostředků. Úspěch činnosti bude záviset na úspěšném umlčení bránícího se nepřítele dělostřeleckou palbou a údery letectva.

Obranu zaujatou na široké frontě nebo nedostatečně připravenou po palebné a ženíjní stránce je možné prolomit údery na několika směrech. Divize uskuteční dva až tři údery úsilím pluků prvního sledu, pro které vytváříme silné plukovní dělostřelecké skupiny.

Způsoby průlomu obrany je nutné důkladně zkoumat, prověřit v průběhu cvičení a zakotvit v novém „Polním řádu“. V něm je také nutné rozebírat zásady bojového použití tankové divize při průlomu obrany nepřítele. Používáme ji především na směr, kde obrana bude úspěšně umlčena nebo kde PT prostředky nepřítele nebudou příliš silné. Charakter terénu musí zabezpečit útok a bojovou činnost útvarů i v hloubce obrany ve vysokých tempech. Divizi zpravidla proto posílujeme reaktivním dělostřelectvem a účinně podporujeme údery letectva.

Řád dostatečně nerozvádí palebné umlčení nepřítele. Omezuje je jen prostory a úseky, které neníčí jaderné prostředky. Tuto otázku nebudeme rozebírat; k detailnímu studiu je možné využít poznatků z dělostřeleckých útoků ve Velké vlastenecké válce.

Za poslední leta vznikla i řada zásadních a nových problémů útočného boje, které „Polní řád“ neobsahuje. K nim patří překonávání jaderných minových zátarasů, činnost vojsk v prostorech se silným radioaktivním zamořením na bojových vozidlech pěchoty, použití silných vrtulníkových výsadků, překonávání protitankové obrany nasycené velkým počtem vysoce efektivních prostředků a jiné.

Přezkoumat je nutné některé názory na bojovou činnost v obklíčení, které podle zkušeností ze cvičení zůstávají jedním z důležitých způsobů boje v jaderné válce, nemluvě o jejím bezjaderném období. Není logické, že „Polní řád“ zásady boje v obklíčení a probíjí se z něho rozvádí, ale bojovou činnost směřující k obklíčení a zničení nepřítele neuvádí. Předpokládáme, že nový „Polní řád“ rozvede podmínky, při kterých motostřelecká divize může vést bojovou činnost k obklíčení. Divize v rámci armádní útočné operace, v terénu umožňujícím uskutečnit obchvatné údery, může se zúčastnit i obchvatu uskupení nepřítele, které zaujaly obranu se soustředěním sil a prostředků na určeném směru. V tom případě divize musí organizovat a udržovat těsnou součinnost s vojsky, která obchvacují nepřítele z druhého

křídla. Není vyloučeno, že divize svými silami a prostředky může obklíčit taktické uskupení nepřítele.

Organizace a vedení bojové činnosti vševojskových svazků a útvarů k obklíčení a zničení nepřítele vyžadují proto detailní studium a rozpracování.

Pozornost zasluhuje také **problematika útočných pásem**. Praxe určovat různé široká pásma za útoku v jaderném a bezjaderném období války není zdůvodněna. Tento problém je nutné prostudovat a stanovit jednotný názor na šířky útočných pásem: pro divizi 20 km a pro pluk 5 km. Nebudou-li jaderné prostředky použity, vojska v rámci útočného pásma mohou soustředit úsilí na úsek průlomu. Při průlomu silně opevněné obrany šířka útočného pásma může být i menší.

K jednotnému plánování boje je nutné upřesnit otázku o **stanovení bojových úkolů divizím a plukům**. Platný „Polní řád“ předvídá pro pluk ve všech podmínkách bližší, následující úkol a směr dalšího útoku. Pro divizi v podmínkách použití jaderných zbraní nařizuje bližší úkol, směr dalšího útoku a úkol dne, při použití obyčejných prostředků ničení nařizuje bližší úkol, následující úkol a úkol dne. Divizi i pluku je však účelné určovat přesné úkoly nezávisle na tom, zda budou či nebudou použity jaderné zbraně. Doba splnění úkolů je různá v závislosti na použitém prostředku ničení.

Divizi a pluku je proto účelné určit bližší úkol, následující úkol a směr dalšího útoku. Určovat úkol dne v soudobých podmínkách je neúčelné, protože útok může být zahájen nebo probíhat v kterékoli denní době.

Obranu rozebírá „Polní řád“ i další řády v jejím vztahu k jaderné válce. Je to správné, protože obrana musí být vždy připravena k odrazení jaderného úderu nepřítele. Přesto v posledních letech ve vojenském periodickém tisku se často objevila otázka, zda bude nyní tak důležité udržet terén, když větší význam připisujeme manévrovým formám bojové činnosti. S takovými názory nemůžeme souhlasit. Důležitost udržení terénu a schopnost čelit útoku nepřítele, který je v převaze a používá jakýchkoli prostředků napadení, musí být základním požadavkem na obranu. Tato zásada nevylučuje manévrovost a aktivnost obrany, ale zdůrazňuje požadavek její odolnosti.

Při organizaci obrany počítáme s tím, že nepřítel použije jaderné zbraně malé a zcela malé ráže. Usilujeme-li o to, aby dva sousední opěrné body nebyly zničeny jedním jaderným nábojem zcela malé rá-

že, pak je třeba kalkulovat s rozměry objektu a s mezerou mezi nimi. To má za následek rozšíření pásma obrany roty, praporu a pluku. Předběžné propočty dokazují, že pro prapor to bude 4–6 km, pluk 10–15 km a pro divizi do 30 km i více. Protože dostřel 155 mm houfnice nepřítelů používající jaderné střely zcela malé ráže je okolo 15 km, a palebná postavení jsou 5–6 km od předního okraje, je nutné přehodnotit vzdálenosti našeho přední-

ho postavení a mít je ne 3–5 km, ale v krajní situaci až 10 km od předního okraje obrany hlavních sil.

V obraně vzrůstá význam boje se vzdušnými výsadky a aeromobilními vojsky nepřítelů. Boj s nimi přesahuje rámec možnosti protivýsadkové obrany a na směru jejich hromadného použití bude jedním z hlavních úkolů obranného boje.

Tento problém bude nutné také důsledně rozebrat a přehodnotit.

Rozbor základních ustanovení platného „Polního řádu“ z hlediska požadavků praxe dokazuje, že mnohé z nich vyžadují důkladné změny. Především se to týká přepracování teoretického základu „Polního řádu“ z hlediska stavu branných sil, charakteru války, operace a boje.

Taktika se musí stát vědeckou a jedinou teorií, podle níž vojska mohou úspěšně bojovat ve všech podmínkách a s použitím všech prostředků pro boj. Zásady této teorie je nutné zakotvit v „Polním řádu“ a konkretizovat v dalších řádech.

Je to velký a složitý úkol, ale vychází z požadavků praxe. Proto ve vědecké činnosti a na stránkách vojenského tisku je nutné rozpracovat a v praxi vojsk a štábů prověřit nejučinnější způsoby k vyřešení tohoto úkolu.

Klíčovou otázkou v další etapě výstavby armády se musí stát úsilí o zkvalitnění řízení a velení a posílení role vědy při hledání tvůrčího řešení úkolů. To vyžaduje bojovat proti konzervatismu v myšlení lidí. Základní podmínkou dosažení dalších úspěchů při zvyšování bojových schopností ozbrojených sil je přirozeně tak jako v celé naší společnosti další prohlubování vedoucí úlohy strany.

Obrana země není a nemůže být jen resortní záležitostí. Je věcí všeho lidu. Je záležitostí nejen vojáků, ale všech stranických organizací a institucí, které společnými silami nejen musí, ale jedině společně mohou řešit otázky dalšího zvyšování obranné síly socialistického státu.

(Z projevu ministra národní obrany na XIII. sjezdu KSČ, konaném ve dnech 31. května — 4. června 1966.)

Ženíjní zabezpečení při bojovém zajištění státní hranice

Úspěch činnosti pohraničního útvaru při bojovém zajištění státní hranice závisí ve značné míře na ženijním zabezpečení. Jeho nutnost vyplývá mj. z požadavků jako vysoká aktivita, odolnost, cílevědomost při každé bojové činnosti, což můžeme dosáhnout

— soustředěním sil a prostředků v prostoru hlavního úsilí pohraničního útvaru,

— včasnou ženijní úpravou pohraničního úseku,

— rychlým a skrytým obsazením operních bodů a nepřetržitým pokračováním v jejich budování,

— aktivní činností sil a prostředků pohraničního útvaru před a mezi operními body.

Aktivita a odolnost bojového zajištění státní hranice je tedy — vedle účelného použití sil a prostředků — určována ve skutečnosti ženijně technickým budováním pohraničního úseku a jeho účelným využitím. Další závislost ženijního zabezpečení vyplývá z požadavků na bojovou sestavu pohraničního útvaru při přechodu k bojovému zajištění státní hranice. Musí být vybudována tak, aby zabezpečovala co nejmenší zranitelnost jednotek proti účinkům ZHN i odolnost a aktivitu při všech zajišťovacích a obranných akcích a aby přitom bylo možné co nejlépe využít výhodné terénní úseky ve spojení se zátarasy všeho druhu a palbou všech zbraní.

Pohraniční útvary musí být s to ubránit dočasně státní hranici i proti nepříteli, který má převahu sil a prostředků, zvláště dělostřelectva a obrněných vozidel. To vyžaduje plně využít výhody pohraničních útvarů jako dokonalou znalost terénu, ženijní vybudování a uskutečňování manévru.

Ženíjní zabezpečení bojového zajištění státní hranice je tedy předpoklad k úspěšné činnosti pohraničního útvaru. Možnost plánovaného hromadného použití zápalných látek protivníkem zvyšuje dále význam ženijního zabezpečení, které může jejich účinky delekosáhle zmenšit.

Obsah a rozsah ženijního zabezpečení

Požadavky při přechodu k bojovému zajištění státní hranice

Ženíjní zabezpečení je neoddelitelnou součástí činnosti pohraničního útvaru při zajištění státní hranice. To musí vždy brát v úvahu velitelé při vydávání rozkazů. Poněvadž faktor času má zde značnou úlohu, je nutné při přechodu k bo-

jevímu zajištění státní hranice bez průtahu začít se ženíjným zabezpečením. Vzhledem k rozsahu ženíjních prací a poměrně malému počtu ženíjních sil a prostředků u pohraničního útvaru, musí značnou část prací při ženíjném budování pohraničního úseku uskutečnit jednotky pohraničního útvaru samy. To se vztahuje především na opevňovací a maskovací práce při budování opěrných bodů. Při přechodu k bojovému zajištění státní hranice je nutné nepřetržitě pokračovat v ženíjném budování.

Ženíjní prostředky a stroje pohraničního útvaru a pohraniční brigády budou použity především k pracím v prostoru hlavního úsilí.

Při ženíjném zabezpečení bojového zajištění státní hranice je nutné brát v úvahu tyto zvláštnosti:

1. Pohraniční útvary působí v pohraničních úsecích, v nichž jsou dislokovány již v míru. Mohou využít výhodu dokonale znalosti terénu, zvláště s ohledem na včasnou přípravu ženíjního budování. Po vyhlášení bojového poplachu musí se ihned začít s nejdůležitějšími ženíjnými pracemi podle připravených plánů.

2. Organizace ženíjního zabezpečení probíhá v pohraničním úseku ženíjně vybudovaném k normálnímu pohraničnímu zajištění. Plně musí být využity pohraniční zajišťovací objekty, zvláště zátarasy všeho druhu.

3. V období zvýšeného napětí je nutné budovat pohraniční úsek pod přímým vlivem protivníka. Aktivní boj a jiné úkoly nepřipouštějí použít všechny síly k ženíjným pracím.

4. Při ženíjném zabezpečení, zvláště při stavbě objektů polního opevnění v opěrných bodech, je bezpodmínečně nutné dbát na maskování. K utajení činnosti pohraničního útvaru bude účelné uskutečnit část ženíjních prací v noci.

Cíl a úkoly ženíjního zabezpečení

Ženíjní zabezpečení bojového zajištění státní hranice obsahuje všechny ženíjní úkoly nutné k tomu, aby pohraniční útvary mohly úspěšně zajišťovat a bránit státní hranici a podporovat pozemní síly při jejich rozvinutí a překročení státní hranice.

K ženíjnímu zabezpečení patří

- ženíjní průzkum
- ženíjně technické budování terénu
- zajištění pohybu
- ženíjní práce k podpoře pozemních sil a vybavení útvarů materiálem.

Cílem ženíjního zabezpečení je vytvořit příznivé předpoklady k použití pohraničních útvarů při zajištění státní hranice, ke skrytému rozmístění prvků bojové sestavy v opěrných bodech a prostorech soustředění, k ochraně vojsk před účinky ZHN, k rychlému a skrytému manévru záloh a k podpoře činnosti pozemních sil. Kromě toho má ztížit činnost protivníkovi a způsobit mu co největší ztráty. Rozsah ženíjního budování závisí na nutných ženíjních pracích, na času, který je k dispozici a na množství ženíjní techniky. Další vliv má činnost protivníka a terén.

Základem ženíjní technického budování pohraničního úseku je systém opěrných bodů a obranných prostorů s postaveními a úkryty pro síly a prostředky pohraničního útvaru ve spojení se zátarasy.

Ženíjní průzkum

Ženíjní průzkum je součástí ženíjního zabezpečení a vedou jej vesměs jak ženíjní jednotky, tak i pohraniční útvary. Přes připravená opatření (uvedená v plánech o použití) je nutný při přechodu k bojovému zajištění státní hranice, zvláště k upřesňování činnosti a prostorů, ženíjní průzkum vlastního terénu. Použití ženíjních sil pohraniční brigády u pohraničního útvaru vyžaduje upřesnit uskutečněný ženíjní průzkum pohraničního úseku. Těžiště je při tom nutné položit na

- průzkum maskovacích a ochranných vlastností terénu

- upřesnění ženíjního budování, zvláště budování opěrných bodů,

- prověření komunikací k aktivní činnosti záloh pohraničních útvarů.

Ženíjní průzkum terénu u protivníka uskutečňujeme při vševojskovém průzkumu. Při tom musí průzkumné orgány plnit část úkolů ženíjního průzkumu, zvláště plní-li pohraniční útvary úkoly ve prospěch činnosti pozemních sil. V období přivádění pozemních sil mohou být zjišťovány v nepřátelském pohraničním území jednotlivé objekty jako např. komunikace, mosty, důležité úseky terénu. Tyto úkoly mohou plnit pohraniční útvary samostatně nebo v součinnosti s pozemními silami. Jsou možné tyto způsoby: pozorování, přímý průzkum nebo vyslání úderných skupin.

Cílem ženíjního průzkumu je získat včas spolehlivé a úplné údaje a protivníkovi a terénu, které jsou potřebné k organizaci ženíjního zabezpečení. Z toho vyplývá, že na svědomitosti ženíjního průzkumu závisí i všechny ostatní úkoly.

Ženíjně technické budování pohraničního úseku

K ženíjně technickému budování pohraničního úseku patří tyto ženíjní úkoly:

- výstavba objektů polního opevnění v opěrných bodech a v prostorech obrany nebo v prostorech soustředění záloh,
- budování zátarasů všeho druhu,
- průzkum, příprava a udržování silniční sítě v pohraničním území v dobrém stavu,
- vybudování velitelských stanovišť
- maskovací opatření.

Základem ženíjně technického budování je systém opěrných bodů ve spojení se zátarasy. Služební předpis k tomu stanoví: „Základem bojového zajištění státní hranice v úseku pohraničního útvaru je úporná a aktivní činnost pohraničních rot“. Z toho vyplývá, že ženíjní práce k budování opěrných bodů v úseku pohraničního útvaru svým významem a rozsahem zaujímají důležité místo v ženíjním zabezpečení. Podle zásad použití je pohraniční úsek zajišťován v období zvýšeného napětí převážně z četných opěrných bodů. V průběhu tohoto období může však přesto dojít k obraně z rotních opěrných bodů. Autor článku (plk. R. Kautz) je toho názoru, že v závislosti na místě jednotky, na terénu a činnosti protivníka může se pohraniční útvár bránit současně z čelních a rotních opěrných bodů.

Rozhodující vliv na ženíjní budování opěrných bodů mají tyto požadavky:

- musí být v terénu výhodně umístěny s maximálním využitím ochranných a maskovacích vlastností terénu i možnosti přípravy ke kruhové obraně,
- musí umožňovat dobrý výstřel a zabezpečovat, že zátarasy i přístupy k nim budou pod palbou,
- musí umožňovat aktivní a pohyblivou činnost samostatně nebo v součinnosti se zálohami,
- musí být nepřetržitě zdokonalovány a od počátku musí umožňovat účinné vedení palby.

V závislosti na terénu a místě pohraniční roty předpokládá se vybudovat v jejím úseku 2—3 opěrné body, při čemž četa brání prostor o šířce do 300 m a hloubce do 200 m. Autor je toho názoru, že ustanovení předpisu, podle něhož opěrný bod čety může mít šířku až 600 m a hloubku do 300 m neodpovídá současněmu složení čety pohraniční rot. Roz-

loha 300×200 m naproti tomu odpovídá normám pozemních sil, zkušenostem ze cvičení a učebním ukázkám pohraničních útvarů.

Opěrný bod má tyto prvky:

- jednotlivá postavení, která mají mít čelní rozměr od 50—60 m a mají být připravena ke kruhové obraně. Pozůstávají z úseku zákopů, střeleckých stanovišť, stanovišť pro těžké kulometry a pancéřovky. Je-li dostatek času, může být vybudován úsek překrytých zákopů asi s 10 m překrytí z místních zdrojů;
- úkryty pro vozidla, které budou budovány jen v případě, zůstanou-li vozidla u jednotky a bude-li možné k tomu využít přirozené vlastnosti terénu;
- úkryt lehkého typu nebo úkryt z materiálu z místních zdrojů
- pozorovatelná pro velitele čety.

Celková délka zákopů opěrného bodu čety (včetně spojovacích) může být až 1 200 m. Vzhledem k požadavku, že opěrný bod má být budován bez přerušení a od počátku má umožňovat vedení palby, rozlišujeme budování podle těchto prací (odpovídají současně účelnému pořadí):

1. Budování střeleckých okopů pro stojícího střelce (postupně od prvního okopu přes okop pro klečícího střelce). Pozorovatelná pro velitele čety (dle možnosti využít k jejímu budování betonové prefabrikáty). Vybudování stanovišť pro kulometry se sektorem palby 270° pro kruhovou obranu.

2. Spojení střeleckých okopů v zákop o hloubce 0,6 m a úplné vybudování stanovišť pro kulomet a pancéřovky.

3. Prohloubení střeleckých zákopů na hloubku 1,10 až 1,50 m pro obsazené příp. neobsazené úseky zákopů. Budování překrytých úseků zákopů a krytů.

Při použití zákopového pluhu GP-80 začíná se v zákopu o hloubce 0,6 m ihned s budováním střeleckých stanovišť a ostatních prvků, a pokračuje se v hloubení zákopů na hloubku 1,10 až 1,50 m.

Bojové zajištění státní hranice nepřipouští použití celé čety k ženíjním pracím — možná varianta je 10 mužů. Počítáme-li s denní pracovní dobou 16 hodin, vyplývá z toho

19 hodin : 10 mužů = 190 hodin = 12 dnů pro muže.

Budování nejdůležitějších prvků opěrného bodu čety trvá asi 14 hodin. Z toho vyplývá: 14 hodin : 10 mužů = 1,4 hod. pro muže. Jak ukazuje tento příklad, může velitel klást požadavek, aby — vezme-

me-li za základ uvedené podmínky — pohraniční rota při přechodu k bojovému zajištění státní hranice a se současným zaujetím opěrných bodů čet byla asi za 1,5 hodiny schopna vést palbu z vybudo- vaného postavení.

Úkoly k podpoře pozemních sil při překročení státní hranice

Činnost pohraničního útvaru při zajištění státní hranice musí být sladěna s následující činností pozemních sil. To se týká v určitém rozsahu také ženijního zabezpečení, především zabezpečení přechodu státní hranice svazky pozemních sil. K tomu je žádoucí vytvořit průchody v zátarasech pohraničních zajišťovacích objektů.

Tyto úkoly ženijního zabezpečení je nutné připravit včas a přihlížet k nim při plánování ženijního zabezpečení u pohraničního útvaru. Doba, kdy mají být uskutečněny ženijní práce ke splnění těchto úkolů závisí na různých faktorech. Budování průchodů spadá do období, v němž jsou pozemní síly vyváděny ke státní hranici a pohraniční útvary plní úkoly k bezprostřednímu zajištění jejich vyvedení a krytí jejich rozvinutí.

Při budování průchodů vycházíme z těchto podmínek:

- počet nutných průchodů je vyšší než počet průchodů v zátarasech, jejichž vytvoření bylo zajištěno dodatečně většinou položením pěchotních min. Proto je nutné vytvořit nové průchody trháním prvků pohraničních překážek a minových polí v zátarasech;

- pohraniční zajišťovací objekty, zvláště minové zátarasy ve spojení s vedlejšími objekty jsou stále větší překážkou. Ztěžují pohyb vojsk včetně obrně-

ných vozidel a nemohou být plánovitě překonávány bez přípravy. Počet průchodů, které potřebují pozemní síly je v první řadě závislý na jejich bojové sestavě a stupni jejich rozvinutí při překročení státní hranice. Proto je nutné posuzovat naznačené řešení jen jako jednu z možných variant.

Pohraniční útvar je dislokován asi na 60—70 km délky hranice. To odpovídá přirozenému průběhu hranice s jejími ohbými, zákrutami apod. Se zřetelem na tuto skutečnost může být pohraničnímu útvaru stanovena taktická šířka pásma od 40—50 km. Podle šířky pásma činnosti jedné msd/td a zkušenosti ze cvičení, mohou v důsledku toho působit v úseku pohraničního útvaru až 2 svazky.

Požadavek na maskování ženijních prací a nutnost utajení bojové činnosti pozemních sil, zvláště v souvislosti s překročením státní hranice, nepřipouští předčasně vytvořit průchody v zátarasech. To musí být provedeno v pravý čas a musí to být pro nepřítel překvapení. Proto je neúčelnější použít trhaviny. Rychlé provedení těchto prací závisí ve značné míře na přípravě táhlých náložů ženijními jednotkami pohraničního útvaru a na přípravě náložů v úseku, kde mají být vytvořeny průchody. Trhání pěchotních min položením jednotlivých náložů je příliš nákladné a proto nepřichází v úvahu. Služební předpis k tomu uvádí: „Průchody mohou být vytvořeny také táhlými náložemi. Nálož, pozůstávající z jednotlivých dílčích náložů, předsunout se do minového pole a zapálí... Výbuchem jedné táhlé náložky vytvoří se průchod široký 3—4 m. K vytvoření 5—6 m širokého průchodu je nutné předsunout 2 táhlé náložky se vzdáleností 2—3 m od sebe a současně je zapálit...“

Organizace ženijního zabezpečení u pohraničního útvaru při přechodu k boj. zajištění státní hranice

Při přechodu k bojovému zajištění státní hranice je nutné v nejbližší době organizovat ženijní zabezpečení. Velitel pohraničního útvaru musí brát v úvahu opatření ženijního zabezpečení při ujasnění úkolu, zhodnocení situace a při konečném rozhodnutí. Podle časových možností může velitel žádat návrhy k organizaci ženijního zabezpečení nebo může od ženijního náčelníka žádat jen osvětlení některých otázek. Velitel musí však být s to v rozhodnutí samostatně stanovit nejdůležitější úkoly ženijního zabezpečení, což klade vysoké požadavky na jeho znalosti.

Obsah pokynů velitele pohraničního útvaru k ženijnímu zabezpečení

Pokyny je třeba chápat jako upřesnění dokumentů o použití. Pro jednotky přímého pohraničního zajištění:

- stupeň ženijně technického budování pohraničního úseku
- budování opěrných bodů čet a rot
- pořadí a termíny ženijních prací
- zvláštní opatření k přehrazení důležitých směrů
- opatření k přípravě průchodů
- opatření k maskování ženijních prací

— použití ženijních jednotek a ženijních strojů

Pro vševojskové zálohy:

— opatření k zajištění přesunu do nařízeného prostoru

— pořadí a termíny ženijního budování prostorů soustředění

— příprava plánovaného úseku rozvínutí.

Pro ženijního náčelníka pohraničního útvaru:

— úkoly pro ženijní průzkum

— požadavky na použití ženijních sil a materiálu

— úkoly k ženijnímu budování pohraničního úseku, těžiště při použití žen. strojů, úseky a směry, které je nutno dodatečně přehradit

— opatření k přípravě průchodů

— další požadavky na žen. zabezpečení ve prospěch pozemních sil

— budování VS pro případ přemístění štábu nebo operační skupiny.

Úkoly ženijního náčelníka pohraničního útvaru k organizaci ženijního zabezpečení

Zvláštnost v činnosti ženijního náčelníka pohraničního útvaru při zajištění státní hranice spočívá v tom, že odpadají podstatné prvky ženijního zhodnocení. Předem připravené vojenskogeografické přehledy obsahují nejdůležitější údaje ke zhodnocení terénu ve vlastním pohraničním území a na území protivníka do hloubky asi 10 km, jako např. vyhodnocení komunikační sítě, porosty, stavby, vliv terénu na bojovou činnost protivníka a vlastních jednotek s ohledem na roční dobu na součinnost s jinými ozbrojenými složkami. Tyto údaje jsou současně důležitým podkladem pro návrhy velitele pozemních sil.

Podklady k organizaci ženijního zabezpečení

Podkladem k organizaci ženijního zabezpečení žen. náčelníkem pohraničního útvaru jsou předpisy a nařízení k ženijnímu zabezpečení, úkoly stanovené veliteli pohraničního útvaru a zpracované údaje. Ženijní náčelník musí si ujasnit tyto údaje:

Závěrečné připomínky

a) Agresivita západoněmeckého imperialismu a názory a způsoby k rozpoutání války nutně způsobují, že bojová činnost pohraničního útvaru při přechodu k zajištění státní hranice v období

1. Ženijní průzkum: Úseky nebo objekty, doba a úkoly, kde bude těžiště ženijního pozorování uvnitř vševojskového systému pozorování.

2. Ženijní budování pohraničního úseku: Které opěrné body nebo prostory vybudovat, kolik času je k dispozici, které práce provedou jednotky, které práce ženijní jednotky.

3. Důležité směry nebo úseky, které mají být dodatečně přehrazeny. Způsob přehrazení, zajištění prostředků, které jednotky mohou být k tomu použity.

4. Ženijní zabezpečení bojové činnosti zálohy velitel pohraničního útvaru. Jak zajistit přesun do nařízeného prostoru, které prostory, resp. úseky se mají ženijně budovat, zajištění ženijním materiálem.

5. Na které ženijní práce má být položeno těžiště maskování. K čemu přihlížet při žen. pracích v bezprostřední blízkosti hranice.

6. Která VS musí být ženijně vybudována; do kterého prostoru se předpokládá přemístění operační skupiny; prostředky k dispozici.

7. Které úkoly ženijního zabezpečení je nutné připravit nebo splnit ve prospěch činnosti pozemních sil. Kde se mají připravit průchody, příprava náloží, úkoly, vyplývající pro součinnost s pozemními silami.

8. Které úkoly ženijního zabezpečení musí být splněny, do kdy, v jakém rozsahu a jakými silami (podklad k plánování). Způsob použití ženijních prostředků pohraniční brigády a útvaru. Jaké jednotky je účelné vytvořit k ženijnímu zabezpečení. Která opatření ženijního zabezpečení musí být koordinována s činností jednotek, příp. které práce je nutné zajistit prostředky jednotek.

Výsledky této činnosti jsou pro ženijního náčelníka pohraničního útvaru podkladem k plánování všech opatření ženijního zabezpečení. Je výhodné vyjádřit nejdůležitější úkoly graficky na mapě a doplnit tabulkami a grafikony (např. tabulka použití žen. sil, tabulka rozdělení ženijních prostředků, plán ženijních zátarasů). Podle těchto dokumentů zpracovává se nařízení k ženijnímu zabezpečení.

zvýšeného napětí musí být organizována. Proto se začíná při přechodu k bojovému zajištění státní hranice se ženijním budováním pohraničního úseku — nebylo-li výslovně nařízeno jinak.

Poněvadž ženijní práce v pohraničním úseku probíhají pod přímým pozorováním protivníka, je nutné věnovat zvláštní pozornost opatřením k maskování. Ženijní zabezpečení je úkol všech jednotek. Ze značného rozsahu ženijních prací a malého počtu ženijních jednotek u pohraničního útvaru vyplývá, že většinu ženijních prací, zvláště při budování objektů polního opevnění, budou si muset provést útvary samy.

b) Ženijní zabezpečení činnosti pohraničního útvaru při zajištění státní hranice je integrující součástí vlastní bojové činnosti. Pohraniční útvar může splnit vysoké požadavky k zajištění státní hranice jen při dokonalém ženijním zabezpečení každé bojové činnosti.

c) Pohraniční útvary působí v pohraničních úsecích, v nichž jsou dislokovány již v míru. Musí plně využít výhodu dokonalé znalosti terénu ke včasnému ženijnímu průzkumu. K tomu patří periodicky upřesňovat jednotlivé prvky ženijního budování pohraničního úseku. Poněvadž ženijní zabezpečení je komplexem objektů pohraničního zajištění, je nutné více přihlížet k požadavkům na zajištění státní hranice.

d) K bojovému zajištění státní hranice přechází se často v krátké době. To klade vysoké požadavky na velitele a štáby při konečném rozhodnutí. Velitel musí být

s to stanovit sám nejdůležitější úkoly ženijního zabezpečení. Proto musí znát úkoly ženijního zabezpečení, rozsah, obsah a normy ženijních prací. Protože hlavní část ženijních prací uskutečňují pod přímým řízením velitelů útvaru samy, závisí tempo a kvalita ve značné míře na počtu hodin a stupni výcviku vojáků, poddůstojníků a důstojníků. Část ženijních prací, jako trhání a minování, vyžaduje speciální výcvik. Bylo by však účelné, aby část vojáků, poddůstojníků a důstojníků prošla i tímto speciálním výcvikem.

e) V období zvýšeného napětí plní pohraniční jednotky až do operačního podřízení samostatně úkoly k zajištění a obraně státní hranice. Při každé činnosti pohraničního útvaru je třeba brát v úvahu již v této etapě předpokládanou činnost svazků pozemních sil. Tato zásada ovlivňuje také ženijní zabezpečení.

f) Ženijní zabezpečení zajištění státní hranice vyžaduje velké množství ženijního materiálu. K budování zátarasů i k jiným žen. pracím je proto nutné plně využívat materiál z místních zdrojů. K tomu je třeba přihlížet již při plánování. Ke zvýšení účinnosti zátarasů, zvláště proti obrněným vozidlům, je nutné položit protitanková minová pole na jednotlivých směrech, na cestách, mostech a jiných objektech.

Článek seznamuje čtenáře s některými názory na uplatňování služebního předpisu a praktickou realizaci zásad využívání a ženijně technického budování terénu při bojovém zajištění státní hranice v rámci pohraničního útvaru.

Operační možnosti západoněmeckého pozemního vojska v konvenční válce

Podplukovník ing. Josef Chvojan

Velení západoněmecké armády, ve snaze co nejlépe dostát závazkům vyplývajícím z členství v Severoatlantickém paktu a požadavkům koncepce přední strategie, přistoupilo v roce 1969 k dosud nejrozsáhlejší přestavbě pozemního vojska.

Nejdůležitějším požadavkem velení NATO je zvýšit konvenční sílu. Důsledné plnění tohoto požadavku by však znamenalo značný růst vojenských výdajů; proto byla zvolena cesta zvyšování kvality při minimálním kvantitativním růstu početních stavů osob a bojové techniky.

Čistě z vojenského hlediska sleduje přestavba zvýšení bojové připravenosti vojsk a záloh k vedení konvenční války s využitím dosavadních zdrojů a přizpůsobením struktury velení a vojsk pro rychlý přechod z mírového stavu na válečný.

V tomto článku chci blíže rozebrat kvalitativní změny v západoněmeckém pozemním vojsku a jak tyto změny ovlivňují možné použití armádního sboru. Současně jsem si vytkl za cíl upozornit i na ostatní síly a prostředky, které působí v pásmu činnosti armádního sboru a s nimiž jsme dosud jako s významnější silou nepočítali, ale které rozhodně nemůžeme zanedbat.

Hlavní opatření přestavby pozemního vojska

Jedním z prvních zásadních opatření přestavby pozemního vojska bylo sloučení dosavadních pravidelných vojsk, vyčleňovaných do podřízenosti spojeneckých štábů, s teritoriální obranou pod jednotné velení. To umožnilo nově rozdělit úkoly mezi tzv. polní vojsko [tj. dosavadní pravidelné vojsko] a teritoriální vojsko, které bylo vlastně nově vytvořeno.

Hlavním úkolem **polního vojska** (armádních sborů a jim podřízených svazků) v míru je usilovat o co nejvyšší bojovou připravenost a mobilizační pohotovost, která má spočívat v udržování pohotových záloh předurčených k počátečnímu doplnění na válečné počty a k náhradě ztrát pro první dny války.

Výcvik a příprava záloh pro další mobilizační doplňování a rozvinování a náhradu ztrát v dalších dnech války byla přenesena na **teritoriální vojsko**. Dosavadní teritoriální obraně přibyl vedle toho k dřívějším úkolům zabezpečení manévru spojeneckých vojsk na území Německé spolkové republiky a zajištění zázemí nový úkol — budovat své vlastní vojsko. Jsou to tak zvaná velitelská domobranová vojsk, v míru v hodnotě

brigád, které se za války mohou rozvíjet v záložní divize. Svazky mohou být použity nejen pro splnění teritoriálních úkolů, nýbrž i pro posílení svazků a vyšších svazků na frontě. Tím se podstatně zvýšil význam teritoriální obrany jako nedílné složky pozemního vojska v zápolí i v přifrontovém pásmu.

Západoněmecké velení jednou zdůraznilo, že stav kterého dosáhne reorganizací, je výsledkem pečlivých úvah a vědeckých metod zkoumání vojenských problémů a poměru jednotlivých zbraní a pěchoty, problémů vhodnosti použití druhů vojsk, zejména tankových, mechanizovaných či pěších jednotek ve vztahu ke konfiguraci terénu apod. Výsledky byly pojaty do koncepce organizační struktury pozemního vojska „sedmdesátých let“. Inspektor západoněmeckého pozemního vojska generál Schnez v interview s redaktorem listu Frankfurter Allgemeine Zeitung (uveřejněn 22. února 1970) přiznal, že pozemní vojsko se plně přizpůsobuje koncepci „přední strategie“ a že se připravuje sehrát vedoucí úlohu v konvenční válce ve střední Evropě v taktickém i operačním měřítku. To prý má být největším příspěvkem NSR k posílení konvenčních sil NATO. Ačkoli její představitelé oficiálně argumentují obranou terminologií, oprávněně se o vědomí převahy armád Varšavské smlouvy v konvenčních silách, že zejména, že západoněmecké pozemní vojsko se připravuje jak k obraně, tak především k útoku „v taktickém i operačním měřítku“. Převahu armád států Varšavské smlouvy v konvenčních silách chce západoněmecké velení vyrovnávat zvyšováním kvality, za což skládalo pochvalu i od vrchního velitele spojeneckých sil NATO generála Godpastera. Přizpůsobování organizační struktury možnostem použití sil v konvenční válce této tendenci plně nasvědčuje.

Důsledkem toho je plně přizpůsobení **složení armádních sborů** a současně

i některých divizí předpokládanému použití na jednotlivých operačních směrech. Západoněmecké velení toho dosáhlo změnami v podřízenosti některých divizí (změny by byly stejně nutné při zahájení konfliktu) a reorganizací některých divizí. Vytvořilo nový typ **motorizované divize** o dvou motorizovaných a jedné tankové nebo mechanizované brigádě. Charakteristickým znakem motorizované brigády je větší podíl pěchoty a protitankových prostředků a méně pásových vozidel, zvláště tanků. Divize, podobně jako horská divize, stala se tím způsobilejší pro boj v čelním, pro tanky těžko dostupném terénu (Duryňský les, Český les, Šumava), než mechanizovaná nebo tanková divize.

Toto zdánlivé oslabení úderné síly prvosledových svazků se však kvalitativně vyrovnává vytvořením **sborových úderných záloh**, určených k ovlivňování boje na citlivých místech v pásmu činnosti sboru. Z tanků, které se reorganizací uvolnily, vznikl sborový tankový pluk jako tanková záloha velitele sboru. Trvalou součástí sborových záloh se stala u každého armádního sboru jedna výsadková brigáda (ze složení vvd) jako zcela nový prvek, velmi pohyblivý a nezávislý na terénu a do jisté míry ani na vzdálenosti od fronty.

Pro bojové a ženijní zabezpečení záloh a pro posilování svazků má armádní sbor — kromě týlových jednotek — celou řadu samostatných útvarů a jednotek, které do nedávné doby vůbec neexistovaly nebo byly pouze rámcové. K jejich výstavbě bylo možné přikročit teprve po konečném dořešení organizace divizí a na základě potřeb a zvyšujících se požadavků na schopnost vést válku konvenčními zbraněmi. Patří tam zejména dělostřelecké hlavňové jednotky, protiletadlové jednotky, ženijní prapory, nový prapor obojživelných přepravních prostředků a dopravní letecké (vrtulníkové) pluky. K vedení průzkumu má sbor vlastní rotu.

Pozemní síly a prostředky Německé spolkové republiky

Složení sil a prostředků pozemního vojska NSR výrazně ovlivňuje strategická poloha území NSR v přední bojové zóně střeoevropského válčiště a místo a úloha těchto sil v operacích na válčišti.

Na rozdíl od jiných armád členských států NATO, umístěných v NSR, jsou v nich zastoupeny nejen síly západoněmeckého polního vojska, podřízeného Severoatlantickému paktu, nýbrž i svazky,

útvary a jednotky, které nepatří do složení sil vyčleňovaných pro NATO, nebo ani nejsou součástí spolkové armády.

Vedle polního vojska tvoří podstatnou část pozemních sil a prostředků teritoriální vojsko, nazývané také — pro odlišení od původních jednotek teritoriální obrany — vojskem domobrany. Bojovou složkou mimo spolkovou armádu je pohraniční vojsko Spolkové ostrahy

hranic (Bundesgrenzschutz — BGS) ministerstva vnitra, jehož význam zvláště v posledních letech značně vzrostl.

Západoněmecké **polní vojsko** má celkem 12 divízi a je uskupeno do tří armádních sborů, které jsou nejvyššími organickými celky, vyčleňovanými v podstatě beze změny do podřízenosti spojeneckých velitelství. Při poměrně jednotné organizaci svazků má každý armádní sbor jiné složení, které plně odpovídá za současných podmínek zámyslu jejich použití na jednotlivých operačních směrech, v závislosti na jejich důležitosti a na možnostech různých typů divízi vést boj v rovném nebo členitém terénu.

Na hlavním (berlínském) směru je rozmístěn 1. armádní sbor se čtyřmi divizemi (1, 7, 11 md a 3 td) a tvoří nejsilnější a nejmodernější vyzbrojené uskupení západoněmeckého pozemního vojska.

Proti ČSSR je rozmístěn 2. armádní sbor o třech divizích (4 md, 1 hd a 10 td) a štáb 1 vvd.

Konečně 3. armádní sbor o třech divizích (2 md, 5 a 12 td) je zaměřen proti jižní části NDR na erfurtský směr.

Zbývající 6 md je umístěna na území Schleswig-Holstein a patří do kompeten-

ce velitelství spojeneckých sil na severoevropském válčišti.

1. armádní sbor je operačně podřízen Severní skupině armád, 2. a 3. sbor Střední skupině armád; z nich 2. armádní sbor zabezpečuje pravý bok armád a vlastně celého středoevropského uskupení.

K teritoriálnímu vojsku patří především již dříve uvedená velitelství domobrany vojenských okruhů. V každém ze šesti vojenských okruhů je plánováno jedno velitelství domobrany. Dále jsou to motorizované prapory krajských velitelství teritoriální obrany, jichž má být celkem 33 (jeden až dva prapory u každého velitelství), a zajišťovací rotý okresních velitelství teritoriální obrany v celkovém počtu asi 300 rot. Kromě toho patří k teritoriálnímu vojsku celá řada spojovacích, ženijních, technických a jiných pomocných jednotek.

Pohraniční vojsko Spolkové ostrahy hranic je rozmístěno podél státních hranic s ČSSR a NDR a je uskupeno do čtyř velitelství: Sever, Střed, Jih a Pobřeží. Každé velitelství má dvě skupiny ostrahy hranic po dvou až čtyřech praporech ostrahy hranic a po jednom technickém (ženijním) praporu. Celkem má Spolková ostraha hranic 23 praporů a 8 technických (ženijních) praporů o celkovém počtu asi 22 000 osob, po mobilizačním doplnění až 30 000 osob.

Síly a prostředky pozemního vojska v pásmu proti ČSSR

Pro zjednodušení a v zájmu konkrétního přiblížení vezměme pro kvalitativní i kvantitativní hodnocení protivníka pouze pásmo proti ČSSR, tedy v podstatě prostor rozmístění sil a prostředků 2. armádního sboru a ostatních vojsk na území spolkových zemí Baden-Württemberg a Bayern, které je totožné s teritoriem 5. vojenského okruhu (Stuttgart) a 6. vojenského okruhu (München).

Toto pásmo není sice typické pro útočnou variantu použití západoněmeckého pozemního vojska. Pro způsob použití sil proti ČSSR je směrodatná především důležitost operačního směru, který ve srovnání např. s berlínským směrem může připadat jako méně významný. Tomu tak ve skutečnosti je. Proto také síly na tomto směru jsou relativně menší, méně kvalitně vyzbrojené a více závislé na době, nutné k dosažení plné bojové připravenosti, na mobilizačním doplnění a přeskupení. To však nijak nesnižuje jejich celkovou absolutní kvalitativní a kvantitativní hodnotu, jejíž nižší hodnocení by mohlo mít vážné důsledky.

Zhodnocení všech variant charakteru operací v pásmu proti ČSSR by přesáhlo rámec této úvahy. Stejně bychom asi zřejmě dospěli k závěru, že při různých možnostech vývoje situace ve světovém nebo jen evropském měřítku může dojít k různým způsobům použití sil a prostředků v tomto pásmu. V každém případě počítejme nejméně s těmi silami a prostředky, které zde již nyní jsou a které by s největší pravděpodobností představovaly možného protivníka.

Síly a prostředky 2. armádního sboru.

Ve složení 2. armádního sboru (Ulm) je 4. motorizovaná divize (Regensburg), 1. horská divize (Garmisch-Partenkirchen), 10. tanková divize (Sigmaringen), 25. vzdušná výsadková brigáda (Calw), 200. tankový pluk (ve výstavbě) a další sborové jednotky druhů vojsk a služeb.

Základní počty konvenčních sil 2. armádního sboru uvádí **tabulka 1.** Z ní je zřejmé, že sbor má celkem 36 bojových praporů, z toho 14 tankových nebo

ZÁKLADNÍ POČTY KONVENČNÍCH SIL 2. ARMÁDNÍHO SBORU NSR

Svazek, útvar	Prapory, oddíly					Osoby	Zbraně						
	mopr hpr	mpr	vvpr	tpr ptpr	do		Tanky	Děla	Min.	RM	PTŘS	PTK	OT
4 mod	6	1	—	4	5	20 000	120	72	60	16	50	115	350
1 hd	6	2	—	3	5	19 500	180	60	76	16	70	130	700
10 td	—	4	—	5	5	18 000	300	72	44	16	40	75	840
25 vvb	—	—	3	—	—	2 700	—	—	12	—	30	4	90
200 tp	—	—	—	2	—	1 500	120	—	6	—	—	—	50
dělostřelectvo sboru	—	—	—	—	3	2 000	—	36	—	—	—	—	—
Celkem 2 as	12	7	3	14	18	63 700	720	240	198	48	190	324	2030

protitankových, a 18 dělostřeleckých oddílů (bez posílení a prostředků ZHV) převážně houfnic větších ráží (155 a 203,2 mm). Údernou a palebnou sílu představuje přes 700 středních tanků, přes 500 protitankových samohybných zbraní a téměř 500 děl a minometů.

Důležitá je okolnost dosud málo známá, že tyto síly jsou po několika dnech bojové činnosti plynule doplňovány na plné početní stavy ze zálohy osob a výzbroje, vytvořené již při mobilizaci nad plánované početní stavy.

Síly a prostředky teritoriálního vojska a pohraničních jednotek.

Jak již jsem uvedl, buduje každý vojenský okruh v podstatě záložní svazek, velitelství domobrany, složené za války ze dvou motorizovaných pluků, z ženijního praporu a ze dvou protitankových a dvou minometných rot. Jde tedy o lehkou motorizovanou divizi (počty viz tabulku 2), kterou je možné snadno doplnit dalšími motorizovanými jednotkami, dělostřelectvem a tanky, popřípadě rozšířit o třetí pluk nebo změnit pluky na brigády a vytvořit plnohodnotnou motorizovanou divizi.

U 6. vojenského okruhu bylo již v roce 1970 organizováno 18. velitelství domobrany (Neuburg a.d. Donau), u 5. vojenského okruhu je 17. velitelství domobrany ve výstavbě.

Kromě svazků, podléhajících vojenským okruhům, má každé krajské velitelství teritoriální obrany v podřízenosti jeden až dva motorizované prapory a

okresní velitelství teritoriální obrany jednu zajišťovací rotu. Na teritoriu 5. a 6. vojenského okruhu bude tedy asi 10 motorizovaných praporů a nejméně 70 zajišťovacích rot, nepočítaje další jednotky rozmístěné v okresech mimo pásmo proti ČSSR.

Také u všech svazků, útvarů a jednotek teritoriálního vojska je zabezpečeno nahrazování ztrát osob a výzbroje a tím také udržení jejich bojeschopnosti po dlouhou dobu.

Konečně poslední významnou složkou, která se může zúčastnit operace v pásmu armádního sboru, jsou bojové jednotky Spolkové ostrahy hranic (Bundesgrenzschutz — BGS), které jsou policejním orgánem ministerstva vnitra k plnění úkolů ochrany hranic s ČSSR a NDR a k udržování pořádku v pohraničním pásmu. V pásmu proti ČSSR je dislokována jedna skupina v síle zesíleného pluku (1. skupina BGS ve Schwandorf ze složení velitelství BGS Jih v Munchen). Skupina má tři prapory BGS a jeden technický (ženijní) prapor. Kompetence skupiny je prostorově omezena do hloubky pásma 30 km od hranic, na jihu hranicemi s Rakouskem, na severu přibližně čarou AŠ — Selb.

Tyto síly teritoriálního vojska a pohraničních jednotek v celku mají hodnotu více než 30 motorizovaných praporů, přes 100 děl a minometů a asi 250 protitankových zbraní, což se dá přirovnat asi ke třem lehkým motorizovaným divizím nebo k jakémusi „malému motorizovanému sboru“.

Možnosti použití sil a prostředků pozemního vojska v pásmu 2. armádního sboru

Reorganizovaná 4. motorizovaná divize je novým typem svazku, svou organizací a výzbrojí přizpůsobeným k vedení boje v silně zalesněném a členitém terénu, jaký je právě v prostoru rozmístění divize na karlovarském a plzeňském směru, v horském pásmu Českého lesa, Smrčin a výběžků Franckého Jury a Bavorského lesa. Její dvě motorizované brigády, každá o třech motorizovaných praporech, o jednom protitankovém praporu a o jednom polním dělostřeleckém oddíle, mají větší podíl pěchoty a protitankových prostředků.

Ve výzbroji motorizovaných praporů jsou jedinými mechanizovanými bojovými prostředky minomety a protitankové řízené střely na pásových podvozcích. Pěchota se přesunuje do prostoru zasazení nákladními automobily, pěšky nebo vrtulníky. Podle hodnocení odborníků může mo-

torizovaná brigáda bez posilování zasadit více pěchoty (asi 2 500 osob) než celá motostřelecká divize státu Varšavské smlouvy a několikanásobek počtu dosavadní západoněmecké mechanizované brigády (Bayern — Kurier ze dne 7. 6. 1969).

Soustředěním hlavních protitankových prostředků do jednoho protitankového praporu dostává motorizovaná brigáda údernou jednotku, i když ne zcela ekvivalentní dosavadnímu tankovému praporu. Úderná síla dělostřelectva se v podstatě zachovala, jen pohyblivost a pohotovost k palbě úměrně poklesla zavedením tažených houfnic místo samohybných. Zcela beze změny zůstala bojová hodnota tankové brigády, divizního dělostřelectva a ostatních divizních jednotek.

MINIMÁLNÍ POČTY VOJSK TERITORIÁLNÍ OBRANY A BGS V PÁSMU 2 AS

Svazek, útvar, jednotka	Motor. prapory	Děla a minom.	PTK	PTŘS	Tarasnice	OT s kan. 20mm	Osoby
17. velitelství domobrany	4	36	32	24	200	—	8 000
18. velitelství domobrany	4	36	32	24	200	—	8 000
mopr KV	1	—	—	6	50	—	750
9 dalších mopr	9	—	—	54	450	—	6 750
70 rot OV jako 10 mopr	10	—	—	60	500	—	7 500
1. skupina BGS z toho prapor BGS	3	36 (12)	9 (3)	— —	40 (10)	12 (4)	2 700 (700)
Celkem	31	108	73	168	1450	16	34 400

Z těchto údajů můžeme učinit závěr, že motorizovaná divize je více uzpůsobena k vedení obranného boje v příhraničních prostorech, čili „k udržení okrajových území a zalesněných a silně členitých pohraničních prostorů“. (Generál Schnez, FAZ 27. 2. 1970). Přesto její úderná síla při využití výzbroje a terénu je relativně velká, neboť terénní podmínky jsou stejné pro obě strany; divize je schopna vést útok by i s omezeným cílem k překonání obtížných úseků terénu a k zabezpečení zasazení dalších sil do útoku.

Obdobně je tomu i s 1. horskou divizí, rozmístěnou v jižní části pásma 2. armádního sboru. Horská divize má příbližně stejnou organizaci jako motorizovaná. Rozdíly vyplývají jednak z toho, že má místo tankové brigády mechanizovanou, jednak z jejího ještě výraznějšího poslání vést boj v horském terénu, který je v jižní části NSR nepoměrně obtížnější a má vysokohorský charakter.

Druhosledová 10. tanková divize je rozmístěna ve značné hloubce a její přivedení a příprava k zasazení v prvním sledu sboru v útočné variantě by si vyžádala dvou až tří dnů, pokud by k jejímu přivedení nedošlo již dříve. Svou organizací (jedna mechanizovaná a dvě tankové brigády) a údernou silou je nejvýraznějším útočným prvkem operační sestavy armádního sboru. Byla by zcela určitě tedy použita na směr hlavního úderu armádního sboru buď v počáteční sestavě nebo zasazena k rozvíjení útoku po překonání pohraničního pásma motorizovanými útvary, anebo v obranné variantě jako hlavní součást protiúderného uskupení.

Sborový tankový pluk se svými dvěma tankovými prapory středních tanků, zesílenými po jedné mechanizované rotě, je vhodným prostředkem velitele sboru k ovlivňování průběhu boje na směru hlavního úsilí. Buď k rozvíjení útoku v hloubce sestavy protivníka jako před-sunutý odřad, nebo v obraně k tankovým protiztečím na likvidaci vlonu nebo v součinnosti s pěchotou k protiztečím a protiúderům. Mohou jím být posilovány prvosledové svazky, ale nikoli po praporech, nýbrž vždy jako celek. K zasazení pluku by pravděpodobně došlo co možná nejpozději vzhledem k tomu, že je vlastně poslední zálohou velitele sboru.

Začlenění vzdušné výsadkové brigády do složení armádního sboru je prvním krokem k vytvoření velmi pohyblivého prostředku, který je nezávislý na stavu komunikací a dopravní situaci, použitelný na různých místech fronty samostatně nebo v součinnosti s jinými jednotkami

k likvidaci větších vlonů, k obsazení důležitých prostorů a jejich udržení do příchodu vlastních vojsk apod. Pro odlehčení byly brigádě odňaty dělostřelecké zbraně, ale byla jí ponechána četa stíhačů tanků. Vzdušné výsadkové prapory byly vybaveny jednak speciálními výsadkovými vozidly KRAKA pro zvýšení pohyblivosti protitankových řízených střel a minometů, jednak lehkými obrněnými transportéry TERRIER pro dopravu výsadkové pěchoty po vysazení do místa bojové činnosti. Výsadkové prapory jsou vysazovány jako vrtulníkový výsadek, připravovaný na místo určení sborovým vojskovým letectvem, tj. dvěma leteckými pluky se 70 lehkými a středními vrtulníky, které jsou schopny přepravit naráz nejméně dva prapory i s výzbrojí. Vzdušná výsadková brigáda nevyniká sice údernou silou, ale působí s překvapením a může účinně zasáhnout do průběhu boje o důležitý prostor nebo čáru v taktické hloubce.

Jediným aktivním prostředkem sboru pro činnost v operační hloubce protivníka je sborová rota hloubkového průzkumu. Svými průzkumnými skupinami je schopna plnit úkoly průzkumu důležitých objektů, prostorů, komunikací a vojsk a současně organizovat a uskutečňovat diverzní akce až do hloubky 150 km. Průzkumné skupiny působí stejným způsobem jako americké jednotky RANGERS. Podle zveřejněných údajů ze cvičení dodala tato rota asi 70 % všech hodnotných zpráv o protivníkovi z hloubky.

Velitelství domobrany vojenských okruhů jsou důležitým a novým prvkem ve složení západoněmeckého pozemního vojska. Nejenže jsou záložními svazky, ale i prostředkem, který oproštuje svazky pravidelných sil od útoků zabezpečení zázemí, týlu a jiných podružných úkolů ve srovnání s vedením bojové činnosti.

Západoněmecké velení sice zdůrazňuje, že tyto svazky jsou určeny čistě pro plnění teritoriálních ochranných a zajišťovacích úkolů, k ničení malých a tankových jednotek, které pronikly do hloubky proti výsadekům a jen jakoby na okraj připouští jejich použití i na frontě, bude-li toho třeba. Avšak za války můžeme počítat s takovou potřebou jako s pravidlem, a proto je zasazení těchto svazků v sestavě pravidelných sil více než pravděpodobné. Jsou to vlastně zmobilizované záložní divize, jejichž kvalita bude stále vyšší v závislosti na zkvalitňování kádrových a materiálních záloh.

Zasazení svazků můžeme předpokládat na kterémkoli místě sestavy armádního sboru, nejpravděpodobněji na méně významných směrech, ke krytí boku sesta-

vy, v mezerách a na stycích, v hloubce obrany pak k obsazení a udržení důležitých prostorů nebo i k protiztečím a součinnosti s dalšími silami i k protiúderům.

Hlavním úkolem motorizovaných praporů krajských velitelství teritoriální obrany a zajišťovacích rot okresních velitelství teritoriální obrany je ochrana a zajištění důležitých prostorů a objektů místního významu. Mohou však být s výhodou použity i v přífrontovém pásmu k zajištění sborových či divizních prostředků a záloh, pro něž by jinak musely bojové svazky vyčleňovat vlastní jednotky a vyčerpávat své síly. Jejich zasazení je rovněž pravděpodobné buď jednotlivě, nebo v sestavě svazků na stycích a v mezerách, ale je možné počítat i s jejich organizováním ve vyšší organické celky v krajích a vojenských okruzích, zvláště při přenesení operací na území NSR. V tom případě mohou být zasazeny jako pěší útvary nebo i jako pěší svazky k zaujetí obrany, k vedení boje na zdrženou apod.

Pohraniční vojsko Spolkové ostrahy hranic plní své úkoly v pohraničí téměř až do zahájení operací. Policejní a kontrolní funkce jednotek BGS v pohraničí má sice většinou končit ještě před vy-

puknutím konfliktu, a vystředáním průzkumnými jednotkami a jednotkami krytu hranic. Plnění úkolů policejního a zajišťovacího charakteru však pokračuje dále v hloubce na celém území.

Především chci zdůraznit dvě důležité okolnosti:

— jeden prapor BGS 1. skupiny má za úkol zabezpečit státní hranici od rakouských hranic asi po Furth im Walde v sestavě jednotek krytu hranic,

— začátek plnění policejní funkce v hloubce území je závislý na včasné stažení a odsunu jednotek BGS do určených prostorů.

Z toho vyplývá velká pravděpodobnost účasti jednotek BGS na bojové činnosti od samého počátku.

Jednotky BGS mají na teritoriu obdobné úkoly obrany a ochrany jako jednotky teritoriální obrany, které tím vhodně doplňují a zesilují zajištění zázemí. Kromě toho jsou lépe vyzbrojeny a vycvičeny než teritoriální jednotky a tudíž jejich použití jako zálohy pro obranu objektů a úseků terénu, pro protivýsadkovou a protitankovou obranu, jakož i v boji s partyzánským hnutím, patří za války k jejich běžným úkolům. Není vyloučeno ani jejich použití v sestavě armádního sboru, zvláště v obraně na pasívních směrech.

V posledních letech vynaložilo západoněmecké velení mnoho úsilí na to, aby v intencích nejnovější strategické koncepce NATO učinilo potřebné kroky ke zvýšení kvality svých pozemních vojsk s hlediska možností vedení konvenční války.

Zaváděná opatření organizačního rázu spolu s modernizací výzbroje mají uvést složení a uskupení pozemního vojska do souladu se zámyslem jeho použití. Jde především o přizpůsobení organizačního složení svazků terénním podmínkám v předpokládaném prostoru zasazení, o zabezpečení narůstání sil z hloubky, o podstatné zvýšení významu teritoriální obrany a ostatních ozbrojených složek. Z toho vyplývají i některé nové možnosti použití vojsk, na které jsem považoval za nutné v tomto článku upozornit.

Cílem bylo prohloubit obraz o možném protivníku a dát podklady pro modelování situace protivníka při přípravě důstojníků.

Vybrané pojmy

z

oblastí velení

Slovo informace je významově velmi široký pojem. Vzniklo z latinského „informare“, které znamená uvádět v tvar nebo podobu — formovati, tvořiti, ale také zobrazovati, vytvářeti představu nebo pojem. Pod pojmem informace se zpravidla chápe každé sdělení, předané nějakou soustavou jiné soustavě o tom, že nastal nebo má nastat určitý jev nebo množina jevů. Informace o těchto jevech odstraňuje nebo zmenšuje neurčitost chování příjemce závislého na těchto jevech.

Jednotná a vyčerpávající definice tohoto pojmu dosud neexistuje, protože informaci lze definovat vždy jen ve vztahu k nějaké soustavě, již je určena. V nejobecnějším smyslu lze informaci chápat jako míru uspořádanosti, organizovanosti nebo jako zprávu, která má určitý obsah a význam. Při tomto pojetí vystupují dvě základní stránky informace:

a) **Kvantitativní**, která vyjadřuje užší (matematický) smysl a udává míru určitosti či uspořádanosti. Informace je zde veličinou, která vyjadřuje zmenšení neurčitosti v určité množině jevů, úměrné informačnímu množství v ní obsažené. Toto hledisko umožňuje jednotný matematický popis informace, určující množství informace počtem signálů a znaků, které informace tvoří.

b) **Kvalitativní**, kdy se pod pojmem rozumí v širším pojetí zpráva vůbec, zejména vzhledem k obsahu, uspořádanosti, struktuře a smyslu. Kvalitativní stránka si všímá významu a účelu informace z hlediska:

— **syntaktiky**, tj. jaké vztahy a pravidla určují skladbu znaků slov a vět pro zachycení obsahu informace

— **sémantiky**, tj. jak informace jednoznačně zobrazuje objektivní realitu

— **pragmatiky**, tj. jaká je relativní hodnota využitelnosti informace ve vztahu k jejímu příjemci.

Na základě dvou stránek informace, které odrážejí současně hlavní společenské aspekty poznání a řízení, lze informaci definovat takto:

a) informace je vše, co odráží nějaký fakt nebo událost, která se již stala nebo se má stát a jako taková je specifickým případem odrazu. Je to sdělení o určité části nebo prvku objektivní reality, které je nutným předpokladem každého řídicího procesu.

b) informace je vnímatelný obraz poznatého nebo předpokládaného obsahu skutečnosti, využívaného při přízpůsobování

vání se člověka životnímu prostředí (okolí).

Pod pojem informace se obvykle zahrnují:

— **teoretické poznatky** (vědní i odborné) nahromaděné za existenci lidstva v různých činnostech lidského bádání (např. výzkum, vynálezy, společenské a technické vědy apod.),

— **praktické poznatky** o různých jevech a procesech (pracovní postupy, technické popisy, data, výkazy, plány atd.).

Informace jsou přenášeny různými formami (ústně, písemně, fotografií, telefo-

nem, dálnopisem, rádiem, televizí apod.) a mohou být uchovány v knihovnách (knihy, časopisy, mikrofilmy, výkresy) nebo v lidské paměti či v pamětech technického rázu (děrná páska, paměť počítače, děrný štítek, magnetická páska apod.).

Ve velení jako specifickém procesu řízení, pokládáme za informace všechny údaje, které jsou obsaženy v rozkazech, nařízeních, hlášeních, zprávách, pracovních mapách všeho druhu, jakož i vše, co je obsaženo v řádech, předpisech, směrnících, učebních pomůckách a vojenském tisku.

INFORMACE SPOLEČENSKÁ

Za společenskou informaci pokládáme každou zprávu, (sdělení, údaj, záznam) o minulém, současném nebo očekávaném vnitřním a vnějším jevu (ději, stavu, procesu nebo činnosti bez ohledu na rozsah a formu), kterou si přímo či zprostředkovaně vyměňují lidé (společenské skupiny) a která může u příjemců odstranit jistotu neznalost a tak omezit množinu možných jednání.

V zásadě jde o každý poznatek, který umožňuje subjektu poznání (okolí, života, přírody, techniky, politiky, kultury apod.) a na jeho základě se rozhodovat. Společenská informace funguje jako základní kategorie procesu spjatých s řízením společnosti a společenských soustav. Aby informace mohla být považována za společenskou, musí se shodovat s logikou myšlení a obsahovat pravdivé údaje.

Společenská informace je podstatou těchto společenských činností:

- procesu poznávání (získávání informací),
- procesu organizování (nástroje řízení),

- procesu výchovy (k činnosti, akceschopnosti).

Společenská informace je nezbytným předpokladem procesu řízení:

- uvnitř společnosti jako dynamického systému,
- mezi jednotlivými součástmi společnosti jako dynamickými systémy,
- mezi společností a přírodou (přímo nebo prostřednictvím jiných soustav).

Společenská informace má svůj konkrétní obsah a své konkrétní druhy, kategorie i třídy. Základními druhy společenské informace jsou např. informace: politické, ekonomické, vědecké, vojenské atd. Základními kategoriemi např. ekonomické informace jsou informace socialistické, kapitalistické, vnitrostátní ekonomiky apod., třídami těchto kategorií mohou být informace o zemědělství, průmyslu, financích apod.

Nejpropracovanějšími současnými druhy společenské informace jsou informace ekonomické a vojenské.

INFORMACE VOJENSKÁ

Vojenské informace zobrazují jevy vojenské reality, popisují stav, činnost a chování ozbrojených sil. Vznikají a obíhají v soustavě ozbrojených sil při přípravě a realizaci ozbrojeného zápasu.

V soulase s definicí společenské informace lze vojenskou informaci definovat takto:

Vojenská informace je vnímatelný obraz poznaného či předpokládaného jevu vojenské skutečnosti, použitelného při činnosti člověka v systému ozbrojených sil a při řízení jeho dynamických změn.

Vojenská informace má své specifické rysy, kterými se liší od ostatních společenských informací. Vztah mezi společenskou a vojenskou informací je vztahem obecného a zvláštního.

Obsahová stránka vojenské informace je dána jednoznačným vztahem informace k vojenské realitě, který může být vyjádřen některým zobrazovacím pravidlem:

- a) implikačním

$$R_{voj} \rightarrow I_{voj}$$

nebo

b) funkčním

$$I_{voj} = f(R_{voj})$$

R_{voj} ... vojenská realita ve své mnohotvárnosti

I_{voj} ... vojenská informace, kterou lze získat o vojenské realitě

→ ... implikační zobrazovací pravidlo

f ... funkční zobrazovací pravidlo

Zobrazovací pravidla ukazují způsob vzniku vojenské informace I_{voj} o vojenské realitě R_{voj} (měřením, čtením, popisem apod.). U vojenské informace se vždy jedná jen o možnost získání I_{voj} o R_{voj} .

Tato možnost v sobě zahrnuje jak pravděpodobnost výskytu I_{voj} podle pravidel teorie informace, tak míru měřitelnosti vojenské reality.

Základním zdrojem vojenské informace je proces přípravy a vedení ozbrojeného zápasu mezi dvěma soustavami ozbrojených sil (vlastní a nepřítel), reprezentovaný možnými změnami jejich stavů a činnosti v prostoru a čase.

Všechny informace prvotní (zprávy, hlášení) i odvozené (rozkazy, nařízení), vstupující nebo vystupující z vojenských systémů a zobrazující specifické charakteristiky stavu, fungování nebo působení ozbrojených sil jsou informacemi vojenskými.

TEORIE INFORMACE

Teorie informace je jednou ze složek kybernetiky. Zkoumá a řeší úlohu informace v procesu řízení, otázky kvantitativního a kvalitativního definování informace a podstatu vzniku, sběru, přenosu, zpracování, uchování a výdeje informace.

Teorie informace není dosud uzavřenou vědní disciplínou. Další zkoumání je zaměřeno na odlišení dvou základních stránek informace: kvantitativní a kvality (viz Informace). Tak, jak byla zpracována základateli kybernetiky Wienerem a Shannonem, je především teoretickým základem

pro technické řešení přenosu informací, protože bylo propracována „jen“ její kvantitativní stránka. To umožňuje řešit problémy sdělování informací apod. Protože bylo nutno tyto problémy řešit matematicky, byla definována kvantitativní míra informace. Její určení se stalo základem obsahem teorie informace. Vyjadřuje míru odstranění neurčitosti (entropii) u příjemce informace.

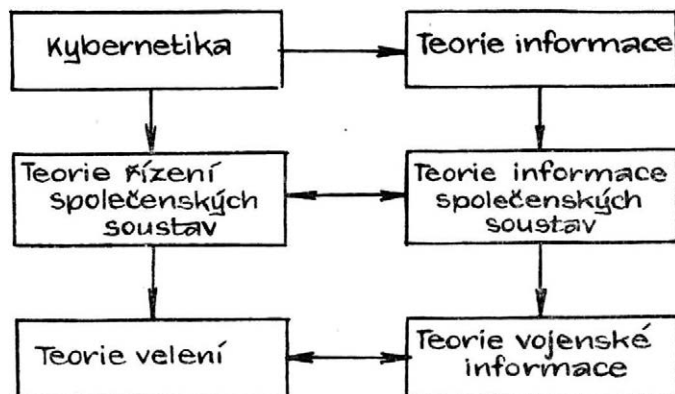
Předmětem současného výzkumu v oblasti teorie informace je její obsahová (kvalitativní) stránka.

TEORIE VOJENSKÉ INFORMACE

Teorie vojenské informace (TVI) je budována na teoretických poznatcích obecné teorie informace. Zkoumá zákonitosti a

principy vojenských informačních procesů a na základě těchto zákonů a principů vypracovává pravidla tvorby a funkce in-

Schéma

formačních procesů, umožňujících realizaci optimálního vojenského informačního systému.

TVI je částí teorie velení a jejím předmětem zkoumání jsou zejména specifické rysy informačních procesů, probíhajících v ozbrojených silách jako zvláštní formě společenské soustavy. V plné míře se uplatňuje při obecné analýze velení vojskům jako specifickém procesu řízení v ozbrojených silách.

Úloha, místo a souvislosti teorie vojenské informace s nejbližšími vědními disciplinami ukazuje — viz schéma

Cílem zkoumání TVI je odhalit zákonitosti vojenských informačních procesů a na základě jejich poznání poskytnout teorii velení potřebné závěry pro rozvoj velení.

Vojensko-výzkumné práce z oblasti TVI lze shrnout do těchto oblastí:

1. Studium informačních procesů

a) shromažďování a klasifikace vojenských informací,

b) metody zpracování odvozených informací (rozkazů, nařízení),

c) metody uchovávání (ukládání) a vyhledávání informací,

d) metody vydávání a rozšiřování informací,

e) organizace vojensko-informační činnosti v různých odvětvích vojenské vědy

2. Rozpracování metod analýzy informace (určování kritérií, hodnocení obsahu dokumentů, metody vyhledávání nejlépe odpovídající informace atd.).

3. Rozpracování metod záznamu vojenské informace v dokumentační podobě.

4. Rozpracování systémů vyhledávání informací vzhledem k rozdílným objemům a druhům informací.

5. Rozpracování návrhů na racionalizaci informačního toku a na postupné zavedení jednotného integrovaného vojenského informačního systému.

Za vedení komunistické strany, za podpory všeho lidu a všestranné pomoci Sovětského svazu jsme vybudovali novou, lidovou a bojeschopnou armádu. V uplynulém období jsme dohnali, co bylo ve výstavbě armády předtím zmeškáno. Dnes máme armádu vskutku lidovou, vychovávanou k bezmezné oddanosti a lásce k lidově demokratické republice Československé. Zlepšilo se kádrové složení důstojnického sboru, zdokonalila se politická a odborná a vojenská připravenost armády. Politickovýchovná práce, jejímž základem je vědecký světový názor, se stala neoddelitelnou součástí příprav vojsk. To všechno bylo umožněno díky péči strany, vlády a všeho lidu. Naše armáda navázala na slavné revoluční tradice husitských vojsk a využívá zkušeností nepřemožitelné Sovětské armády, zabezpečuje pokojnou práci lidu na výstavbě socialismu.

(Ze zprávy Ústředního výboru Komunistické strany Československa X. sjezdu KSČ a další úkoly strany.)

ZKUŠENOSTI

PRAXE

Využití mobilního samočinného počítače při cvičení

V oblasti mechanizace a automatizace velení jsme v současné době na rozhraní dvou vývojových etap, kdy počáteční etapa hledání a namnoze tápání je v podstatě skončena, je v řešení reálná perspektiva a uskutečňují se praktické experimentální zkoušky před zavedením do praxe. Při současném řešení různých problémů můžeme se — na rozdíl od uplynulého období — opírat o velmi významné zkušenosti a nahromaděné poznatky.

Podle plánu využívání mechanizační a automatizační techniky u vojsk probíhají na štábech svazků a vyšších operačních svazů jednotlivé experimentální zkoušky a používáním samočinných počítačů.

Uvedu krátce získané zkušenosti s ověřováním použití mobilních samočinných počítačů na štábu svazu, kde počítač byl použit ke zpracování takticko-operačních úloh.

Použití mobilních samočinných počítačů

Požadavky kladené na tento druh samočinných počítačů odpovídající způsobu jejich použití, tj. velká operační rychlost, maximální provozní spolehlivost, kterou lze také dosáhnout zdvojením celého samočinného počítače, nutnost vnější paměti s velkou kapacitou a krátkou vybavovací dobou, dále mobilnost, tj. možnost umístění ve štábních autobusech nebo ve speciálním vleku, odolnost vůči otřesům, prachu, možnost provozu v širokém rozmezí teplot a vlhkosti vzduchu a malá spotřeba elektrické energie.

Mobilní samočinné počítače zařazené na štábech svazů a vyšších operačních svazů lze využít k řešení

- takticko-operačních úloh, jako je volba optimálního palebného prostředku, stanovení poměrů sil, třídění a zpracování údajů o vlastních a nepřátelských jednotkách, přesuny vojsk, plánování palby, vyhodnocování radiační situace apod.;

- týlové úlohy především dopravy a zásobování, rozmístění skladů, materiálové evidence, doplňování osob apod.;

- úlohy spojovacího charakteru, zejména kódování (šifrování vlastních zpráv) a dešifrování zpráv protivníka a vyhodnocování různých technických prostředků průzkumu;

- speciálních úkolů jako např. meteorologická služba apod.

Požadavky na mobilní samočinné počítače ve štábech vycházejí z možného charakteru soudobého boje a operace a potřeb velení a z předpokladů, že půjde o základní prvek systému velení, schopný pracovat společně s jinými prostředky automatizace a mechanizace v polních podmínkách a i s možností mírového využití. Samočinné počítače podle svého určení na štábech budou diferencovaně určené k řešení širokého okruhu informačních, informačně logických a výpočetních úloh, zabezpečujících shromáždění, zpracování, uchování a sdělování údajů o situaci vojsk (o situaci, stavu a charakteru činnosti vlastních vojsk i nepříteli, o radiační, chemické i bakteriologické a meteorologické situaci) a stejně tak k operačně taktickým výpočtům pro potřeby plánování a řízení boje či operace.

Základní požadavky můžeme tedy shrnout do těchto bodů:

- možnost komplexního využití, univerzální použití u všech správ (oddělení) štábu,
- vysoká rychlost práce s cílem zkrátit informační a výpočetní procesy,
- jednoduchá konstrukce i použití, jednoduchá obsluha a vysoká spolehlivost,
- možnost vytvořit stavebnicový systém cestou vzájemného propojení se společnou vnější pamětí systémů vstupů a výstupů a zobrazení informace,
- možnost okamžitého spojení s přenosovými cestami, po nichž se předávají údaje malou, střední i vysokou rychlostí,
- možnost zabezpečit současnou práci několika správ (oddělení) štábu pomocí dálkových spřažených přenosových cest.

Praktické zkušenosti s použitím mobilního SP A-5

Při cvičení štábu armády, které proběhlo v zimním období v terénu s pojítky byl použit mobilní samočinný počítač A-5. Je určen především k řízení řídicích systémů a je to samočinný počítač třetí generace. Může pracovat s jiným velkým centrálním samočinným počítačem v rámci rozsáhlých výpočtových systémů. Některé jeho technické údaje:

- rozměry základní jednotky: 44 X 67 X 57 cm
- napájení: 220 V
- prostředí — teplota: -10°C — $+55^{\circ}\text{C}$
- relativní vlhkost: 0—95 %
- operační rychlost: 300—500.000 oper./vt.
- obsluha: 2 osoby.

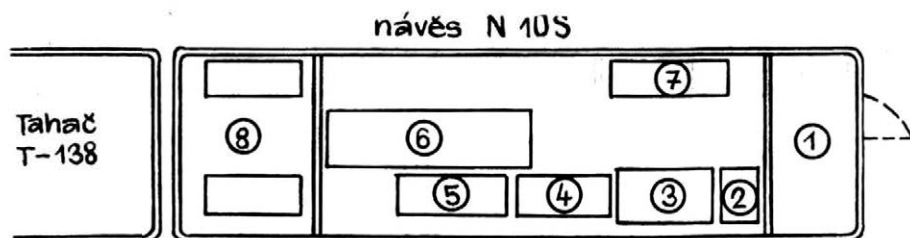
Mobilnost soupravy samočinného počítače A-5 je vyřešena zabudováním techniky do návěsu typu N 10 S s tahačem T 138.

Umístění SP A 5 v návěsu N 10 S viz **obr. 1**.

Pro potřeby štábu armády bylo zpracováno programové dílo, které bylo vhodně využito jak během štábního nácviku, tak i vlastního cvičení. Těžiště využití tohoto programovaného díla bylo hlavně v období plánování (úlohy pro oper. odd. a RVD) a z části v průběhu vedení boje. Celkem byly zpracované úlohy využity 33krát.

Během cvičení (štábní nácvik i vlastní cvičení) bylo uskutečněno statistické šetření a časové sledování zpracování úloh. Vyhodnocením časového sledování jednotlivých etap byly získány hodnoty, uvedené v posledním sloupci tabulky 1.

Pro přehled jsou uvedeny získané normy při cvičeních, kde byly použity prostředky mechanizace a automatizace.

Obr. 1

Vysvětlivky

- 1 — prostor k umístění náhradních dílů
- 2 — snímač děrné pásky
- 3 — řídící pult SP A-5
- 4 — spřažený psací stroj
- 5 — 2 děrovače děrné pásky 5 a 8 stopé
- 6 — elektronika samočinného počítače A-5
- 7 — nespřažený psací stroj
- 8 — odpočinkový prostor pro operátora a technika samočinného počítače.

Tabulka 1

TABULKA ČASOVÝCH ÚDAJŮ ZE CVIČENÍ

Název činnosti	Spoj. cvičení ODRA- NYSA 69 v PLR	Frontové vel. štábní cvičení NEUTRON	Spoj. cvičení BRA- TRSTVÍ VE ZBRANI v NDR 70	Armádní vel. štábní cvičení 71
Získávání podkladů u štábu	15'	15'	16'	13'
Vyplňování formulářů	5'	5'	7'	18'
Předávání údajů do výpočetního střediska	15'	5'	9'	—
Práce ve výpočetním středisku	20'	25'	30'	16'
Předání výsledků na štáb	14'	5'	5'	—
Tisk výsledků	10'	10'	7'	7'
Předání štábu	5'	5'	8'	5'
Celkem	84'	70'	82'	59'
Počet programů	41	37	57	10
Z toho čs.	4	37	15	10

Cvičící štáb armády byl jak na štábním nácviku, tak i na cvičení prakticky seznámen s možností mobilního samočinného počítače a s možnostmi zpracování některých operačně taktických úloh. Podle složitosti a rozsáhlosti operačně taktických úloh vyjádřili se příslušníci štábu k výsledkům práce skupiny. V zásadě můžeme říci, že byl zájem o každý program, který prokazatelně ulehčil a zrychlil práci, např. plánování přesunů, vyhodnocování radiační situace, plánování technického zabezpečení armády.

Vstupní data se děrovala na pracovišti skupiny automatizace přímo v návěsu N 10 S, kde je umístěn samočinný počítač, na elektrickém psacím stroji. Po naděrování a zkontrolování děrné pásky, uskutečnil se výpočet a výsledek se tiskl přímo na spřaženém elektrickém psacím stroji nebo děroval se v příslušném kódu na osmistopou nebo pětistopou děrnou pásku. Po kontrole správnosti výsledků byly údaje předány příslušné složce.

Osvědčilo se mít k dispozici 3—4 přezkoušené programové pásky.

Ke sběru dat a předávání výsledků je vhodné zavést u cvičícího štábu vnitřní dálkopisnou síť a napojit oddělení na samočinný počítač, aby mohla žádat přímo řešení od samočinného počítače. Tímto způsobem by štáby dostávaly odpovědi písemně průběžně dokumentované. Určitá nedůvěra, která je u příslušníků štábu, tím klesne po praktických zkušenostech s dobrými výsledky.

Při cvičení na štábu armády byla zřízena dočasně skupina automatizace se samočinným počítačem A-5. Počty osob a techniky jsou uvedeny v tabulce 2. Pro přehled uvádí tabulka počty osob a techniky při cvičeních, kde byly použity prostředky mechanizace a automatizace.

Tabulka 2

		Spoj. cvič. ODRA- NYSA 69 v PLR	Frontové vel. štábní cvičení NEUTRON 70	Spoj. cvič. Bratrství ve zbrani 70 v NDR	Armádní vel. štábní 71
Skupina mechanizace a automatizace na VS armády	osob	36	20	29	18
Skupina výp. střed. u SP – jedna směna		12	14	12	2
Počet vozidel		9	5	7	6
Celkem osob		48	34	41	20

Poznátky z využití mobilního samočinného počítače

Používání mobilních samočinných počítačů k experimentálním zkouškám, před zavedením koaličních samočinných počítačů řady Rjad, probíhá ve všech armádách států Varšavské smlouvy. Např. v NLA NDR je zkoušen mobilní samočinný počítač D 4A, v Polské lidové armádě mobilní samočinný počítač RADAN, v Maďarské lidové armádě mobilní samočinný počítač EMG 810 apod. Získané zkušenosti štábů svazů a svazků a projektantů budou uplatněny při zavádění mobilních samočinných počítačů řady Rjad.

Vyhodnocením tabulky 1 zjistíme, že umístění mobilního samočinného počítače zkracuje celý cyklus zpracování úloh o 10–25 min. Z tabulky 2 je patrné, že počet zainteresovaných osob při využití mobilního samočinného počítače oproti stacionárnímu je snížen o 14 až 28 osob, dále o řadu spojovacích cest, přenosových a šifrovacích zařízení apod. Pouze na vyjmenovaných dvou faktorech (zkrácení času a počet zainteresovaných osob) jsou markantní přednosti mobilního samočinného počítače. Předností těchto mobilních samočinných počítačů 3. generace z vojenského hlediska je mnohem více; za zmínku stojí zvláště miniaturní rozměry, možnost provozu ve velkém rozmezí teplot, vlhkosti vzduchu, počet obsluhy samočinného počítače, rychlost přesunu, pohotovost k práci, rychlost zrušení apod.

Při využití mobilního samočinného počítače u štábu armády při cvičení byly zjištěny některé nedostatky, ke kterým došlo při získání podkladů a předávání výsledků štábu. Vzhledem k tomu, že sběr dat byl uskutečněn „tradičním způsobem“, tj. zápisem do formulářů z mapy pracovních dokumentů a potom pěšky doručován k samočinnému počítači, bylo na tuto činnost třeba vynaložit 31 minut, tj. 53 % z celkového cyklu zpracování a na doručení výsledků 5 minut, tj. 10 % z celkového času. Vlastní počet (včetně děrování a tisku výsledných sestav) si vyžádal 16 minut, tj. 26 % celkového času.

Při lepší organizaci práce se zasazením mobilního samočinného počítače lze docílit podstatné snížení získávání vstupních údajů a předávání výsledků. Toto snížení můžeme dosáhnout využitím místní dálkopisné sítě na štábu a předávat nebo získávat údaje přímo od mobilního samočinného počítače.

Hlavní přínos z použití mobilního samočinného počítače A-5 spočívá v praktickém ověření jednak mobilního samočinného počítače v polních podmínkách a jednak zpracovaného programového díla. Při cvičení se potvrdila použitelnost a vhodnost některých zpracovaných projektů a cvičící štáb získal reálné představy o možnosti využívání mobilního samočinného počítače při cvičení.

СОДЕРЖАНИЕ

Кандидат общественных наук, подполковник Милослав Неедлы

Строительство социализма и военная политика партии 3

Автор решает основные задачи военной политики партии после февраля 1948 года, основой которых является преданность марксизму-ленинизму, пролетарский интернационализм, имеющие силу ленинские принципы строительства армии нового типа. Анализирует пути постепенного укрепления социалистического характера армии в единстве социально-политических условий развития военного дела после второй мировой войны и процессов связанных с научно-технической революцией.

Подполковник Йосиф Матоха

К вопросу экономики школьного дела в ЧНА 8

На основе размышлений о некоторых основных аспектах экономики образования и развивающихся потребностях чехословацких военно-учебных заведений, автор приводит некоторые взгляды и сведения с целью способствовать созданию анализа военного школьного дела (окончание статьи опубликованной в предыдущем номере).

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Кандидат военных наук, доцент-подполковник Карел Новотны

К вопросу места и роли оперативного искусства 13

Автор анализирует историческое возникновение и развитие содержания понятия «оперативное искусство», его роль и место в области военного искусства в прошлом и настоящем временах. В заключении приведенной статьи анализирует основные оперативные понятия.

Подполковник Ярослав Йилек, подполковник Милош Прудил, капитан Ян Моутеляк

Над новым уставом (Опер-2-1) 21

В статье показывается возможность и целесообразность отработки некоторых графических документов с использованием положений нового устава «Работа штабов в полевых условиях» (Опер-2-1) с целью достижения их ясности, наглядности и максимальной экономичности работы и времени в ходе их разработки.

Подполковник Владимир Клоуда

Механизация работы штабов 30

Статья отражает имеющееся состояние в области механизации работы штабов. Показывает конкретные исходные точки и методы решения сложившейся обстановки главным образом в отдельных родах войск и служб на степени МНО. Для нижестоящих звеньев управления статья является только информацией о имеющемся состоянии и возможных способах решения проблем механизации работы штабов.

Подполковник Йиржи Ярош

Рационализация информационных процессов в ракетных войсках и артиллерии 42

Автор занимается имеющимися проверенными способами передачи информации с использованием вычислительной техники, оценивает настоящее положение

в ракетных войсках и артиллерии и предлагает возможные способы решения. В заключении сопоставляет применяемый до сих пор способ с предлагаемым решением и оценивает также и эффект времени предлагаемого способа.

Подполковник Здзек Земан

Механизация и автоматизация управления тылом

48

В статье обсуждается необходимость автоматизированного управления тыловым обеспечением и предлагается подход к решению указанной проблемы. В заключении приводится содержание полевой автоматизированной подсистемы управления тылом (ПАПУТ) и отдельных этапов ее строительства.

ИНФОРМАЦИЯ

Полевой устав и современность

55

Статья анализирует основные положения настоящего Полевого устава с точки зрения новых взглядов на развязание и характер войны и требований современной практики. Показывает необходимость коренных изменений многих положений, которые необходимо внедрить в новый Полевой устав и осуществить конкретизацию дальнейших уставов (на основе советской военной печати).

Инженерное обеспечение в рамках боевого охранения государственной границы

61

В статье обсуждаются содержание, объем и особенности инженерного обеспечения в рамках боевого охранения государственной границы. Более подробно анализируется инженерная разведка, инженерное оборудование, обеспечение движения и инженерные работы в целях обеспечения деятельности наземных войск. В заключении намечается содержание указаний командира пограничной части по инженерному обеспечению и задачи инженерного начальника пограничной части. (На основе военной печати ГДР).

Подполковник Йосиф Хвоян

Оперативные возможности наземных войск ФРГ в войне без применения ядерного оружия

67

Автор информирует о структуральных изменениях в наземных войсках ФРГ и выводит возможные оперативные последствия изменений в полосе 2-го армейского корпуса. Размышления касающиеся оперативных возможностей в войне без применения оружия автор ограничивает на полосу против ЧССР и приводит конкретные данные.

Избранные понятия в области управления

75

Продолжение серий объясняющих избранные понятия в области управления.

ОПЫТ – ПРАКТИКА

Подполковник Мирослав Шкоп

Использование подвижной вычислительной машины в ходе учения

80

В статье обсуждается опыт первого применения подвижной автоматической вычислительной машины в ходе командно-штабного учения объединения. В дальнейшем показывается связь между работой оперативного штаба и расчета вычислительной машины и ее использования в рамках оперативного штаба. В заключении приводятся результаты статистического исследования на учении и сопоставляются с известными до сих пор нормами.

Vydává ministerstvo národní obrany ve vydavatelství MAGNET, n. p.,
Praha 1, Vladislavova 26.

Vychází v Redakci vojenských odborných časopisů, šéfredaktor plukovník ing. Branislav RAPOŠ, tel. 2191/2293, zástupce plukovník ing. Jindřich MALINA, tel. 2191/2611.

Administrace Praha 1, Vladislavova 26, tel. 261551—7, 260651—9.

Vychází 10X ročně.

Rozesílána podle zvláštního rozdělovníku.

Tiskne Naše vojsko, závod 01 Praha.

Redakce (tel. 2191/2611; 261551—7 l. 380). Plukovník ing. Jindřich Malina (vedoucí redaktor), podplukovník ing. Vladimír Grubner, podplukovník Josef Hekl, Soňa Šimandlová (technická redaktorka).

Redakční rada: generálmajor PhDr. Antonín BRABEC, podplukovník ing. Ladislav ČECH, podplukovník ing. Miloš DOLEŽAL, podplukovník ing. Otakar GARA, plukovník gšt. ing. Zdeněk HAVALA, plukovník ing. Bohuslav HAVLÍČEK, plukovník gšt. ing. Jaromír JÁŠEK, podplukovník ing. Jaromír LANK, generálmajor doc. ing. Václav MATICKÁ, CSc., podplukovník PhDr. Alois MICHŇÁK, CSc., plukovník gšt. ing. Jiří NEČAS, podplukovník ing. Jan PAPIK, plukovník PhDr. ing. Václav SMETANA, plukovník gšt. ing. Miloš SVOBODA, plukovník gšt. ing. PhDr. Josef VAVŘÍNEK, plukovník ing. Jaroslav VOLEK, CSc., plukovník ing. Jaromír VYHNANOVSKÝ, plukovník ing. Jiří ZELENKA.

Ročník XXI. Toto číslo vyšlo v červnu 1971.